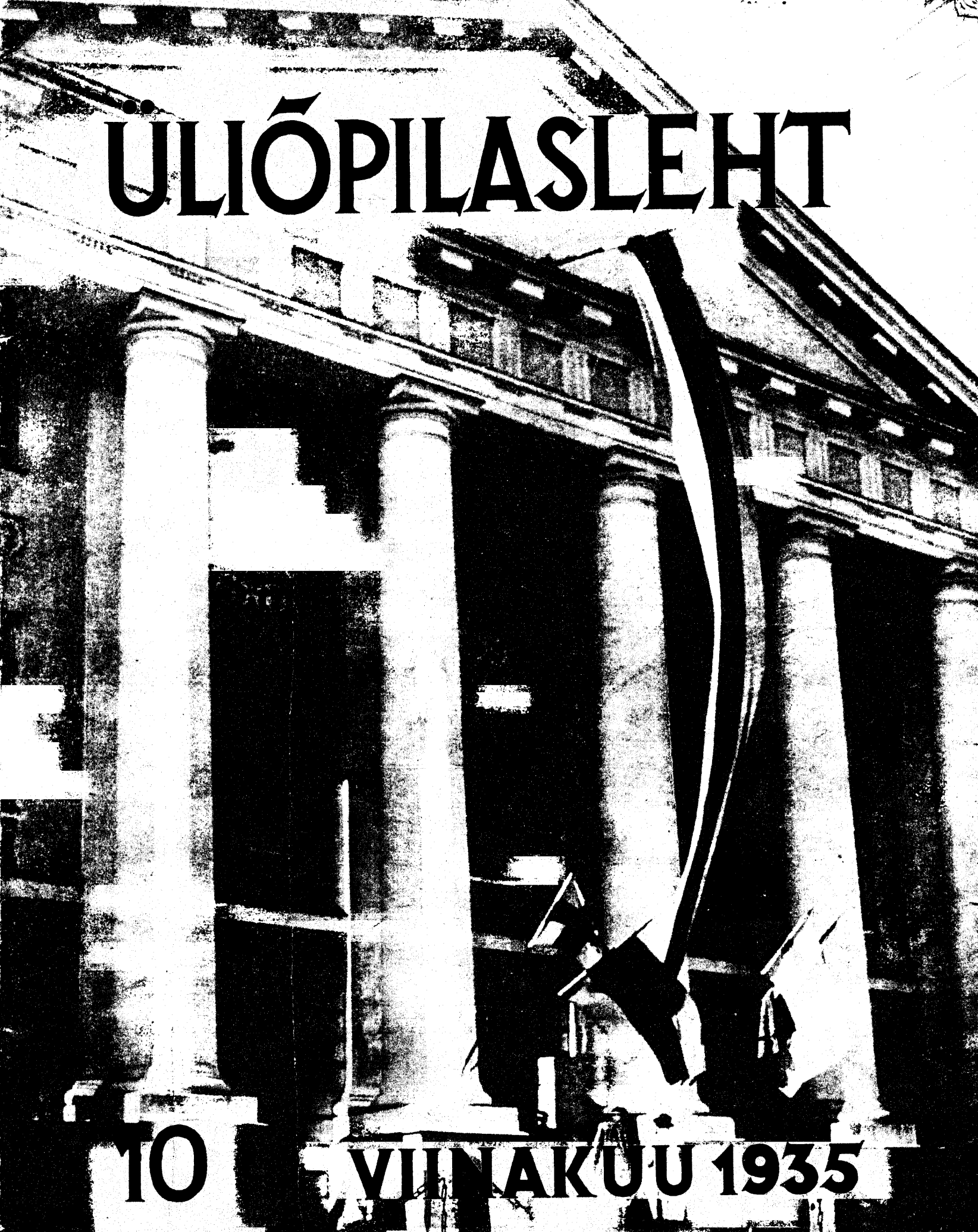

ÜLIÕPILASLEHT

10

VIINAKUU 1935

Akadeemiline pere

EELISTA EESTI ÕLLETEHASE KVALITEET JOOKE

Põllumajanduse Pank.

Asukoht: Tartus, Suurturg 9. Telefonid: juhatuse 10-65; üld 50.

AKTIVA.

Arvele seis 31. augustil 1935. a.

PASSIVA.

Kassa ja j/arv. teist. pank.	Kr.	221.678.95
Väärtpaberid ja osamaks teistes asutustes	"	111.217.59
Väärtused	"	145.46
Laenud	"	1.267.630.75
Riiklikud laenud	"	2.692.79
Korrespondendid: „Loro“	"	24.404.08
„Nostro“	"	4.219.59
Vallasvara	"	15.865.07
Kinnisvara	"	13.026.82
Ärikulud ja makstud % %	"	33.151.80
Garantiide deebitorid	"	11.433.—
Muud aktivad	"	8.983.24
	Kr.	1.714.449.14

Osa- ja muud kapitalid	Kr.	111 863.47
Hoiusummad:		
tähtajalised	Kr.	545.058.03
jooksvad	"	933.307.18
Riiklikud võlad Pikalaenu Pangas	"	2.722.14
Korrespondendid: „Loro“	"	1.431.06
„Nostro“	"	20.489.66
Saadud % % ja komisjon	"	79.187.69
Väljaantud garantiid	"	11.433.—
Muud passivad	"	8.956.91
	Kr.	1.714.449.14

Pank võtab raha hoiule ajakohase %, annab hääde kindlustuste vastu takistusega laenusid 6—7%, ostab ja müüb E. V. Riigikassa pantkirju, milledega võib soodsalt tasuda asunikude talude võlgu ja toimetab kõiki pangaooperatsioone.

Korrespondendid kõigis tähtsamates keskkohades.

Pank ostab ja müüb välisvaluutat.

Pangal tulekindel varakamber.

Põllumajanduse Pangaga opereerivad kõik põllumehed, põllumajanduslikud ühised ja omavalitsusasutused. Panga juures E. O. ja Ü. A. Kindlustusselts „OMA“ agentuur.

Juhatus.

ÜLIÕPILASLEHT

EESTI ÜLIÕPILASKONNA HÄÄLEKANDJA

TERVE TULOJA, VELJET JA SISARET!

KOKOONNUMME MAAN JA KIELEN PUOLESTA KAHTENA
ERI NAAPURIKANSANA MUTTA EMME KUITENKAAN VAIN
NAAPUREINA, SILLÄ SYDÄMEMME ON YKSI JA LAULUMME
ON SAMA. JOS LAUSUMME TAI LAULAMME „MAAMME“ TAI
„MU ISAMAA“, — SAMA SÄVEL TULKITSEE TUNTEEMME.

LUONNOLLINEN YHTENKUULUVAISUUS, JOSTA ESIVAN-
HEMPAMME KERRAN EROSIVAT, ONKIN MEIDÄT TÄNÄÄN
YHTEEN TUONUT. MEIDÄT YLIOPPILAAT ON VALLANNUT
JÄLLEEN SE VELJEYDEN JA YHTEENKUULUVAISUUDEN
TUNNE, JOKA ON TARPEELLISTA MOLEMMILLE MAILLE,
KANSOILLE, VALTIOILLE.

MEIDÄN YLIOPPILAIKEN VELVOLLISUUS ON RAKENTAA
TODELLINEN VELJEYS-SILTA MOLEMPIEN ISÄNMAITTEM-
ME YHDISTÄMISEKSI. OLKOON SE SILTÄ OIKEAN YMMÄR-
TÄMYKSEN RAKENTAMA SYDÄMIEMME PERUSTALLE! MEI-
TÄ NOURIA YHDISTÄÄ TÄMÄ TODELLINEN VELJEYS-SILTA!
SE YHÄ AVARTUU, YHÄ VAHVISTUU JA MYÖS PYSYY!

MEIE SÕPRUSE ALUSED

Kõige paremini tunnevad eestlane ja soomlane oma ühtekuuluvuse sügavat alust, kui nad kohtuvad kusagil täiesti võõral maal. Kes säärasel puhul seda tõsise vendluse tunnet on võinud kogeda, sellele see on suuremaks elamuks eluajaks. Kõik erinevused näivad äkki tühistena, ühendavad omadused muutuvad ülevõimsaks.

Ümberpöörduvalt näib aga lugu vennasmaad külastades. Eestlasele Soomes — ja vististi soomlaselegi Eestis — torkavad veel mitmendal ja mitmendal külastusel silma just hõimu erinevused ning omapärasused. Silm tabab vähe sarnasuse jooni ja peamiselt vaid võõristav puurib mällu.

Väga ohtlik oleks sellest kahest tähelepanekust teha järeldus, — et kõige parem on, kui soomlane ja eestlane kohtuvad ainult võõrsil ning et neil ei maksa üksteise maid tundma õppides desillusioneeruda oma maade ja rahvaste sarnasusest ning samasusest.

Selle meie näidetest johtuda võiva eksituse vältimiseks tuleb lisandada ülaltoodud esimesele tähelepanekule, et ka võõrsil soomlase ja eestlase südamlük üksteisemõistmine peaaegu ainult siis esineb, kui vähemalt üks mõlemist ligemalt tunneb teise maad ja rahvast.

Tõepoolest näib olevat lugu nii, et eestlase ja soomlase üksteise tundmaõppimise esimeenel on teatav kainenemine ja võõristamine. Eriti tuntav on see sellele, kes asub hõimu tudmaõppimisele suurte teoreetiliste ootustega.

Midagi ei ole tähtsam hõimude ligindamise seisukohalt, kui just mõlemaid vennasrahvuste liikmeid üksteist päriselt tundma õpetada. Kuid sealjuures olgu öeldud, — tõelik vennasrahvuse tundmine tähendab ka erinevuste ja lahkuminekute nägemist! Seks on tarvis palju siirust isenda vastu, on tarvis endale aru anda nende kogemuste tegelikkusest, mida just hõimuaatelised kaasvõitlejad püüavad mälust kustutada ja olematuks teha.

Paraku ei ole see igakord kerge, eriti — nagu öeldud — just aateliste hõimutegelastele.

Tihti on see seotud kibeduse ja pettumusega, mõnikord koguni esialgse vaimustuse muutumisega sootu vastupidiseks.

Säärased pettumused sünnivad siis, kui esialgne hõimuveene põhjenes tegelikkusevõõral endasuggestioonil.

Pettepiltidele rajatud sõprus aga on valesõprus, ning ärgu olgu kellelgi kahju selle kaost. Ainult see võib olla püsiv, mis ehitatud tegelikkusele. Ses mõttes on vennasmaad ligemalt tundma õppides kaotatud illusioonid enim suureks võiduks tõsisele hõimusuhtele, kui kaotuseks koguni mõne tegelase rivist langemisel. Ses mõttes olgu tervitatud isegi kõik avameelsed ja siirad mõtteerinevused meie vendadega üle lahe, — sest ainult nii võime püstitada tõeliselt ühendava vendluse silla üksteise tundmise sammastele.

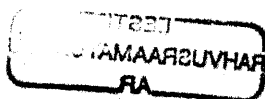
Kõige paremini ehitame säärast üksteise tundmise silda tegeliku ühistöö juures, üritades ühiseid ettevõtteid koos teostades mõnda eesmärki.

Seni oleme nõnda ehitanud vastastikuse suhtlemise moodust. Oleme arendanud üliõpilaspäevade ilusa traditsiooni, mis mõlema maa üliõpilaskonnale on rõõmuks ja uhkuseks. Kuid nende ühiste pidupäevade kõrvale peame soetama endale ka ühiseid muresid, kui tahame endid tõesti nendel kohtamistel sügavamalt tundma õppida. Sellepärast olgu tervitatud eriti see, kui meie üliõpilaspäevadel ka erinevate arvamuste üle võtame sõna ja vaidluste kaudu otsime üksmeelt.

Üheks väärikaks ülesandeks, mille teostamisele ühiselt võiksimme asuda, on meie liivi hõimu elujärje parandamine ja olemasolu kindlustamine. Oleme muidugi mõlemad eraldi püüdnud üht-teist teha, kuid ühistöö kahtlemata mitmekordistaks tagajärjed.

Sääraste rohkem meist väljaspool olevate ülesannete kõrval peaksime aga eriti püüdma ühistööle otse meis endis peituvatel aladel. Meie üksteise tundmine kunsti, kirjanduse ja teaduse alal on liiaks minevikuline; hõimu kaas-aegses loomingus aga oleme võhikud.

Siin peaks üliõpilaskonnad enda vahel looma

Eesti-Soome üliõpilaspäevadeks

Hõimupäevad, hõimutöö — need sõnad võivad panna kiiremalt tuksuma südamed, liikuma tunded ja keeled nii siin kui säälpool lahte. Ei saa keelata tunnustust ja lugupidamist neile, kellel on jatkunud armastust ja jõudu kanda kokku kive ja kilde, et valmiks ehitis, mida vaimus vaadates tunnistame ühes lauluisaga: Kaugelt näen kodu kasvama: Tammed müüridel tugiks, Kaljurahnud seinad katteks... Aga olgem avalikud ja ütelim: oleme veel kaugel sellest eesmärgist. Veel kulub aega, veel on vaja rohkesti õppida teineteist ligemalt tundma, et kaoksid ajaloo käigul siginenud takistused ning jõutaks välja teineteise tõsisele hindamisele ja üksteisest otseselt lugupidamisele. Ilma viimasteta aga ei ole mõeldav ligem koostöö, vankumata üheskäimine kõigis võimalikes olukorras. Noortel on siin avarad väljavaated ja võimalused, sest neid ei kütkesta veel tarretunud vaadete, isegi eelarvamuste paelad. Olgu Eesti-Soome noorte järjekordne kokkusaamine uueks tugevaks lüliks kahe hõimlase, Eesti ja Soome, teineteise lõplikult leidmise ahelas, saagu sügavamaks ja mõjuvamaks ühistunne, kasvagu siit

rohkesti välja ühiste ettevõtete ja tööde kavatsusi ja üritusi.

J. Köpp.

elava kultuuri-vahetuse silla, mis ühendaks üliõpilastest laiemaidki rahvakihte. Ei oleks ülepääsmatult raske kord semestris vahetada asjatundlikke kõnelejaid, kes informeeriksid vennasmaad teise hõimu kultuuriloomingu aktuaalsest tööst ja loominguist. Teaduse, kunsti ja kirjanduse alal oleks niisugune olevikuliste küsimuste kaasamõtlemise võimalus parimaks sillaks mõlemate rahvuste haritlaste vahel.

Igatahes tuleb selle asemel, et leinata närtsinud hõimuromantikat, parem karmi tänapäeva küsimuste ühishahendamise katsete varal üksteisele läheneda.

Tõepoolest on „romantika“ närtsinud ainult nende tegelikkusevõõraste hõimuaatlejate juu-

res, kes otsisid vennasrahva argirõivastuselgi neid lilleõisi, mis peitusid omaenda südamesopis.

Kui aga selles mõttes „hõimuromantika“ on surnud ühe, juba vananema hakkava põlve juures, siis on ta ometi värsked ja elavad — olgugi, et teissugune, — järgnevas generatsioonis.

Nii ei ole hõimuromantika kui niisugune mitte närtsinud lill, vaid puhkeb uuele õitsele igas uues üliõpilaspõlves. Et praeguseski eesti üliõpilases jätkub see kiindumus soome vennas-üliõpilaskonda, seda väljendab kõige paremini meie kõigi poolt Soome-Eesti 8. üliõpilaspäevade eel südamlilikult tuntud —

„Tere tulemast, Soome sõbrad!“

Ilmar Tõnisson.

Harald Jänes

Viisteist aastat hõimutööd

Akadeemilise Hõimuklubi aastapäeva puhul

Käesoleval sügisel — täpsamalt küll 20. X — saab meie akadeemilise pere hõimuorganisatsioon — Akadeemiline Hõimuklubi — 15-aastaseks. Selle ühingu poolteist aastakümnet kestnud aatevaimustuslik töö õigustab peatuda veidi klubi kujunemisel ja lasta mööduda linnulennuliselt sellele töö tähtsamail saavutistel.

Eesti üliõpilaste hõimuharrastus on vana ja selle juured ulatuvad juba läinud sajandisse. See avaldus kahe hõimumaa, Eesti ja Soome üliõpilaste vastastikusel külalustuses, hõimrahva kirjanduse hankimises ja hõimukeele õppimises. 19. sajandi alul see hõimuharrastus aina süveneb. 1905. a. asutati Helsingis soome ja eesti üliõpilaste vaheline leping, mis pidi aga tegevuse lõpetama Vene valitsuse survele. Eesti ja Soome iseseisvaks saamisega muutus läbikäimine eestlaste ja soomlaste vahel endisega võrreldes palju elavamaks ja kasvas ka arusaamine vennasrahvaste ühtehoidmise tarvidusest. „Igaüks, kes teeb üksikasjalikumaid kavatsusi meie poliitilise ja kultuuri tuleviku kohta, peab möödapääsemata mõõnma, kui tarvilik on, et me Soomega koos käime. Mitte ainult seepärast, et Soome oma suuruse kui ka olude poolest väga kohane on eeskujuvõtmiseks ja mitmesuguste kogemuste ärakasutamiseks, vaid kõigepeält seepärast, et Soome teadusliku töö tagajärjed otsekohe endid ära kasutada lasevad ja tarvilikud on meie oma rahvusliku kultuuri loomisel“ *).

*) Vt. Hõimuklubi protokolliraamat, lk. 49.

Selle ligema kontakti vajaduse äratundmine kahe hõimrahva vahel põhjustas akadeemilise hõimuorganisatsiooni loomise. 20. oktoobril 1920. a. kinnitaski Tartu Ülikooli Valitsus Eesti-Soome Üliõpilasklubi põhikirja. 29. okt. peeti üliõpilasselts „Ühenduse“ ruumides klubi avamiskoosolek, millest võttis osa 8 ülikooli õppejõudu, 15 üliõpilast, pääle selle mõned kutsutud võõrad — soome külalised. Sel koosolekul fikseeriti klubi eesmärgid järgmiselt:

„1) praktiline soome keele õppimine, milleks vaja korraldada kooskäimisi, teeõhtuid, lauluharjutusi ja lugeda kirjandust...“

2) tutvunemine Soomega ja seks korraldatavad koosolekud ettekannetega;

3) läbikäimine Helsingi klubiga kirjalikult ja vastastikused reisirid.“

Esimestel aastatel kujunebki klubi tegevus selliseks. Käiakse iga nädal koos, peetakse ja kuulatakse eesti- ja soomekeelseid ettekandeid, lauldakse soomekeelseid laule, loetakse soome kirjandust ja ajalehti, vestetakse Soome uudiseid, kogutakse Eestist raamatuid Turu soome ülikoolile kinkimiseks; võetakse vastu sõsarclubi liikmeid Tartus jne. Märगतav on soome õppejõudude osa sellel klubi esimesel ajajärgul (professorid Kettunen, Tallgren, Väisälä, Granö, Cederberg, Teräsvoori, proua H. Kettunen).

Kolmandal ja neljandal tegevusaastal (1922—1924) klubi tegevus laieneb. Kuna senini see oli piirdunud ainult Soomega, hakatakse nüüd tähele panema ka teisi hõimrahvaid. Leitakse, et meie väikesed hõimrahvad võitle-

vad elu eest ja neile võiksime juba pakkuda julgustavat ja abistavat kätt, kindlustades sellega nende rahvuslikult omapärast kultuuri. Eriliselt saab eesti hõimuorganisatsiooni tähelepanu osaliseks väike liivi hõim. Aga ka Ingeri ja Setu küsimus hakkab klubit huvitama. Ka kaugemale ulatati kätt sõpruse ja suguluse meeldetuletuseks — otsiti kontakti ka ungarlastega. Viimane võimalus eriti selle tagajärjel, et Tartu ülikoolis töötas õppejõududena kaks ungari teadusmeest, prof. Csekey ja dr. Virányi, kes kogu Eestis viibimise aeg teotseid innukasti kaasa ka hõimuklubis. Kuna tegevusring suuresti laienes, ei sobinud klubi nimeks enam Eesti-Soome Üliõpilasklubi, vaid see muudeti 1923. a. kevadel Akadeemiliseks Hõimuklubiks, millise nime klubi on säilitanud tänaseni. Ka järgneval aastal (1924/25, osalt ka 1925/26), on klubi tegevuses märgata hoogu: võetakse Tartus vastu liivi laulukoor, peetakse nõu soome keele sissetoomise üle Eesti keskkoolidesse, asutatakse hõimukapital, astutakse välja venestamise vastu Ingeris jne.

Järgneval aastal on tunda klubi tegevuses hoovähenemist. On märgata väsimust pärast esimest hoogsat tegevusajajärku. Osalt näib selleks mõjunud kaasa ka soome õppejõudude lahkumine Tartust. Uut hoogu saab klubi tegevus taas sügisel 1930. Peetakse rohkesti mitmesuguseid koosolekuid, toetatakse liivlasi ja lutsilasi, korraldatakse soome keele kursusi jne. Hoogne tegevus jätkub ka järgnevail aastail. Allpool tahaksin puudutada se-

Hõimutöö süvendamise ajakohasusest

Verevendlusele põhjenev hõimutunne on meie iseseisvuse aastate kestel, kord jälle toonud Eesti ja Soome üliõpilasnoorsoo ühistesse tutvumis- ja kohtamisvõimalustesse. Eesti ja Soome üliõpilasnoorsoo vaheline vendlussuhe ja hõimutöö on tänapäeval kulgenudki veidi lootusetuse radu ja kahtlemata meie vahel sõlmitud sidemed peavad suutma kanda juba argipäevastegi murede ja ebameeldivate juhtumite rõhuvat raskust. Selline arenemine ei takista nägemast, et meie hõimutunded on juba osaliselt kaotanud oma noorusromantika herksusest ja viimaste juhtumite pöörises võib-olla pinnapääliselt jahenenudki.

Meie hõimutöö seisab nüüd pöördepunktil. Minu arvates peab edaspidi tehtama enam loovat hõimutööd, millest mõlemipoolne üliõpilasnoorsugu suurel arvul osa võtaks. Hõimutöö ja selle olulisus toodagu iga üliõpilase tajusse ja käsitellu, mitte ainult tundeküsimusena, vaid ka asjaliku sisukuse ja praktilise menetluse poolest selgitatud küsimusena. On rõõmustav tõde, et sinna suunda pürgiv algus on asjaomastelt pooltelt juba tehtudki. Meie ei tohi unustada, et Eesti ja Soome on ainsad iseseisvad maad kogu maailmas, kus killustatud soome soo keel ja rahvusomapära on säilinud sel määral samasugusena, et hõimutöö ja haridusühtsus just Eesti ja

*Esa Hyyppä.
Helsingi ülikooli üliõpilaskonna esimees.*

Soome üliõpilasnoorsugude vahel on looduspäraselt esikohal ja et sellel on ka seda suurem tõsielule põhjenevad menetluse eeldused. Loodan, et nüüd veedetavad vendluspäevad on avarama, ühise kooskäimise aeg, hõimutunde ja hõimutöö süvendamise tähe all. Nüüdishetke ahtas ja ebakindlas olukorras on aeg näha üle väikeste takistuste meie hõimude suurt tulevikku.

Esa Hyyppä.

da tööd, mille on sooritanud hõimuklubi möödunud poolteise aastakümne jooksul.

Klubi algaastail oli klubi tegevus suunatud rohkem sissepoole. Klubi pidi andma võimalusi klubiliikmeile tutvuda Soomega, õppida selle keelt, muretseda soome kirjandust jne. Hiljem, kui klubi tegevusringi tulid ka teised hõimud päälle Soome, laienes klubi tegevus ja see ei piirdunud enam klubi üksikliikmete hõimuharrastuste soodustamisega. See ala — nagu võib tähele panna — jääb klubi tegevuses eriti mõnel aastal teatud määral sööti, kuna kogu energia on rakendatud selleks, et kaasa aidata mitmesuguste

hõimupoliitiliste küsimuste lahendamisel, mitmeid neist ise algatades. Selle ühekülgse tegevuse tagajärjel kaduski üksvahe kontakt klubi juhatuse ja liikmeskonna vahel. Viimaseil aastail on see jälle saavutatud, on leitud soovitatav tasakaal klubi sise- ja välistöö vahel. On hoolitsetud klubi liikmeskonna harrastuste eest ja on küllaldaselt püütud olla abiks hõimupoliitiliste küsimuste lahendamise ja väikehõimude abistamise juures.

Tuletagem meelde kõigepäält hõimuklubi osa hõimumõtte propageerimisel üliõpilaskonnas ja ka väljaspool seda — laiemas hulgas. Klubi on korraldanud oma

15 a. tegevuse kestes rohkesti ettekandeid. Neid ettekandekoosolekuid on peetud igal ajal, siiski on kujunenud välja ka mitmesugused tähtpäevad, mil traditsiooniliselt iga aasta peetakse klubi korraldusel koosolek: hõimupäev, Soome Vabariigi aastapäev, jõuluõhtu, Kalevala päev, Ungari Vabaduspüha.

Klubi on hõimuaate propageerimiseks ja seltskonna kaastömbamiseks mitmele hõimuüritustele kasutanud ka ajakirjandust. 15 aasta kestel on ilmunud pidevalt artikleid ja teateid hõimutöö alalt „Üliõpilaslehes“, päevalehtedes jne. Hõimuklubi on toimetanud selle aja jooksul ka

Praegusaja noorsugu, eriti akadeemiline noorsugu, teotseb ajal, mis nõuab haruldaset jõurikkaid otsuseid ja auväärsemaid kohustusi. Rahvuslike ja mitterahvuslike jõudude vaheline võitlus on tõmmanud kaasa üliõpilasnoorsoo, mis tingibki, minu arvates, mõlemi poolse abi- ja aitamise tarbe. Sellise koostöö tarvidust viimaste aastate jooksul on igauks võinud kogeda. See on sünnitanud vendade, Eesti ja Soome üliõpilasnoorsoo vahelised üliõpilaspäevad. Selles mõttes, hinnates seda mõlemi poolset kooskäämist eriti suureks, saadan Eesti-Soome VIII üliõpilaspäevadele oma soojemad tervitused.

Paavo Pitkänen.

Paavo Pitkänen.

Helsingi üliõpilaskonna valitsuse esimees.

mitu „Üliõpilaslehe“ hõimunumbrit, andnud välja koos Fennouugriaga hõimujakirja „Eesti Hõim“, toimetanud II Eesti-Soome üliõpilaspäevade puhul ilmunud Soome-Eesti Hõimualbumi ja koguteose „Soome maa, rahvas ja kultuur“, aidanud kaasa samasuguse teose, „Eesti maa, rahvas ja kultuur“ ilmutamisele Soomes jne.

Kuna hõimuklubi kui üliõpilasuühingu tegevus peab riivama eeskätt üliõpilaskonda, on klubi püüdnud viimasega alati kontaktis töötada. Selleks on ellu kutsutud eriline hõimuesindus, mis koosneb üksikute üliõpilasorganisatsioonide esindajaist (alates 1930. a. sügisest). Esinduse kaudu on olnud võimalik kaasa tõmmata laiu üliõpilasringkondi.

Üsikutest hõimudest ja hõimarahvaist on kogu tegevusaja vältel kingitud enim tähelepanu Soomele. Isikliku kontakti loomiseks, soomlastega on klubi oma algaastail korraldanud suvekohaldate hankimist eesti ja soome üliõpilastele, koos Helsingi Hõimu-

klubiga. Viimasel ajal on see ülesanne Eestis läinud Üliõpilaskonna Välistoimkonna kätte. Ka hõimuüliõpilaskondade ekskursioonide vastuvõtmine oli algselt hõimuklubi korraldada. Praeguste üliõpilaspäevade korraldustöist on Akad. Hõimuklubi alati tegelikult osa võtnud, samuti on ta olnud ametlikult esindatud üliõpilaspäevade koosolekuil. Üliõpilaspäevade otsuste elluviimine Eestis on lasunud peamiselt hõimuklubi õul.

Soome hõimusõbralikest külalistest on mitmed esinenud klubis või on klubi nende esinemise puhul kaasa aidanud (nii näit. minister Holsti, Snellman, Soome naisluuletaja Onerva, pr. dr. Haavio, pr. ja hr. Siikaniemi, mag. Helanen, minister Hynninen, Soome viiulikunstnik prl. Vanne ja teised).

Ka on soome stipendiaadid alaliselt olnud kontaktis Tartu Hõimuklubiga, külastades klubi koosolekuid ning ettekandeõhtuid, samuti esinedes ise neil õhtuil ja koosolekuil.

Soome keele oskuse kui reaalse hõimutöö aluse levitamiseks on hõimuklubi püüdnud kõigiti kaasa aidata. Klubi algaastaist päele kuni tänapäevani on Tartu akadeemilisel perel olnud võimalus harrastada klubis soome keelt ja hankida lugemiseks soome kirjandust. Aga klubi on püüdnud õhutada soome keele tundmist ka laiemais ringides, korraldades selleks suviti Tartus soome keele kursusi. Talvel on klubi kaasa aidanud soome keele kursuste korraldamisele keskkoolides; ta on andnud kasutada oma soome õpikuid ja tema juhatuseliikmed on tasuta õpetanud neil kursusil. Ka on klubi olnud vahendajaks kirjavahetuse sõlmimisel eesti ja soome koolinoorte vahel. On kaalutud soome keele õpetamisvõimalusi eesti keskkoolis ja on tehtud haridusministeeriumile ettepanek sisse seada soome keele ja hõimuõpetuse tunnid meie koolidesse.

Hõimutöö Ungari osas on hõimuklubi püüdnud eeskätt pidada kontakti Eestis elavate un-

Soovin, et käesolevad Eesti-Soome üliõpilaspäevad kinnitaksid neid lähedasi ja sooje suhteid, millised nende vennasmaade akadeemiline noorsugu juba mitmeid aastakümneid tagasi on sõlminud. Oleme juba ammu tähele pannud, et põhjalikumaks teine-teise mõistmiseks ja viljakamaks koostööks peame teine-teise olusid mitmekülgset tundma. Loodame, et needki üliõpilaspäevad lisavad nii eestlaste kui soomlaste haridusellu seda teineteisest arusaamist ja hindamist. Soome üliõpilaspäevade, kelle võitlus soome rahvusliku hariduse lõpuliikumiseks võidule viimiseks on alles teoksil, peab kindlasti saama uut usku oma ettevõtte võidukusesse, kui see jälle kord jõuab tihedamasse kontakti eesti tõusva haridustööga ja väärrib rahvusliku kultuuri täielikku võitu ja arengut Eestis.

Keijo Loimu.

*Keijo Loimu.
Turu üliõpilaskonna esimees.*

garlastega. Tänuväärse töö Ungari tutvustamiseks on teinud Tartu ülikooli ungari õppejõud prof. Csekey, dr. Virányi, kes on pidanud klubis rohkesti ettekandeid. Ka lühemat aegu Eestis viibinud ungari stipendiaatidega on klubil olnud elav kontakt. Klubis on peatunud ka ungari teadusmees dr. B. Vikár. Klubi poolt kavatsatud koguteos „Ungari maa, rahvas ja kultuur“ ei ole senini majanduslikkude takistuste tõttu saanud veel teoks.

Liivi hõim on olnud alati klubile südamelähedane. Klubi on alates 1923. aastaga järjekindlalt toiminud korjandust Eestis, millest saadud sissetulekud on kasutatud jõulupuu korraldamiseks kooles liivi keelt õppivaile liivi lastele. Selleks on igal aastal sõitnud Liivisse kaks klubi liiget Tartust, viies kaasa suure hulga kingitusi. Ei ole kahtlust, et säärane väikenegi meelespidamine on

mõjunud suuresti kaasa liivi hõimu rahvustunde kõvendamiseks ja keele säilitamiseks. Väga suuresti mõjus kaasa selleks ka liivi laulukoori külaskäik Eestisse 1925. a., mis puhul korraldati Tartus ja Tallinnas suuremad hõimuõhtud, mis äratasid meiegi seltskonnas suuremat huvi liivlaste vastu. Noorte liivi seminaristide-õpetajate külaskäigul ja peatumisel Eestis 1934. a. suvel on olnud samuti suur tähtsus Eesti-Liivi vastastikusel tutvumisel ja lähenemisel. Hõimuklubi on jõudumööda toetanud ka liivi uue seltsimaja ehitamise fondi.

Liivlastega paralleelselt on meeles peetud ka lutsi hõimu. Hõimutöö hingeks Lutsis on olnud P. Voolaine.

Teistegi väikehõimude vastu on osutanud hõimuklubi huvi, mis on avaldunud kõnelennu korraldamises Aluksne eestlaste juurde Eesti Vabariigi aastapäe-

val ja Setu-õhtute korraldamises.

Suuremaid kõnelende on korraldatud ka Eesti-Ingerisse. Üldse klubi on püüdnud kaasa aidata selle meie piirima probleemide õigele lahendamisele. Kaugemadki väliseestlased on taoti püsinud klubi tähelepanu ringis.

Hõimuklubi aastapäeval tagasi vaadates tema 15-aastasele tegevusele võime rahul olla selle saavutustega. Väikesest ja vähenõudlikust 23-e akadeemilise kodaniku poolt asutatud koondisest — Soome-Eesti Klubist on sirgunud suur ning teovõimas akadeemiline eriühing — Akadeemiline Hõimuklubi, kelle tegevus on ulatunud kõigi meie hõimude, kaugemategi juurde. Huvi ja hoogu on jätkunud kogu need aastad nii juhtkondadel kui liikmetel ja see tagab, et klubi tegevus tulevikus jätkub üha tõusvas suunas ja haarab ka alasid, kuhu see seni veel pole ulatunud.

Mõtteid Eesti-Soome Üliõpilaspäevade puhul

Eesti-Soome üliõpilaspäevade toimkond on soovind minult mõningaid mõtteid lähenevaist üliõpilaspäevadest. Kuid aja nappuse tõttu tuleb mul selkorral piirduda väga lühikese kirjutisega. Juba vana Eesti sõbrana ja ikka harda hõimutegelasena soovin, et alljärgnevad juhuslikud mõtted, kiiresti paberile panduina, langetaksid soodsale pinnale. Need on puhtast südamest tulnud ja loodan nende vastuvõtu olevat samasuguse.

Kas hõimutöö Eesti ja Soome akadeemilise noorsoo vahel on langusasendis? Seda küsimust on kuulnud nii sageli viimastel aegadel väga erisugustes ringkondades ja olukordades.

Omalt poolt vastaksin sellele küsimusele tingimata eitavalt. Ja seda minu veendumust toetab suurel määral see rõõmus ja elav pärimine ja küsimine, mida nii paljud üliõpilased nendel päevadel üksteisele on esitanud: „Kas sa lähed Eesti, — kas lähed üliõpilaspäevadele?“

Kuid uurides eelmainitud olukorra põhjusi märkame, et asjasse vähem süvenenud võivad olla osalt õigustatud niisuguseks tegevuseks. Teisalt jälle võime tähele panna, et paljud meie sõpradest, varem vaimustatud hõimutegelased, on omas tegevuses ja mõtteis tunduvalt külmenend. Endise vaimustuse tuli ei leegitse enam nii põletavana ega nõudlikuna. Põhjused selleks on loomulikult väga mitmesugused. Ühed anduvad intensiivsele stuudiumile ja teaduslikule tööle. Teistele jälle mõjuvad takistavalt puht poliitilised põhjused. Paljud siirduvad kõrvalistele maakohtadele, kus argipäevase töö askelduses ununevad nii mitmedki endised harrastused. Üliõpilasorganites toimuv normaalne juhtivate isikute vahetus mõjub ka olukorra pidevaks muutumiseks. Ja hoolimata sellest, et kõik annavad tunnustust hõimutöö tähtsusele, võivad isikute vahetused mõjuda sageli saatuslikult sellele, mida varem peeti esmatähtsaks, ja nii jääb järglastel tihti mitmeid pääasju kõrvalasjaks. Paljudel jälle puudub asjasse ja olukorda süvenenem asjatundmine ja nii kulub jälle kallist aega enne kui asjad uuesti algavad normaalselt liikuma. Ja kui vaatleme asja sügavamalt — kui loomulik see tundubki. Kas ei ole igasuguses arengus oma märgatavad tõusu- ja langusajajärgud.

Nii tärkab küsimus, kuidas võime jälle elustada hõimutööd?

Sellele küsimusele võime loomulikult leida lõpmatul määral vastuseid. Kõige tähtsam on

Hannes Salovius.

ometigi see, et meie leiaksime õiged ja viljakandvad tegevusmoodused ja et me julgesti ja täie tarmuga haaram kinni neist küsimustest, millele kõige kibedamalt tarvitame vastust ja selgitust. Neid küsimusi ja tegevusmooduseid peaks minu arvates võimalikult tõsiselt ja põhjalikult arutama pea tulevate üliõpilaspäevade esindajate istungeil. Eriti õnnestunuks peaksime seda tegevusmoodust, mida ksv. E. Uustalu on paaris kirjutises läind sügissemestri algul „Üliõpilaslehes“ ja siis „Ylioppilaslehes“ esitand. Mõtlen siin esmajoones ühiste ettekandematkade korraldamist, kus käsiteldaks kumbagi maa päeva põletavaid küsimusi ja selgitataks aktuaalseid sündmusi. Niisuguseid võimalusi võidak min arvates korraldada väheste jõukuludega ja nendest saadav kasu oleks kindlasti suur. Kummagi maa üliõpilaskonnad võiksid näiteks kord semestris korraldada oma liikmeile niisuguseid võimalusi. Peale selle võidak üksikute osakondade ja üliõpilasorganisatsioonide aastapäevade reisidega koos soovitada ettekandematka. Niisugused võimalused oleksid mõeldud piiratumale ringkonnale ja oleksid pidupäevade vahepalana kindlasti teretulnud. Tähelepandav kasu oleks ka üliõpilaslehtedest. Need peaksid endisest rohkem oma lehekülgedele võtma hõimuasja

YRJÖ VUORJOKI

SOOME HÕIMUTÖÖ JA EESTI

Yrjö Vuorjoki.

Kui lugupeetud Hõimuklubi on palunud minult „Üliõpilaslehe“ erinumbrisse kirjutist hõimutöö saavutistest Soomes, siis võin seda palvet täita ainult puudulikult ja nii palju, et esitan mõningaid üksikmõtteid soome hõimutööst, selle eeldustest, eesmärgist ja pooldajaist. Ja ehk ka sõnake nüüdishetkest.

Nagu iga Soome rahvuslikke olusid natuke negi tundja vennasrahva liige teab, on Soome hõimutööle ja selle iseloomule määrav see, et tööala on määratu lai ja raske. Selle loetelugi juba ütleb seda, sest soome hõimutegelaste õlul on tegevus ja suhete teostamine kahe iseseisva vennasrahvaga ning kuue eri hõimrahvaga või rahva killuga, mis asuvad mõne teise riigi alal.

käsitlevaid kirjutisi ja jutuaajamisi. Erilise hõimukirjavahetuse ameti asutamise mõte ei tundu vist sugugi võimatuks. Üliõpilaspäevadel tuleks ka kinnitada endisest rohkem tähelepanu sellele, et resolutsioone ei tehtaks liiga palju, kuna nende teostamine praktikas muutub raskeks ja sagedasti võimatukski. Tuleb teha vähe ja praktiliselt tähtsaid resolutsioone. Pääle selle oleks kummaski maas loodav mingisugune kontroll-komisjon, mis valvaks resolutsioonide edukat täideviimist.

Lõpuks ei kärsi ma jätta mainimata mõtet mingisugusest üliõpilaspäevade „vilistlaskogu“

Tõsi küll, neist kuulub üks eesti vennasrahva maa-alale. Töö raskust ei vähenda sugugi see seik, et neist hõimurahvaist kaks, Ida-Karjala ja Ingeri, on just hävinemisel Nõukogude Vene halastamatusse ning võõraid vähemusrahvaid hukutavasse piiripoliitikasse, ja et teisi neist, Rootsist Loode't (Ruotsin Lääsipohja) ja Norra Ruija't ootab soomlaste seisukohalt ka süngesaatus, kuna nad on hädaohus kaotada vähehaaval oma keele ja rahvuse väga osava Skandinaavia hariduspoliitika ohvrina.

Juba selle tegevuse laialipillutus tähendab, et see soome hõimusõprade töökoorem ja need ülesanded, mida neilt nõutakse, eeldaksid oma toetajaks ja teostajaks palju rikkamat, võimsamat ja rahvuslikult ühtlasemat maad, kui on seda Soome.

Missuguseid võimalusi on rikkal, rahvuslikult ühtlasel ja pikema iseseisva kultuuriarengu läbielend rahval hoolitseda oma teise riigi maa-alal olevate vähemusrahvuste eest, seda teab iga eestlane hästi, sest ta näeb neid hüvesid ohtrasti voolavat Eesti rootslaste heaks, kes vabalt saavad nautida Rootsist tulevat nii vaimset kui ainelist abi. Sama jõudu näeme meiega, soomlased, kuigi sugugi mitte nii rahulikult nagu eestlased, sest Rootsist rootslus moodustab ühe neist toetuspunktidest, millel meie rootslaste eesõigust aset püsib.

Soome hõimutegelastel on tulnud sageli kurta selle üle, et varade puudumise tõttu on pidand loobutama niisugustestki kavatsustest, mis hõimutöö edu seisukohalt oleksid täiesti paratamatud. Karjala ja Ingeri põgenike suur jõuk, kel jõuetuna tuleb vaadelda piiri taga sündivat oma kodukoha hävitustööd, oma kodude laastamist ja omaksete väljasaatmist suure Vene eri äärtesse, elab viletsat ja vähenõudlikku elu Soo-

moodustamisest. Kui paljud oma ülikooli studiumi lõpetand ja kord või rohkem niisugusi päevi kaasa eland isikud tervitaksid rõõmuga niisuguse organisatsiooni asutamist. See annaks neile „vanadele“ võimaluse pääseda üliõpilaspäevade ajal kuldse noorsoo keskele ja värskesse verestada nende hulgas vanu mälestusi, mis omalt poolt annaks kindlasti uut värskust üha laienevale hõimutööle.

Soovin omalt poolt kõigest südamest parimat õnne algavaile üliõpilaspäevadele.

Helsingis, 25. sept. 1935.

Hannes Salovius.

Tervitus Eesti-Soome üliõpilaspäevadele

S. Jalaviste.

Helsingi Tehnikaülikooli üliõpilaskonna esimees.

Üliõpilaspäevad sisaldavad rohkesti muudki kui päevade ametlikku ja poolametlikku eeskava.

Aasta-aastalt veedetakse neid päevi, aasta-aastalt vahelduvad ka nende osavõtjad, ja aasta-aastalt tihenevad nende hulgad, kes kummaski vennasmaas on leidnud sõpru ja tuttavaid. Niisugusele isikupärasele sõprussidemete loomisele asetan mina niisuguse ühistoimingu päärõhu, sest kahe ringkonna sõprus on ikka kõige kindlamal alusel, kui see tugeneb liikmetevahelisele sõprussidemeile. Kui liikmete sõprus on tagatud, järgneb seltside sõprus iseendast — ja rahvused, needki on suured ühingud. Seda aluse loomist isikupärasel põhjal pean mina Eesti-Soome vennasrahva vahelises läbikäimises esmärväärtuslikuks ja sinna püüab ka Tehnikaülikooli üliõpilaskond, n. ö. välismaa harjutuskirjavahetuse kaudu. Senised kogemused olles eriti õhutavad: võidakse juba nüüdki harjutuskirjavahetuse tulevikku pidada igati tagatuks, ja selle arendamise töös soovin käesolevaid üliõpilaspäevi saavutada märgatava tähtsuse.

S. Jalaviste.

mes. Kõige vähem, mida meilt nõutaks, oleks koolitada sellest jõugust tulevale vabale Karjalale ja Ingerile paratamatu haridustegelaste ja elukutseliste paremik. Kõige vähem, mida meilt ka nõutakse, oleks pidada üleval Loodes (Länsipohjassa) ja Ruijas vähemalt soomekeelseid vallaraamatukogusid ja anda nende maa-alade noortele Soome rahvaülikoolides või kutsekoolides seda soomelist haridust, mis võiks meie lääne ja põhja piiri taga pidada elus soomlust, kuid mida seal ei pakuta, isegi mitte leeris ega algkoolis! Ja neidki ülesandeid võime ainult osalt teostada. Sest seal, kus riik ei saa või ei taha teha hõimutööd, tarvitatakse üksikisikute ohvrimeelsust, ja seda tõesti pole kunagi liiga palju, siis kui on küsimus nii mitmekülgsest ja laiaast hõimutööst, nagu see on Soomele osaks saanud.

Kuid pole peaasi, kui palju varandusi hõimutööks jätkub, sest siis, kui see töö asub küllalt laial põhjal, jätkub neid tarvilikul määral. Küsimus on selles, et meil pole olnud küllaldaselt jõude, kes harrastaksid seda tööd ja ohverdaksid selle heaks. Me maaharitlaskond, kes peaks olema selle töö juhtijaks, pole olnud rahvuslikult küllalt tugev ega hõimuhingeline — ega ole sel paljudel põhjustel olnud küllalt harras-

tust hõimuküsimuse vastu. Suurimaid nõrkusi on see, et suhteliselt liiga suur osa meie haritlaskonnast on ajaloolise arengu tulemusena rootsikeelne ega tunne mingisugust soovi tegutseda niisuguse soome-rahvusliku asja heaks. Kuna see rootsikeelne haritlaskond on ühtlasi ka rikkaim, mõjub see negatiivselt ja hõimutööd pidurdavalt.

Kõige selle lisaks soomekeelnegi haritlaskond on varem suurelt osalt kas liberaalsete aadete ja valesallivuse nõrgendatuna või liigses skandinaavia imetluses jätnud hõimutöö nooremate hoolde. Nii on neile, eriti akadeemilisele noorsoole jäänud raske, kuid suur väärtuslik ülesanne hõimuasja propageerimisel ja töös selle heaks. Noored jõud on saanud samaaegselt edukalt töötada laia suursoomluse ja rahvusliku eeskava eririndel, võidelda ründava soomluse rivides esimeste soomlastena rahvusriigi loomiseks, lüüa võimsamad löögid ülikooli soomestamiseks, tõsta hädahüüdu rootslaste poolt asustet maakohtadel rõhutatud soome vähe-
musrahva kaitseks, luua akadeemilisse noorsoosse tingimatu tahe isamaa kaitsmiseks, moodustada endale uus ja selge käsitus soome rahvusliku mõttesuuna nõudmistest välispoliitika

Soovides parimat edu algavatele Eesti-Soome üliõpilaspäevadele, saadan Helsingi Kaubandus-ülikooli poolt kõige soojemad tervitused.

Armas Salojoki.
Helsingi Kaubandusülikooli üliõpilaskonna esimees.

alal, ja kõige lisaks teha teedrajavat tööd ka hõimuküsimuse suhtes.

Pikkade aastate jooksul soome üliõpilasel tuli võidelda peaaegu üksi, kaasa arvamata vähemaid rahvuslikult mõtlemaid või hõimutööst huvitudvaid ringkondi. Kuid vähehaaval on viil alanud küpsema, töö näidanud tulemusi. Suhted Eesti ja Ungariga on küll hõlpsamini saanud toetajaid vanemagi põlve hulgast, kuid ka hõimuharrastus üldse on vähehaaval pääsnud rahva teadvusse ja üliõpilaste tähistet eesmärgid on saanud ikka rohkem poolehoidu. Ja elava näitena mainitagu sellest, et terve uus poliitiline suund, isamaaline rahvaliidumise on võtnud omaks täiesti selgejooneliselt noor-põlve poolt suunatud soome rahvusliku ja hõimuprogrammi ja teinud laiades rahvahulkades teeneterikkalt tööd selle heaks, kuna selle asemel senised erakonnad on ainult mõninga teatud poole sellest kavast omaks võtnud, ja lisaks tegelikult sageli mitte täitnud oma antud lubadusi rahvasasjas.

Siin pole võimalik loendada neid tegelikke tulemusi, mis hõimutöös on saavutat. Olen vaid esitanud mõningaid viiteid selle aluse mõistmiseks, kust soome hõimutöö pürib ettepoole. Peaksin tähtsaks, et eesti üliõpilane hakkaks mõistma, kui lähedalt soome üliõpilase rahvuslikus vaates ühtuvad üheltpoolt soomlusküsimus ja soome rahvuslik mõtteviis, teiselt poolt hõimuharrastus. Soome üliõpilane on mõistnud, et ainult rahvuslikult ühtlane ja tugev rahvas suudab viia õnneliku lõpuni põletavad hõimuküsimused ja luua ühes teiste hõimurahvastega võimsa soome-ugri kultuuri ja hüvede vald-

konna. Selle suursoome unelma eest, soome rahvusriigi eest, rõhutatud hõimude eest raiudes on soome üliõpilane arenenud võitlejaks, kes annab ja saab lööke. Ja selles võitluses, mille kestel ei ole vaksa võrragi loobunud omaks võetud ideedest, on soome üliõpilane harjunud vaatama julgesti nii tulevikku kui taipama instinktiivselt, mis nüüdishetke sündmustes on püsisivat õiget ja tulevikku viivat, ja teisalt taas — mis seisab vales alusel ega edenda rahvuslike ülesannete teostamist.

See paindumatu, vali võitlusasend, ilma milleta iseseisvusaja soome üliõpilane ei oleks suutnud täita temale pandud nõudmisi maa lootusena ja viitama tervele rahvale teed tulevikku, ei ole tulnud ilmsiks mitte ainult sisemises hõimutöös, vaid on andnud oma värvingu ka Eesti poole suunatud koostööle, nagu eesti üliõpilased on seda ikka uuesti saanud kogeda. Ja just seetõttu, et see on olnud kahe vennasrahva ühise ja tugeva tuleviku seisukohalt positiivne asend, on see olnud positiivne ka siis, kui kahe sõpruslepinglase vahel on kõneldud otsekohesid ja ehk kibedaidki tõesõnu. Olen veendunud selles, et kui nüüd varsti meie vahel kõneldakse soomelis-otsesid sõnu, sünnib see vennalikult, tuleviku kõrged nõuded silmi ees ja selles kindlas usus, et kord eestigi üliõpilasel tuleb anda oma rahvale suur rahvuslik ja isamaaline programm. Siis, kui see juhtub, kui eesti ülikooli noorsugu on kogu jõuga loomas oma rahva võimsa tuleviku sihtjooni, alles siis eesti-soome akadeemilisel ühistööl on õige vaimne vastastikune mõju, millele kummagi rahva tee ühisele suurusele võib põhjeneda.

REALISM JA IDEALISM HÕIMUTEGEVUSES

Prof. J. Uluots.

Kui sügisel päevad ja ööd sajab ning sajab, siis võib kergesti tekkida tunne, et iialgi enam ei paista päike. Samuti talvises pakases

tormis on raskesti kujutletav, et kunagi võiks olla suve.

Hõimuliikumises ning hõimutegevuses võivad olla ajastud, mil oleviku reaalsus rõhub tinaraskelt mõttele, sulgedes vaated minevikule ja tulevikule ning lämmatades tahet.

Elukogemus õpetab, et sügisesed sünged ilmad ei saa jääda püsima igavesti, samuti talvised külmad ja tormid.

Rahvaste elu võib olla vahelduv, nagu aastaajad. Hõimutegelane peab olema teadmises, et rahvaste elus peale nähtuva argipäevasuse on valitsemas sügavamad jõud, mis seovad katkestamatu sidemetega minevikku tulevikuga. Selles teadmises saab hõimutegelane olla kindel ja vankumata ka aegade ebasoodsuses. Eriti noores, rahvaste edaspidist elu kandvas põlves ei pea see tundmine iialgi kustuma. Per aspera ad astra.

Jüri Uluots.

Leeni Vesterinen

Akadeemilise hõimutöö algajult

Hõimuaatest on Soomes öeldud, et ta on nüüdispõlve noorsoo õilsamaid ja ebaisekamaid aateid. Hõimutöö tähe all Tartus on praegugi koos akadeemilist noorust. Üliõpilased ongi hõimutöö tugi ja hõimuaate suur lubadus.

Nüüdisaja üliõpilasilt tohiks vahest oodata pisut huvi kolmekümne aasta eest teotsenud üliõpilaspõlve hõimuharrastuste vastu. Vaevalt küll tohibki öelda „üliõpilaspõlve“, sest vaid mõnikümmend üliõpilast seda harrastas ja sõna „hõimuaate“ oli hoopis avastamata.

„Vanemuise“ maja avapeol sügisel 1906 tutvusin üliõpil. Gustav Suitsuga, kel oli südamel teatada, et eeloleval sügisel Helsingis kavatsetakse asutada soome-eesti selts.

Kui siis mõned nädalad hiljemini kohtasin Helsingis Gustav Suitsu, võttis ta mind kaasa uut ühingut valmistavaile koosolekuile. 25. oktoobril oldi niikaugel, et üliõpilasmajja kogus paarkümmend üliõpilast ja ülikooli õppejõudu. Professor Kaarle Krohn oma avakõnes andis aru senisist

soome-eesti kokkupuudetest. Järgnes üliõpil. Gustav Suitsu innustav ja kaugeletaotlev programmikõne, mis järgmisel päeval ilmus trükitult „Helsingin Sanomates“.

Uue ühingu nime valikul tehti hulk ettepanekuid, kuid lõpuks võitis Suomalais-Virolainen Liitto, mis tõlgiti eesti keelde Soome-Eesti Lepping. Liit-sõna eestis veel ei tuntud. Esimesse juhatusse valiti prof. Kaarle Krohn esimeheks ja üliõpil. Gustav Suits abiesimeheks.

Nii pandi põhi vähese liikmetearvuga, kuid uhkekõlalise nimega akadeemilisele ühinguale, kelle põhikirja Helsingi ülikooli rektor kinnitas. Too suur nimi ja kaugelesihivad kavatsused aga märgiti laiemais ringkonnas kui alul mõisteti kujutella.

Helsingin Sanomates olnud uljast programmi-kõnet refereeris kärerootsimeelne leht „Nya Pressen“, tehes asjast omamoodi järeldusi. Sattus nimelt nõnda, et samal sügissemestril 1906 Helsingi soomemeelsed üliõpilased haruldaselt üks-

meelel ja koguni järsul toonil nõudsid Helsingi ülikooli soomekeelsemaks tegemist. Lisaks oli vanasooime erakond vastu võtnud keeleprogrammi, mis vahest rahuldaks nüüdisajagi soome üliõpilasi. „Nya Pressen“ kirjutas 28. X 1906 muuseas järgnevalt:

„On juhus, mis paistab sihilikuna, et samal päeval, mil Suometar-erakond võtab vastu keeleprogrammi, mille sihiks on teha rootsi keelele võimatuks säilitada oma endine seisukoht soome kõrgeima kultuuri kandjana, meie päälinna asutatakse Soome-Eesti Liit... Professor Kaarle Krohnil oli kahtlemata õigus kõnelda vaimseist ühendavaist sidemeist, mis möödunud aastakümnete kestel on olnud olemas Soome ja Eestimaa vahel. Tõsiselt too ühendav side on olnud märksa silmapaistmatu. Ühendav side on kliimas, asendis, veres, suguluses. Aga kultuuris? See kultuur, mida eesti rahvas tervikuna esindab, tähendab küll soome akadeemilisele noorsoole vaevalt midagi rohkemat kui seda, millele inimlikkusest ja sugulasarmastusest tuntakse olevat kohustatud mõju avaldama üldise haridusetaseme tõstmiseks. Eesti kultuuri omapära tõusuks mõjutamine, sest nõnda seisab programmis, võib vahest küll olla ilus ülesanne estomaanile, kuivõrra tal on mingit kultuuri, mille hääks tal väärrib töötada. Aga meie ei saa aru soomlaste ja eestlaste vastastikuse kultuurilise mõjutamise tarvidusest, sellisest, mida toimetatakse pidades koosolekuid ja piduõhtuid, sooritates vastastikuseid õppematku ja õpinguid ning õppides eesti keelt. Meie ei või näha mingit kasu selles, et kunstlikult arendatakse soome-eesti vaimseid sidemeid, milliseid praegusel korral ei ole olemas. Kas ei oleks soome kultuuri arengule ja ta levitamisele kasulikum saada aegu vilkamat läbikäimist Soome ja Rootsi vahel...? Sest meie kultuuri juured sirutuvad lääne poole, aga mitte Soome lahe lõunakaldale. Kui saame katki vanad kultuurijuured, kas võidakse asemele saada kas või vaid õhujuurigi, millest Eesti mullapinnal kinni võidakse haarata? ...“

Kuid soome-eesti kultuurilise läbikäimise mõnitamine ei peatunud sellega. Meretaguses Rootsis ühineti kooriga. „Stockholms Dagblad“ arendas küsimust kaugemale. „Nemad (s. o. soomlased ja eestlased) näivad unistavat omapärast rikkast rahvuslikku ja iseseisvat elu umbes samuti nagu aastakümnete eest iseseisvaks saanud serblased, bulgaarid ja alles võitlevad makedoonlased.“ Ühtlasi tähendas leht selleaja Eesti revolutsioonilistele nähetele ja mõnitas Soome demokraatiat, kellele kuulutas ette kahjulikke mõjususi eestlaste poolt. „Kui uue ühingu programm teostuks,“ lõpetab leht, „siis oleks läänemaise kultuuri piir siirdunud tubli sammu läänepoole, täitsa Torniojöeni.“

Leeni Vesterinen.

Vanasooime erakonna leht „Uusi Suometar“ refereeris lühidalt nii „Nya Pressenit“ kui ka Rootsimaa lehte ja lisas omalt poolt juurde:

„Too tuletab elavalt meelde seda kuulust arvamuseavaldist, mille J. J. Nervander aastal 1846 andis oma sõbra J. W. Snellmani elutööst. Nervander lausus nimelt nõnda: Soome keel kultuuri ja kirjanduse keelena ei või sünnitada muud kui aabitsakirjandust. Kui sa usud soome kirjanduse võimalikkust, siis sina usud ka eesti ja lapi rahvuslikku kultuuri ja kirjandust.“

„Helsingin Sanomat“ avaldas oma arvamuse tagasihoidlikus juhtkirjas 1. novembril. „Eestisooime ühenduse mõte on meie arvates poliitikast hoopis eemalseisev kultuurimõte...“

Muidugi märkis eestigi ajakirjandus uue ühingu sündi. „Postimees“ refereeris täpselt asuvat koosolekutki. Ka saksa ja vene lehed tõid sõnumeid. Baltikumi rikkad ja mõjuvõimsad sakslased nägid uues akadeemilises ühingus eesti rahvustunde võimsamakssaamise ohtu. Rootsi ja Soome rootslased nägid selles kultuurilist ohtu ja Vene ajakirjandus muidugi rahvuslikku separatismi. Noor ühing sattus kohe „musta nimekirja“. Eesti ajakirjandusele pandi karistusi, kui nad ühingu tegevusest teateid tõid. „Aga pagana kalliks kipub meil minema too kõrgeistiaustatud akadeemiline Soome-Eesti Leping“, kirjutas „Õiguse“ toimetaja Paul Olak nende ridade kirjutajale oktoobris 1907 teatades, et toimetusele oli määratud valikuvabalt kas 500 rubla trahvi või 3 kuud vangistust, et oli avaldatud Eesti ajakirjandusele läkitatud avalik palve toimetada uue ühingu kaudu Soome ajakirjandusele Eestisse.

puutuvaid teateid ja artikleid. Ja see polnud ainus juhus. . .

Eesti ajalehtede lugejad võtsid võlutult vastu sõnumi sellise „lepingu“ tegemisest. Önnitlus-telegramme ja liikmeksastumise soovimisi tuli rohkesti nii Eestist kui ka välisestlasilt. Oli ju avanenud uus aken aimustele valgusest ja vabadusest.

Nii astus seega sügisest 1906 pääle areenile noor Soome-Eesti Leping ja äratas suurt tähelepanu. On põhjust küsida, mis ta sellejärele tegi ja mida sai aegu.

*

Uue ühingu nii juhatuse- kui üldkoosolekuil juhiti tähelepanu puudusile ja vajadusile selleaja Eesti ja Soome vahelises läbikäimises. Juba esimesel koosolekul valiti üliõpilased Willem Grünthal, Jalo Kalima ja Lauri Kettunen tegema „loendit neist tähtsamaist eesti keele sõnust, mis erinevad vastavaist soome sõnust“. Eesti keele kursusi otsustati panna toime Helsingis ja korraldada soome keele õpetamist Eestis. Seda tehti ka: jõu-üvaheajal 1906—1907 „Lepingu“ liige üliõpil. Ploompuu pidas hulgate osavõtjatele soome keele kursuse Tallinnas, Aavik pidas eesti keele kursusi Helsingis ja dr. Kallas õpetas pidevalt soome keelt Tartus, Soome ajakirjandusele taheti hankida selgitavaid ja valgustavaid kirjutisi Eestist ja Eesti üle. Otsustati asutada üliõpilaste jaoks eesti raamatukogu. Taheti avaldada album, kus tekst oleks kõrvuti eesti ja soome keeles. Üliõpilaskonna lugemiselauale telliti eesti ajalehti ja ajakirju. Konstateeriti ülikooli raamatukogus valitsevat korralagedust eesti kirjanduse suhtes ja nõuti parandamist. Tehti korraldus eesti uuema kirjanduse müügilekust Minerva raamatukaupluses.

Kõige rohkem mõjutas „Soome-Eesti Leping“ muidugi üliõpilasi. Võime lugeda „Lepingu“ teeneks, et Soome poolt hakati otsima kontakti eestlastega ka rahvuslike küsimuste huvides. „Lepingu“ üleskutset, mis avaldati kevadel 1909 Helsingi ajalehis ja oli sihitud äratada soomlasi minema eestlaste juurde suvitama, järgis paarkümmend soomlast, kellele „Lepingu“ eesti soost liikmed oma tutvuskonna kaudu aitasid hankida tutvusi Eestist. Sama aasta juunikuus toimus esimene soome üliõpilasorganisatsiooni külaskäik Tallinna ja Tartu sellega, et Ylioppilas-Voimistelijat esinesid Tallinnas ja Tartus, kus nad olid eesti seltskonna külalisteks. Ja Eesti poolt tuli sama aasta oktoobris „Sakala“ korporatsioon Helsingisse külla. Vastuvõtu korraldajaks valiti Helsingis eriline toimikond, kuhu iga üliõpilasosakond määras 2 liiget ja varustas vajaliste rahadega kulude katteks. Nii võime Eesti ja Soome üliõpi-

laste vahelise massilise läbikäimise ja üliõpilaspäevad viia tagasi aastasse 1909.

„Lepingu“ tegevus aga kipub suikuma. Ühingu eesti tegelased (Aavik, Grünthal, Suits, Ploompuu) tegutsesid ülikooli lõppeksamitega ja uusi eestlasi tuli juurde väga pikkamisi. Läbikäimine Helsingi ja Tartu üliõpilaste vahel aga jätkub. Helsingi uue üliõpilasmaja avapeol novembris 1910 olid esindatud vististi kõik eesti üliõpilaseltsid ja -korporatsioonid ja peole sõitnud esindajaid 15. Maikuul 1911 toimus „Ylioppilaskunnan Laulajate“ huvireis ja kontsert Tallinna, kus eesti seltskond soome üliõpilasi jälle lahkesti vastu võttis, nii et koosviibimisõhtu vastastastikuste tervituskõnede eest nii soomlaste poolt kõneleja mag. Klemetti, kui ka eesti seltskonna esindaja toimetaja Luiga pidid vene võimudele trahvi maksma. Helsingi ülikooli võimlemisinstituuti õppima tulnud tulihingeline Anton Öuna-puu mõjus kaasa, et kevadel 1913 Ylioppilas-Voimistelijat ja Ylioppilaskunnan Laulajat koos tegid esinemismatka Tallinna ja Tartu.

Kahju küll, et „Soome-Eesti Lepingul“ ei olnud mingit liikmete nimekirja. Ometi teame, et protokollides nimetatud ja komiteedesse valitud ja ettekannetega esinenud tegelasist on olnud soomlasi 36 ja eestlasi 23. Kirjanikud Aino Kallas ja Mihkelson-Tuglas külastasid sagedasti „Lepingu“, kus esinesid esseede ja novellide ettekannetega. Ajakirjanik E. Virgo saatis Helsingis mööda paar maapagulase aastat ja oli „Lepingu“ paremaid tööjõude. Algkooliõpetaja Hilma Räsänen kirjutas raamatu Eestist, õpetas Helsingi eestlastele soome keelt, algatas küsimusi ja läbi-rääkimisi.

1911. aastast pääle „Leping“ enam kokku ei tulnud. Vähene arhiiv protokollidega jäi viimase kirjatöömõtaja Leeni Ploompuu kätte, siirdus Helsingis põõningult teise, viidi viimati üle Suomalaisuuden Liitto ruumidesse, kust ta nähtavasti on laenatud mõnele uurijale ja seega praegu on kaot-sis. Aga korra katsuti siiski „Lepingu“ el-lugi äratada. Revolutsiooni vaimustuses aprillis 1917 tuli Helsingis hotell Astoriasse kokku hulk endisi „lepingu“ liikmeid ja otsustati muutunud olukorras uuesti tööle asuda, asutati toimikond põ-hikirja kokkusäädmiseks ja tuldi uuesti kokku dr. O. Louhivuori korteris, kus ka proua Aino Kallas ja dr. O. Kallas juures olid. Kuid aeg ja olukord polnud soodus rahulikuks tööks, vana „leping“ jäi ellu äratamata ja uus aeg pole tänaseni nähtavasti vajanud sellist seltsi, mille sihiks oleks arendada ainult Soome ja Eesti vaheliist hõimutööd.

Kui tagant järele mõtleme, kas ja millist kasu on olnud eelpool kirjeldatud tegutsemisist, siis väidaksime, et tol väikesel üliõpilasuühingul ikkagi on olnud oma ajalooline ülesanne. Sest aastal

August Anni

Mälestusi Hõimuklubi algusest ja nüüdsusest

Eel kõige mälestusi sooviks minult saada „Üliõpilaslehe“ toimetus. Kahju, ma ei tunne end veel küllalt „pavana“, et piirduda ainult roosiliseks värvund kaugete anekdootidega. Ja süstemaatilist ajaloolist ülevaadet anda pole mul praegu võimalik. Nii kõnelen vaid *pro domo*, enda „hõimlemise“ arengust üldse.

Mälestusi? Jah, õigupoolest, seegi ju oleks meeldiv! Kanduda tagasi üle nüüd juba 3—4 üliõpilaspõlve eluea, Vabariigi algaastate „jumalate hämarusse“! Tunda end uuesti sisse tolleaegse noore tudengi traditsioonitusse otslemisse, mida aeg juba kipub ähmastama. Või veel kaugemale, veneaegse keskkoolipoisi esimestesse hõimuharrastustesse!

Näe, seal on tühi kõle klassiruum pühapäeval või jälle määratud tuba kuskil noortemeesteühisuse ruumides „Raatuse uulitsal“: seal on jäänused su esimestest soome keele kursustest. Algul oli osavõtjaid umb. poolsada, nüüd kummardute Jaan Hünersoniga kahekesi Aho „Papin rouva“ kohal. Johan Aavik aga seletab: nii on see Soomes, nii huvitav, nii tihe, nii kultuurne, rahvuslik — ja, ah, nii on meil Eestis!“... Võrdlusele, õppimisele, parandusele, teole oli kõik see juhitud.

Ent näe: seal kerkib teine pilt: „Tegu“ nagu oleks juba alandki. Juba pead Noorsoo Rahvuslikus Liidus vihase ettekande nimede eestistamisest, eeskujuks Linnankoski, otseabinõuks Nuori-Suomi album. Miks on mõned su revolutsiooni-aja kuulajaist šokeeritud? „See on ju šovinism, marurahvuslus!“

Nii on see Soomes — ja „ah, nii on meil Eestis!“

1906—1911 Soome-Eesti Lepingus oma hõimukasvatuse saanud üliõpilased olid parajasti jõudnud meheikka aastaiks 1918—20, mil Soomes ja Eestis rajati riike. Lepingu kasvandik, ajakirjanik Y. Koskelainen oli, kes oma lehes esimesena soomlasi kutsus Eestit abistama. Tunnustatud luuletaja prof. V. A. Koskenniemi saatis avalikkusse oma apellatsiooni: „Oi Suomi, Suomi, nuori vapautesi sua eikö velvoittais se nousemaan, kun saapuu viesti sinun rannoillesi: käy kuolon uhka yli Eestinmaan!“ O. W. Louhivuori asetus Eestile antava abi etteotsa. Eino Havas, Toivo Kaukoranta ja mõni muu „lepingu“ tegevuse kaudu Eestit tundma saanud tegelane korraldasid vabatahtlikke. E. Saarimaa, H. Ojansuu ja teised

Kolmas pilt II jalaväepolgu riismetega sõidame vabanend Tartusse, magame Raadi lossi rābaldunud pealisriidega sohvadel ja nende ees. Elva poolt kõmiseb püsiv kahurimürin; uuesti on õhk täis ärevat, painavat teadmatust. Aga soomlased, soomlased! Nad on juba abis, neid tuleb järjest juurde, nende viha ja vahvus olevat vastuseismatud. Milline kergendus! Võib julgesti alata meilgi edasisõit läbi talvise tuisu. „Tegu, tegu!“

Neljas mälestuspilt on tuhm oma värvidelt, seda veriheredam ja tunderaskem oma sisult. Läbi enda palavikulise une ja sonimiste kuulen kedagi karjuvat „Äitini!! Äitini!“ — ja nii läbi terve öö. See on mu esimene öö Ülikooli Haavakliiniku suures saalis, märtsikuul 1919, see on keegi soome noor vabatahtlik, kel on kuul läinud läbi pea; hommikul (või oli see vähe hiljem?) öeldi ta olevat juba surnud. Kuid seal oli veel mitu teistki soomlast, enamasti Paju lähingu ohvrid. Jätsid ära minnes maha mitu soomekeelset raamatut, millega võisin kevadel oma lamamisgavust kergendada minagi...

Järgmised pildid on juba mitmekesisemad, kirevamad ja — enamasti vähem intensiivsed. Ilmuvad (ühel päeval?) kliinikusse minugi juurde R. Noorsoo Liitu külastavad M. Forsman (Koskimies) ja A. Penttilä, esimesed uue noorpõlve hõimlemissaadikud, ka esimesed soomlased, kellelega isiklikult tutvusin. (Hiljem tulevad uuesti Forsmann, Kalle Sandelin, Aaro Pakaslahti j. t.). Siis 1919. a. õpetajate suvekursustel õpetab soome keelt juba prof. Kettunen. Elan kaasa, endal käsi veel sidemega kaelas, nende kursuslaste eks-

kirjutasld Eestist ja tegid propagandat. Lauri Kettunen ja Hilja Auld-Kettunen hakkasid Tartus looma eesti rahvuslikku teadust. Kas oleks Tartu ülikooli saadud nii mitu teist noort teadusemeest, kui Tartus poleks ees olnud vanu sõpru: Kettunen, Suits, Aavik? Mis nooruses „Soome-Eesti Lepingus“ unistati, see võidi teostada täisealiste meestena ja naistena, kui mõlema vabariigi algajul vajati usaldust teineteise vastu rahvas-tena.

Enamasti on elus nõnda, et suuri asju võidakse korda saata lugematahulga väikeste tegude kaudu. Jääme uskuma, et ka 25—30 aasta eest sooritatud akadeemilisel hõimutööl on omajagu tähtsust Eesti-Soome sõpruse arenemisloos.

kursiooni Helsingi, esimese sellesarnase. See on elamus, kui miski!

Ja siis algab juba esimene üliõpilastalv 1919/20, praegusega võrreldes imelikult tühjas ja õredas, kuid algatustest ja algetest enam kui täidetud ülikooli õhustikus. Veel otslevad üksikult inimesed, veel ainult kavatsetakse. Kuid Emakeele Selts kristalliseerub juba esimeseks välisvormiks — eesotsas muidugi soomlane, Kettunen, ikka askeldav, ikka plaanitsev, ikka täis meile haruldast reaaliidealitlikku rahvusvaimustust, ikka iga üksikutki julgustav ja tagaõhutav. „Noormees, säe oma eesmärk kõrgele,“ kordab Snellmani lauset.

Ja siis 1920. a. sügisel koonduvad (enamalt jaolt peaaegu needsamad prof. Kettuse õpilased) ka Soome-Eesti üliõpilasklubiks. Näen end kirjutavat selle asutamiskoosoleku ettekannet: häda, seal ju peab esimest korda esinema ka soome keeles! Kuid koosolek ise (juhulikult saadud EÜS „Ühenduse“ ruumides Lodja tänaval) on kodune ja rõõmus. Pr. Hilja Kettunen — tema'p see on, kes selle õhkkonna loomiseks kõige enam kaasa aitab, nüüd ja edaspidi! Kahju, miks ma pole eestlaste hulgas näind naist, kelles on koos nii sügav idealism, asjaarmastus, puhtinimlik usaldatavus, seltskondlik elavus... Kahju, miks pole meie eesti õpetajate hulgas nii, tahaks öelda vanamoelise sõnaga, kallimeelset meest, nagu A. M. Tallgren, kel isekus nagu üldse näib puuduvat, kes on puhas sõbralikkus, asja- ning tööarmastus ise... Ta ei ole võlund ära mitte ainult meie naistudengid — ta arkeoloogia loengul käivad meesnoorukaistki mitmed, kes ei kavatsegi arkeoloogiat võtta oma eksamiaineks.

Ja siis on seal Kaarlo Teräsvuori, agronoomide kindral ja juht, kuigi sugugi mitte kindrali välimusega. Muheleb aina oma vaiksuses olemises ja võrtsitab oma savolashuumoriga teiste isamaalikkude (kuigi ikka südamlikkude) paatost. Laulabki vahel „Oi oi Kerenski'st“ — et „Venäjä on rajamaa ja Suomi valtakunta...“

Täielik vastand on väliselt A. R. Cederberg, suur ja karm nagu soome jumal, nokkimishimuliste plikade tahtmatu anekdootidekangelane. Aga milline töömees temagi, ja kuidas oskab panna õpilasedki töösse, ja kui abivalmis hoolitseja igaühe hädades!

Eks ole siin koos isegi terve seltskond, terve Soome koloonia, kelle juuresolek klubi esimeste eluaastate koosolekud üksi juba teeb sisurikkaks ja oma soomelisusega uudseks! Aga veel käib seal sageli prof. Granö, südamlikkuselt ja mõtteavaruselt ainult Tallgreniga võrreldav. Tuleb mõnigi kord ka matemaatik ja kange rahvuslane prof. Väisälä, tuleb (hiljem) Ilmari Manninen oma ehtkarjalaslikult elava teisepoolega, tuleb

eestlastest ikkamuhelev „Vana Eisen“... Oo, need ei olnud mitte ainult rõõmu ja lauluküllased õhtud, vaid ka väga sisurikkad, väga perekondlikult inimesi lähendavad. Nagu iseendast tõusevad mõtted, tehakse kavatsusi, alustatakse ettevõtteid. Kõik tundub ju veel mitmelgi alal olevat „tühi ja paljas“, nii mitmes asjas pakub Soome veel eeskujut... Nõuaks teissuguse ja pikema kirjutise ruumi, et kõnelda kõigest sellestki, samuti mis määral need tookordsed mõtted ja algatused on teostunud.

Siin piisab ehk ainult tolle aja ja ümbruse mõju toonitusest.

Jah, ma vist ei liialda palju, kui ütlen, et see soome-eesti üliõpilasklubi koos käiv noorpõlv sai vähem eesti kui n. ö. „soome kasvatus“ — peaaegu samuti nagu eelkäiv nooreesti filoloogide rühm Helsingis. Kas on's nii väga imestada, et ta samuti nagu see jäi opositsiooniliseks seniste, ikka veel balti-saksaliste traditsioonidega muule „seltskonnale“. Tema kujunemisaja kultuurideaalide „libidod“ ja „imago'd“ olid juba kord teiselt, teiselt paljunõudlikult tasemelt kui teistes siinsetes noore intelligentsi kujundamisasutustes. Mis ime, et ta näit. tolleaegses balttilises pummel-korporantluses nägi eesti kultuuritõusu kõige hädadohtlikumat vaenlast ja „eduerakondlikus seltskonnas“ selle ebamäära liitlast. Selle prentsoonikaile austusenõudlustele võis ta vastata ainult irooniaga, sest ta ei tundnud end sealt saand midagi — peale keskpärase ja endastmõistetava. Samuti vastuvõetamatu ja võõras tundus talle aga vene vaimust läbi imbund marksistide suurem osa. Ega sobind vaated kõigis asjus ka nooreestlasist „esteetidega“ ja „boheemidega“. Mis ime, et ta leidis end nagu „outsiderina“ selles ümbruses, et ta tundis end rohkem kodus mõnes soome kui eesti riigis, et ta „kodumaistele“ teravustele vastas samuti teravustega.

Alles pikkamööda, aastate ja aastakümnete kuldes hakkasid tasanduma vastuolud selle „soome-eesti üliõpilasklubi“ seltskonna ja selle ümbruse vahel. Klubi enda esialgne koosseis muutus järsku ja juba kahekümnendate aastate keskpaigu — soome õppejõud suuremalt osalt lahkusid, üliõpilaste „esimene põlv“ lõpetas kursuse, siirdus kohtadele või süvenes teaduslikkude stipendiaatidena oma erialasse, valgus laiali üle Euroopa — kes Helsingi, kes Saksa, Prantsuse või Inglismaale. Ja kui rännuaastate järgi uuesti koonduti, oli Tartugi ilme juba mitmeti teine. Oli teisteski ringides kasvand juurde uus põlv. Hakkas kujunema uus seltskond, eriti ülikooli ümber, endisest palju „spetslikum“, mitmekesisem, kultuurilisel ja rahvuslikum ilme. Kõigi nende omaduste süntees koos elulähedase sotsiaalsusega pole küll ka praegu kaugeltki saavutatud, kuid et selles

suunas iseesisvusajal meil tugevasti on arenetud, seda vist ei saa keegi eitada. Küllap ehk on aja jooksul „assimileeritud“ ka tolle noorpõlve nõuete eneste radikaalsus. Uued liikumised ja aja poolt ettesurutud seisukohavõtted liidavad ja lahutavad inimesi uutesse rühmitustesse. „Soome mõju“ kaotab ikka enam oma iseloomustava tähtsuse.

Läbikäimine soomlastega on muutunud massiliseks, kuigi ehk ka pääliskaudsemaks, üksikuid vähem sügavalt muljestavaks. See on loomulik kui arvestada, et meie üldine kultuuritase mitmelgi alal hakkab Soome omale järele jõudma, seda paiguti ehk isegi ületama. Ebausklikult mõjustatakse ikkagi vaid sellest, millest võib saada väga palju — ja nii oli lugu veel meie iseseisvuse algaastail.

Kuid ma ei usu, et seepärast meil oleks põhjust Soome suhtes võtta hooletu ja ignorantse üleoleku seisukoht, milleks on kalduvusi olnud osal meie inimestest. Mida meile Soome on andnud ja edaspidigi võib anda, seda ei suuda ükski teine maa maailmas: Niivõrra lähedased on siiski meie dispositsioonid ja sihid, niivõrra ühesugune meie sotsiaalne struktuur ja vaimne iseloom. Ja kõigepealt: nende samade dispositsioonidega Soome siiski oma arengult on meist v a n e m, neile enam kohanend ja seetõttu meile püsivalt eeskuju andev või vähemalt ka oma negatiivsete tulemustega meile õ p e t l i k m a a.

Kas pole just kriisiaegade sündmused jälle näidanud, mis t ä h e n d a b see kultuuri vanemus ja traditsioonide pidevus? Kas me kõigest oma värskest rahvusuhkusest hoolimata pole pidand häbiga tunnistama, kuidas kõigist n. n. piiririikidest ometi Soome on olnud ainus, kes on jõudnud vastu seista Itaaliast lähtunud ja praegu kogu Öhtumaad hukutava rusikaõiguse epideemiale? Kas ei valitse praegu ainult temas Põhjamaade kultuurirahvale vääriline rahvusvalitsuslik seadus ja kord, põhiseadusest lugupidamine, mõtte- ja sõnavabadus, kuna mässavaid hulki jaksatakse taltutada samuti ainult sõna jõuga? Kas pole ta kultuur võrreldes kõigi nende teiste uute riikidega kõige rahvuslikum ja arengupidevam, kuigi seda kunagi pole kamandand lätlaslik politseirahvuslus? Mis aitab meie kuulus lähemalolek „Euroopale“, kui me sealt kuuldavate pillide järgi tantsime iga päev uut moe-, aga siiski sageli v õ r a s t t a n t s u; kord värvimütsides kommersi-

August Anni.

pummelust, kord nietzschelist suurushullu esteetisemist, kord ekspressionistlikke halleluujaid, seal-samas amokkijooksvat Führeri-kultust ja parlamendi-mõnitust, kord venepärast vabatsenist ja siis jälle sama venepärast „rahustamist“?

Meie hüpleme ja keerleme nagu noor sälg, närimine suuraudu ja lööme takka üles iga juhtiva ohjenduse puhul, soomlane veab rahulikult nagu vana tööhobune, kuid tallab ometi vähem oma turjal kemplevaid sokutajaid. Ma usun, et meis on tõeliselt varjul rikkamaidki võimalusi kui temal, kuid meil kuluks vist siiski veel temaga koos ühe adra ees paremini harjuda vedama. Oleme vajand seni ja nähtavasti vajame veel kas või ainult soome iseloomu ja kultuuri tüsedat rahu oma kiili ja tüüri sügavamas vees hoidmiseks, tema põhjanaela oma vaimse kursi ühtlustamiseks.

See pole võimalik ainult mõne filoloogi keeleoskusega, vaid kogu intelligenti tundva kaasa-elamise kaudu soome kultuuriga. Iga samm Soome poole on meid nii mitmelgi korral lähendand meile enestele. Iga samm Soome poole lähendab meid ka Skandinaaviale, kelle vabasse kultuuriperekonda oleme määratud kuuluma, kui tahame elada oma parimat elu.

Siin on hõimuklubi algaegade, siin ka ta tuleviku tähtsamaid ülesandeid.

Villem Ernits

Soome-ugri rahvaste ja riikide koostööst

hõimukeelte õpetamisel välismail

Villem Ernits.

Et hõimukeelte oskus etendab kogu hõimulikumises esmajärgulist osa, on igale selge. Vastavalt sellele, samuti soomeugri keeleteaduse nõuetele, ongi koraldatud hõimukeelte õpetus hõimumais.

Teatavasti õpetatakse Soome ülikoolides vastavate professorite poolt teoreetiliselt kõiki uurali keeli, kuna tgelikuks keeleõpetuseks on olemas ungari ja eesti keele lektoraadid Helsingi ülikoolis, Turus eesti keele lektoraati vist veel mitte (on igatahes juttu olnud selle ajutisest täitmisest stipendiaadiga). Tartu ülikoolis õpetatakse kõiki läänemere-soome ja tähtsamaid soomeugri keeli, üldülevaatlikult ja võrdlevalt kõiki uurali keeli puudutades; soome ja ungari keele jaoks on erilektoraadid, oli kord isegi siirjani keelele (kadunud prof. K. F. Žakov!). Ungari ülikoolides käsitletakse loomulikult samuti üldülevaatlikult kõiki uurali keeli, tähtsamaid neist üksikasjalikumalt, kuna soome keele jaoks on vist kõigis Ungari ülikoolides lektoraadid. Eesti keelt õpetati varemini Ungari ülikoolides mõõdaminevalt „soome murdena“, kuid nüüd on juba eesti keele õpetus eraldi loengainena korraldatud Budapesti ülikoolis (prof. Zsiray, praegu stipendiaadina prof. A. Saareste), Szegedis (eradots. dr. E. Virányi) ja

Debrecenis (lektor dr. F. Farekas, läinudaastane stipendiaat Tartus) — puudub seni veel kuuldavasti ainult Pec'si ülikoolis.

Kuid hõimukeelte õpetus ei piirdu, ei võigi piirduda ainult hõimumaadega. Soome-ugri rahvad etendavad siiski teatud osa rahvusvahelises kultuuriarengus, millisest nende lähemad naabrid on muidugi enam huvitatud kui kaugemad. Samuti etendab seni võrdlemisi hästi uuritud uurali keelte tundmine tähtsat osa üldkeeleteaduses, — eriti aga indoeuroopa ja altai keeleteaduses. Neil põhjusil on soome-ugri keeli, eriti aga ungari ja soome keelt õpetatud ka mittesoome-ugri mais juba mõnikümmend aastat: Venes (varemalt Kaasanis ja Peterburis, praegu mitmel pool), Rootsis (Uppsala ülik.), Norras (Oslo ülik.), Saksas (Berliinis, Greifswaldis, Königsbergis?) Prantsusmaal (Pariisis), Austrias (Viinis?), hiljemini Poolas (Kraakov, Lvov, Varssav, Vilno), Tshehoslovakkias (Prahas, Bratislaavas, end. ung. Porsony), Rumeenias (Cley'is, end. ung. Kolorsvcir), selle juures eriti arvesse võttes Venes sealasuvaid uuralirahvaid, Rootsis ja Norras laplasi, Tshehoslovakkias ja Rumeenias paljudes kohtades isegi enamusena asuvat ungari vähemuravust. Lähemal ajal on oodata uute soomeeesti õppekohtade asutamist Riias ja Kaunases. Tulevikus peaks neid tekkima veel mujalgi, eriti Põhja-Ameerika Ühendriigis, kus asub ligi miljon ungarlast, ligi poolmiljonit soomlast ja võib olla ligi poolsadatuhat eestlast.

Siin puutumegi kokku Soome-Eesti ja Ungari koostöö võimalustega hõimukeelte õpetuse alal välismaailmas, ühisel raskuste võitmisel sellejuures, milline võib toimuda väga mitmel kombel.

Soomeugriliste õppetoolide asutamine välismaailmas võib sündida peamiselt kahel teel: välismaaliste ülikoolide ja teiste õppeasutiste, sellega siis välisriikide kulul, või jälle soome-ugri riikide eneste kulul.

Kui vastav õppetool asutatakse välisriigi kulul ja selle poolt, siis on loomulik, et seal katsutakse kokkuhoiu huvides, vähemalt esialgu, ainult ühe lektoraadi või õppetooli asutamisega läbi saada, ja alles hiljemini võiks ehk tulla küsimusse teiste õppekohtade asutamine. Sel puhul võiks aga vastav õppejõud ka teisi hõimukeeli

õpetada, näit. soomlane eesti ja eestlane soome keelt, nagu nende ridade kirjutaja Varssavis. Eri-lisi raskusi ei peaks see tegema soome ja eesti keele lähedase suguluse tõttu, ja korraliku soome-ugrilise erihariduse saanud ungarlane võiks samuti soome ja eestigi keelt õpetada, kui selleks on kusagil võimalusi, puuduvad aga vastavad soome või eesti õpetaja ja vastupidi. Seda enam, et ülikooli keeleõpetus võib ikkagi anda ainult sissejuhatava teoreetilise ülevaate vastavast keelest, teatavate praktiliste oskustega, mida peab kahtlemata välja arendama suve või mõninga õpistemistri veetmisega õpitavat keelt kõneleva rahva maal. Olen ise seks otstarbeks paaril suvel korraldanud eesti keelt õppivate poola üliõpilaste suve veetmist Eestis, läinud suvel ka lühemat soome keele õppijate viibimist Soomes, mille tõttu on näiteks umbes 4-kuuse Eestis viibimise järele juba saavutatud täielik eestikeelse kõne mõistmine ja keskmine kõneoskus, ühtlasi ka autentiline Eesti olude tundmine võrdlemisi laias ulatuses. Umbes niisugusena kujutlen ma soomeugrilist, samuti igasugust muud, keeleõpetust välismail üldse: seda peab alati täiendama isiklik stuudium vastava rahva maal ja keele alal.

Sellelt seisukohalt lähtudes võiksid näit. soome keele lektorid (Berliinis, Greifswaldis, Pariisis, Ungaris, veel mujal?) väga hästi ka eesti keelt õpetada, vastavate ülikoolidega ja Eesti valitsusega saatkondade kaudu tarbekorral kokku leppides. Kui neid loenguid ei honoreeri vastav ülikool ise (üksikuid loenguid on kergem honoreerida, kui vastavat õppekohta asutada), siis võiks ju seda Eesti valitsus teha — ka temal oleks kergem esialgu üksikuid loenguid honoreerida, kui täiepalgalist õppejõudu ülal pidada; tarbekorral ei pea loomulikult sellestki tagasi pörkama.

Sel puhul tähendan kõrvalmärkusena, et minu teada ongi Põhja-Ameerika Ühendriigis n. n. Suomi-opistos Hancockis, Michidoni osariigis dr. R. Engelbergi poolt ka eesti keelt õpetatud. Üldse peaks Eesti poolt lähematesse suhetesse astutama Suomi-opistoga, selle juures võib olla mõne eesti õppejõu delegeerima ja seda asutist ka Ameerika eestlastele soovitama, kuna vähemalt esialgu ei ole loota vastava asutise loomist Ameerika eestlaste eneste ega ka Eesti riigi poolt.

Riias ja Kaunases asutatavate õppekohtade puhul võiks esialgu tööd jagada eestlaste ja

soomlaste vahel. Olen kuulnud, et näit. Riias mõeldaksegi niisugusele lektorile, kes õpetaks mõlemaid keeli — küllap samal seisukohal asutakse Kaunaseski.

Loomulikult tuleks ka eesti keele lektoritel välismail tarbekorral soome keelt õpetada. Neid lektoraate on aga seni minu teada praegu üksainus väljaspooli soome-ugri riike ja Venemaad, nimelt Varssavi ülikoolis, soodsail võimalusil nende ridade kirjutaja poolt 1931. a. algatatud; lühemat aega on eesti keelt õpetanud ka Vilnos Ida-Euroopa Teadusliku Uurimuse Instituudis üliõp. G. Loppe, ja käesoleval aastal on võimalik selle õpetuse uuendamine nende ridade kirjutaja poolt.

Omas õpetuses olen alati võrrelnud eesti keelt soome keelega, ning olen ka eraldi soome keele loenguid korraldanud, millised on Varssavi ülikooli loengutekavas ka järgnevaks aastaks ette nähtud. Nagu juba ülalpool tähendasin, on minu esimesed, tõsi, hoopis lühiaegsed õpilased soome keele alal tänavu Soometki külastanud.

Uusi soome-ugri õppetoole ja lektoraate tuleks asutada kõigepealt Põhja-Ameerika Ühendriike ülikoolides (New-Yorgi Columbia ülikoolis ongi see küsimus kord päevakorral olnud, kuid vastava kandidaadi puudusel lahendamata jäänud, kus leiduks kenakene arv soome-ugrilisigi kuulajaid, lisaks arvatavasti mittepeljudele muile. Samuti tuleks soome-eesti lektoraate asutada Tshehho-slovakkias Bratislaavas ja Cley'is Rumeenias; esimeses riigis asub ligi miljon, teises vahest ligi 2 miljonit ungarlast, ja kummaski nimetatud ülikoolis on kahtlemata vähemalt sadu ungarlasi üliõpilasi. Vahest oleks mujalgi samasuguseid võimalusi, näit. Türgis ja võib-olla isegi Jaapanis, kus ka tuntakse teatud huvi soomeugriluse vastu.

Nende õppekohtade korraldamiseks peaks Soome-Ugri riikide poolt tehtama ühiseid jõupingutusi, Soome-Eesti-Ungari ühise hõimukomitee algatusel, ja tabekorral kokku lepitama ka nende õppekohtade ühise ülalpeo suhtes, kui see tarvilik.

Tihti on juttu olnud soome-ugri rahvaste ühistest kultuurilistest ülesannetest mittesoome-ugrilises välismaailmas. Soome-ugri keelte õpetamise korraldamine on selles suhtes võib-olla kõige vajalikum ja möödapääsematum, kuid ühtlasi vahest ka kõige tänuilikum ja tagajärjekam ala.

Erika Viirsalu

Eesti-Soome akadeemilise noorsoo koostööst ja kokkupuutest

Soome silla ehitamine on vana akadeemiline traditsioon, mille loojate hulka mõlemad üliõpilaskonnad võivad lugeda oma kultuurielu kandvamaid nimesid. Selle traditsiooni tekkimine omal ajal oli vahetult seotud mõlema maa rahvusliku teadvuse tõusuga ja omakultuuri otsingutega — siis oma alguses tihe kultuuriline side, mis levis tiheda tundesooivina mõlema rahva keskele.

Esimesed kokkupuuted olid isiklikku laadi. Soome lähedamad olud võimaldasid asjahuvilistel korraldada retki siia poole lahte. Neid võimalusi kasustasid Helsingi üliõpilased. Ühe esimese pioneerina neil teedel nimetatakse soome üliõpilast Antti Oskar Lönnbohmi (pärastine Mustonen), keda 1877. a. mäletab Kaarmalt dr. O. Kallas, kui heatujulist, elavat üliõpilast, kes Saaremaal kogunud eesti rahvalaule*). 1880. a. Tallinna laulupeo ajal on tema pikemalt peatunud Eestis ja on lähedamaid sidemeid loonud Tartus Eesti Üliõpilaste Seltsi koondunud eestlastega. Prof. M. J. Eisen oma mälestusis märgib, et Lönnbohmi külaskäik on avaldanud tunduvat mõju, pannes liikuma nagu uue, julgema mõtte meie akadeemilise pere keskel. Tema esimesena on soovitanud ka Helsingi ülikoolis õppimist eestlastele, mis hiljem saigi tihedamate sidemete aluseks. Nähtavasti tema otsekohesel mõjustusel korraldavadki 1881. a. eesti üliõpilased J. Bergmann, A. Mõtus, H. Treffner ja M. J. Eisen retke Suomalaisuuden Kirjallisuuden Seura (Soome Kirjanduse Seltsi) 50.-aastapäeva pidustusile, et õnne soovida „Tartu suurekooli Eesti meeleliste üliõppijate“ nimel. Seda retke tuleb pidada, nagu märgib „Ylioppilaslehti“, esimesteks Soome-Eesti üliõpilaspäevadeks**). Osavõtjast said innukad sõbrad nende maade suhetele.

Kavakindlamalt jätkuvad suhted, kui esimese eestlasena pääseb õppima Helsingi ülikooli dr. O. Kallas, a. 1893, kuuludes Pohjalainen Osakunta liikmeskonda. Järgnevatel aastail süvenevad tihedamate isiklike kokkupuutumiste kaudu EÜS-i ametlik suhtumine Soome akadeemilise

ringkonnaga, seega siis vanim Soome-Eesti üliõpilasorganisatsioonide sõprusvahekord. 1900. aasta ümber koguneb Soome juba terve grupp eesti üliõpilasi: V. R. Niggol (1900—1903), Jüri Tilk Torist (1901—1915), J. K. Saha (1903—8), Villem Grünthal (1906—10), Gustav Suits (1905—13), Joh. Aavik (1908—10) ja esimese eesti naisüliõpilasena Helsingis Leeni Ploompuu-Vesterinen (1906—11). Need noored moodustasid juba omavahel tihedama terviku. Kõik kuulusid vanasse Savo-Karjala osakonda, kust siis kasvas välja esimene ametlik sõprusliit. Nimelt asutas see Savo-Karjala grupp Gustav Suitsu algatusel sügissemestril 1906 Helsingisse akadeemiliste hõimuklubide eelkäija, Suomalais-Virolainen Liitto, mille juhiks sai prof. Kaarle Krohn. Siit kasvasid välja ka esimesed vastastikused külustusretked: 1909 a. soome üliõpilas-võimlejad teevad reisu Eestisse, sama aasta sügisel noor korp! Sakala teostab oma esimese külaskäigu Soome. Järgmisel aastal Soome üliõpilas-lauljad külustavad Eestit ja meie vanemate üliõpilasorganisatsioonide esindajad (EÜS, Sakala, Vironia) võtavad osa Helsingis uue üliõpilasmaja avamispidustusist. Siis läbikäimine oli täies ulatuses juba olemas, ja seda läbikäimist võib julgesti pidada sisuliselt tihedaks ja tugevaks, kui arvesse võtta, et nende suhete loojad kuulusid mõlema maa kultuurikandjate esimestesse ridadesse. Järgnevadki aastad, kuni 1913, viisid Helsingi ülikooli üksikuid eesti üliõpilasi, muude seas praegused õppejõud prof. J. Mark ja prof. A. Saareste, kes samuti kuulusid Savo osakonda.

Esimesed loodud sidemed olid tugevasti kultuurilised: Nuori-Suomi tundis ühes Noor-Eestiga ja keele ning rahvaluule harrastus süvendas sõpruse. Olude sunnil meie olime järjest võtja osas: sealt on pärit suur osa meie sõnavaralisi uuendusi, rahvusliku eneseteadvuse tõusung sai uusi tõukeid ja päriti uus orientatsioon, mis näitas tee omakultuurile. Iseseisvuse esimesil aastail jätkuvad vanad sõprussuhted uue hooga, nüüd juba pandina ühised võitlused rindel, ühine julge usk oma rahvaste tulevikku.

Sügisel 1920. organiseeritakse Tartus Soome-Eesti üliõpilasklubi. Helsingis algab tegevust paralleelne organisatsioon 1921. a. kevadel.

*) Üliõpilasleht 2/3, 1. III 1922.

***) Ylioppilaslehti nr. 14, 1932. a.

Hõimuklubi poolt tehtud eeltöid jätkavad üliõpilaskonnad üliõpilaspäevade näol, millega kogu asjale antakse laiem ametlik alus. Esimesed üliõpilaspäevad peetakse 1926. a. Tartus, 150 osavõtjaga Soomest. Osavõtjad avaldavad „Ylioppilaslehti“ veergudel vaimustavaid muljeid eestlaste külalislahkusest ja sõlmitud sõprus-test.

Järgmisel aastal on üliõpilaspäevad Helsingis, siis 1929 jällegi Tartus, kus osavõtjaid on Soomest juba 300 ümber. Aastaid 1926—29 tulebki pidada hõimutöö alal kogu ajaloo kestel hoogsaimaiks ja tagajärjekamaiks. Üliõpilaspäevad püstitavad üldisi loosungeid, mis leviavad ja saavad juhiseks kogu rahvale. Rõhk jääb kultuurilistele suhetele: rõhutatakse üksteise keele õppimist, oludega tutvunemist; raamatukogude ja stipendiumide vajadust, üliõpilasvahetust. Need resolutsioonid ei jää paberile: mõlema maa hõimuklubid teostavad järjekindlalt ja suure osavõtjaskonnaga keelekursusi, hangitakse vastastikku raamatukogusid; ilma et erilist propagandat oleks vaja, võtab igal suvel üliõpilasvahetusest osa mitukümmend üliõpilast ja kuni 100 kooliõpilast. Stipendiumide arv suureneb aast-aastalt. Lisaks üliõpilasorganisatsioonid loovad tihedamaid sidemeid sõpruslepingute näol: jätkatakse vanu sidemeid ja sõlmitakse uusi. Paari aasta jooksul kirjutatakse alla rida lepinguid: 1929 EÜS ja Pohjalainen Osakunta; 1930 korp! Frat. Estica ja Savolainen Osakunta; korp! Sakala, korp! Filiae Patriae — Hämeläinen Osakunta; korp! Vironia ja Karjalainen Osakunta; ENÜS, EÜS Põhjala — Eteläsuomalainen Osakunta; EÜS Veljesto — Satakuntalainen Osakunta; sama aasta sügisel korp! Indla ja Savolainen Osakunta; korp! Ugala ja Turu ülikooli üliõpilaskond jne. Kogu seda ajajärku iseloomustab tihe läbikäimine ja vastastikune mõjustus. Selleaegsed suhted Soomega on meie üliõpilaskonnale andnud sissejuurdunud võõrapäraste traditsioonide asemele mõnegi vabama ja ajakohasema tõekspidamise ja juhtinud organisatsioone oma tegevust suunama ka väljapoole oma nelja seina. Üliõpilaspäevad õieti avasid esmakordselt meie organisatsioonide muidu nii suletud ukсед vabaks sissepääsuks ka teiste organisatsioonide liikmeile ja olid üks esimesi algatusi, mille ümber meie korp!-id ja seltsid koondusid ühisel jõul siis, kui vaheseinad olid veel küllalt kõrged.

Aga mõjustusi oli ka Soome poole. Niisama kui meie organisatsioonide aktiivsust juhiti väljapoole, mõjustas läbikäimine osakondade siseelu. Neil koostöö-aastail hakkab Soomes kujunema tudengijelu traditsioone. Pannakse

Erika Viirsalu.

maksma distsipliin osakondade siseelus ja Häme osakonna eestvõttel pea kõigil pool katsetatakse noorliikmete kasvatust meie korporatsioonide eeskujul. Mõjustus on vastastikune. Seda süvendavad grupiti külastamised ja retked sisse- ja väljast, kus üliõpilaste algatus leiab järjesti enam vastukõla. See koostöö tungib silmatorkava Soome-Eesti sõprusena ka SELL-i tõhe.

1931.—32. a. ümber ilma nähtava põhjuseta tekib mingi reaktsioon, ja seda kõigepealt Soome poolel. Kuuldub hääli, et hõimutöö senised alused ei ole küllalt reaalsed. Tulevat näha ka vigu. Soome ajakirjanduse veergudel esineb sellesuunalisi sõnavõtte, kus püütakse jõuda „hõimutöö kuuvalgelt päevavalgusele“. 1932. a. kevadel üliõpilaskonnad pörkavad kompetentsi küsimuses, mis aga laheneb õnnelikult. Kui sama aasta sügisel „Üliõpilasleht“ korraldab ringküsimuse üliõpilaspäevade korraldamise aluste üle Soome üliõpilaspere juhtkonnas, kuuldub arvumusi, et neile päevile peaks antama rohkem sisulist kaalu referaatide ja ettekannete näol. 1932. a. üliõpilaspäevad Tartus toovad esile Akadeemilise Karjala Seltsi eestvõttel Ingeri küsimuse, ja järgmisel üliõpilaspäeval seisab see küsimus endisest teravamana ja koostööd otseselt ähvardavana päevakorras. Pärast pikemaid kinniseid nõupidamisi kokkulepe saavutub, ja üliõpilaspäevad õnnestuvad, kuid seekord vist küll enamik eestipoolseid osavõtjaid ei saanud lahti tundeist, et piirima küsimusega kõigi aastate kestel süvendatud sõpruse üleskaalumine oli raske kaalumine. Neil päevil soome ja eesti üliõpilased kogunevad jälle, seekord kaheksandaiks. Soome-Eesti üliõpilaspäevad

viks. On muutunud palju üliõpilaste koostöös. Ei otsita enam reaalsemaid aluseid, ei vestelda ega kirjutatagi palju neist suhetest. Vahepeal on hakatud mõlemal pool energiliselt suunama sõprusi mujale. On seistud mõistmatutes teineteise sammude ees. Põlised hõimusõbrad on lõõnud kahtlema, ja vana traditsioon võnkuma.

On ülim aeg tulla kokku ja kõnelda siiralt üksteisega. Ja võtta revideerimisele enda ning teise sammud. Meie ei taha ega tohi ometi uskuda, et eesti ja soome üliõpilased ei tunnista ega usuks vastastikuseid sõprussuhteid. Aga selge on ka, et nad ei saa neid kaua enam teenida sellisel kujul. Soome-Eesti suhe on vana kultuuri-suhe, milleks tal on küllaldased reaalsed alused. Tõsi on, et see on palju kaasa aidanud eesti rahvusliku teadvuse kujunemisele ja iseseisvustumisele. Seda meie salgamata ja uhkusega tunnistame. Olud on õnneks muutunud: meie ei ole enam endiselt võtja osas. Meie võime nüüd oma riigi sise- ja välispoliitilisi vahekordi ise korraldada ja otsustada. Eesti üliõpilaskond on kõigi oma vana ja uute välispoliitiliste sidemete hulgas Soome silla ikka tõstnud aukohale, sest et see on juba algusest rohkem kuitavaline

välispoliitiline vahekord, on kultuurisuhe, haarav terves ulatuses kahte iseseisvat ja ühtlaste kultuuriliste eeldustega rahvust.

Kui nüüd eesti ja soome üliõpilased asuvad selgitama koostöö võimalusi, siis seda peaks silmas peetama ennekõike. Enne kui asutakse koostöö ülesannete ja loosungite juurde, peaks olema selge, mida üldse neis suhetes kavatsetakse jätkata.

Kas tahetakse jätkata vana sõpruse-traditsiooni ja kultuurilist läbikäimist või tahetakse laskuda tööpoolest kildkondade ja erakondade tasemele, selgitama teineteise siseasju? See viiks kahtlemata ummikusse. Niihästi Eestis kui Soomes on kõige halvemad rahvuslased need, kes ei oska küllalt kõrgelt hinnata oma rahvust ega teise rahvuse puutumatumust, kes nende maade suhtes on valmis kasustama mõne kildkonna või isiku huvides. Üliõpilaskonnad eelkõige võiksid ja peaksid seisma kõrgemal, kui nad tahavad Eesti ja Soome vahekorras näha kahe väärse rahva ajaloolist sõprussidet, ja jätkata väärikalt vana ja kallist traditsiooni. Olgu kaheksandad üliõpilaspäevad selles mõttes julgustajaks ja endise sõpruse süvendajaks!

Professor dr. Stefan Csekey

Ungari ja sugurahvad

Soome-ugri rahvaste seast õnnestus pika aja kestel esimestena ungarlastel luua iseseisvat riiki. Luuletaja laulis seepärast, et ungarlane on „oma suguvõsa vennata oks“. Ungarlast kättis seepärast mingi tume, kurb üksindustunne. Tõeliselt on meie vanale tõule osaks saanud kibe saatus, aga mitte ainult ungarlasile, vaid kõigile soome-ugri rahvaile. Olime aastasadu selle lainetuse kaitsemüüriks, mis ähvardas idapoolt läänemaade kultuuri.

Milline saatus tragöödiat, et tol ajal, kui mõlemad kõige enam haritud põhjamaised vennasrahvad maailmasõja tagajärjel purustavad slaavi köidikud ja tõusevad iseseisvatena ungari vennasrahva kõrvale, samal ajal meie rahvas paiskub laiali sidemeta rukkivihuna.

Oli aeg, mil Ungaris oli ebasümpaatne mõte ungari keele sugulusest „kalast lõhnavate hõimlastega“. Peame tähendama, et esimene ungarlane soome-ugri võrdleva keeleteaduse alal, Johann Sajnovics, püüdis tõendada aastal 1770

ungari ja lapi keele sugulust. On küll tänapäevgi neid, kes naljatades küsivad, mis võiks olla nüüdisaegse vennaliku lähenemise põhjuseks. Siin on mängus suur ajalooratas ja instinktiivsed tunded.

Vana tuntud tschechi ajaloolane Palacky kirjutab, et esimese tugeva löögi andis slaavlastele ungarlaste sissetungimine Kesk-Euroopasse, sest seeläbi tõrjuti slaavlastel põhja- ning lõunapoolle. Teise—veel tugevama—andis talle vene imperialismi kokkuvarisemine. See lõi Euroopa rahvapere neljanda soo: germaanlaste, roomaanlaste ja slaavlaste kõrvale soome-ugrilaste oma, mis juba nüüd esindab kolme iseseisvat riiki Euroopas. Ainuke hea tulemus, mis maailmasõda meile on andnud paljude löökide kõrvale.

Olin rääkimata õnnelik, kui aastal 1918 viisin Budapesti 3. Soome-Ugri Kultuurkongressile tuhat soome-eesti venda erarongil Läänemere kaldalt. Mulle tundus, nagu oleks hakanud minema

minuga põhjamaaine mets, et kohtuda kangastus-rikka ungari madalmikuga.

Sentimentalist vaba reaalpolitika-tegelane aga võiks küsida, missugust kasu võib oodata sellest vennalikust lähenemisest, kui meid lahubab kahetuhande-kilomeetriline kaugus. Selle vastu juhin tähelepanu ainult sellele, et 1930. a. oktoobrikuus, mälestasid hispaania keelt rääkivad paniberi rahvad pidulikult Ameerika avastajat Kolumbust. See raassilise üksuse püha, fiesta de la raza, on paljuütlev näide, et sajandite-pikkune poliitiline eriareng ei lahuta neid rahvaid, keda seob tõu-, keele- ning kultuuriline hõimlus. Hispaania-ameeriklaste uhke püha on sidunud ookeani kahe kalda rahvad teineteisega. Kuigi kolme soome-ugri riigi kultuurrahvaid ühendav side pole nii kaugelulatu, on ta seda sügavam, sest kolm rahvast tunneb, et nad võivad ainult sel viisil oma keelelisest ja kultuurilisest eraldusest pääseda ja euroopa rahvaste keskele astuda, kui nad ei unusta oma rahvusliku ühtekuuluvuse ideed. Selle juurde võiks veel arvesse võtta, et tehnika ja teaduse arenemisega kaugus kolme riigi vahel ikka väheneb. Reis kestab Tartust Budapesti tänapäev veel nelikümmend neli tundi, aga lennukiga sõites ainult mõni tund. Mis sünnib kahetuhande kilomeetri taga, on paar tundi hiljem juba raadio kaudu kuulda.

*

Muidugi on kolme rahva vahel palju erinevust. Raassilisest sugulusest ei saa üldse rääkida. Arvatavasti on ungarlased tõu järele Karpaatide nõos elavate rahvastega enam sugulased kui soome-ugri rahvastega. Teadus on viimaseil aastail tõendanud, et ungarlased paljude aastasade kooselamise järele umbes 2500 aastat enne Kristust lahkusid idapoolse soome-ugri või lihtsalt ugri harust; oma kauase rändamise ajal, langesid nad enne kui saabusid praegusele kodumaale sügavaletungiva türgi (volga-bulgari) keelelise, kultuurilise ning rahvuspärasuse mõju alla, nii et valitsevat bulgari-türgi rahvast võiks vaadata ungarlaste esimese organisatorina.

Patriootilis-teaduslikust tundmusest tärkas Ungaris umbes kolmekümne aasta eest turanismi mõte, sest ungarlus kui läänepoolseim ja poliitiliselt teadlikum ida rahvastepere liige pidi äratama sugurahvastes ühtekuuluvuse teadvust. Ungari ajalookirjanduse juhtiv isik, Budapesti ülikooli professor Julius Szekfű kirjutab „Magyar Szemle“ [Ungari ülevaade] 1929. a. jaanuarivihus turanismist järgmiselt: „Turanism, kui teda tarvitatakse kergemas ettekandes, on täna patriootilise stiili üheks abi-

nõuks, kui poliitiliselt, siis on ta 19. sajandi rohkearvuliste rahvuslike illusioonide üheks hiljaksjäänud, kuid mitteparandatud väljaandeks, kui ta kerkib aga teaduse süsteemi kuuluvate mõtete hulgas, siis ta on jäme eksitus, mille peab tagasi tõrjuma äärmise valjusega.“ (A Turániszláv parasztállam [Turani-slaavi talupojariik], Magyar Szemle [Ungari ülevaade] 5. k., 1929, nr. 1, lk. 31.)

„Turanismi vaatepunktist“ — kirjutab professor Németh samas ajakirjas — „soome-ugri rahvastest võiks arvesse võtta ainult soomlased ning eestlased, neile on aga turaani mõte — vaatamata päris väikesearvulisele erandile — otse ebameeldiv; seob nad mongollastega, türklastega, kujutab soomlasi aasia päritolu rahvana, annab neile aasia värvingu, kuid soomlased kuuluvad ühes põhjamaiste germaanlastega, kellega elavad praegu kaks aastatuhandet kõige lähemas ühenduses, Euroopas kõige esimeste kultuurrahvaste hulka. Selle kõrval nad pole olnud iialgi Aasias, nende ürgpaik asus Ida-Euroopa pinnal.“ (A magyar turánizmus [Ungari turanism], Magyar Szemle [Ungari ülevaade] 11. k., 1931, nr. 2, lk. 135 j.)

Soome-ugri rahvaste aasia päritolu juurdub aga tänapäevgi Euroopa avalikus arvamises. Debreceni ülikooli poliitikaprofessor Vilmos Haendel kirjutab veel aastal 1928, et vürst Arpádiga praegusele kodumaale sisserännanud ungarlased kuulusid kindlasti mitte valgesse, vaid kollasesse raassi. Tuhandaastane elamine Euroopas muutis alati veresegamise tõttu ungarlust nagu raassi teissuguseks. Niihästi meie, kui ka näit. meie põhjamaiste sugulaste, soomlaste, juures (minu õppereisi ajal aastal 1927) leidub veel vaevalt tüübilit mongooli nägu ja keha. Väljaulatuvaid põseluid, hõredaid musti juukseid, kõõrdivaatavaid pilusilmi tuleb veel seal ja teal ette, aga harva.“ (A nemzetiségek [Rahvusi]. Debrecen 1928, lk. 11.)

Kuidas tarvis soome-ugri rahvaste aasia päritolu vastu võidelda, näitab ka nende ettekannete tagajärg, mis ma pidasin 1931. aasta jaanuaris Ungaris 4. Soome-Ugri Kultuurkongressi huvides. Mitte ainult ungari ajalehed valisid oma referaatide pealkirjaks, et „Ungarlus pole aasia päritolu rahvas“, vaid Tschehho-Slovakkias ilmuv „Slovensky Dennik“ (22. jaan. 1931) kirjutas pealkirjaga „Ungarlased loobuvad oma aasia päritolust“, et „lõppeks on Ungaristki kuulda kainet häält“.

*

Mis eraldab ungarlasi põhjamaistest sugulastest, see on, vaatamata lõunamaa loodusesuhestest tingitud olukordadele, peaasjalikult ungari vanem kultuur ja aristokraatlik eluvaade. Aris-

SALME SINIMETS

Hõimutööst Eestis kahe viimase aasta kestel

Olulisemaid keskpunkte, millede ümber, algatusel või juhtimisel Eestis hõimutöö ja -harrastused teostatakse on ühelt poolt akadeemiline ringkond — Akad. Hõimuklubi, Üliõpilaskonna välisloimekond, üliõpilasorganisatsioonid Tartus ja Tallinna üliõpilaskond — ja teiselt poolt riiklik keskasutus Fenno-Ugria.

Akad. peres on kaaluvam osa hõimutööst kahtlemata Akad. Hõimuklubi ülesanne olnud, kuna üliõpilaskonna välisloimekonna töö piirub peamiselt suvise üliõpilasvahetuse teostamisega ja ametlikult esindusega, ning töö üliõpilasorg.-ides vastavate sõruslepingutega seotud soome osakondadega suhtlemises.

Jälgides Akad. Hõimuklubi viimase kahe aasta protokolle selgub, et töö on olnud elav ja aktiivne.

Juhatuse sobiv koosseis on võimaldanud tihedat kontakti pea kõikide üliõpilasorg.-idega, 1933/34. a. tegevusaasta on olnud viljakas. Juhatus on pidanud aasta jooksul 19 koosolekut.

Hõimumõtte propageerimiseks on peetud aasta jooksul 8 hõimuliselise eeskavaga õhtut, neist 3 laiemale hulgale ja 5 akadeemilisele perele.

21. nov. 1933 ettekandeõhtu Üliõpilasmajas. Kõne EKL-i stipendiaat stud. phil. Mikko Mäkelält „Soome üliõpilane ja poliitika“. 6. dets. 1933. Soome vabariigi aktus, peokõnega Soome konsul O. Rütli'lt.

8. dets. 1933. traditsiooniline jõuluõhtu. 2. märtsil 1934 Soome saadik minister Hynninen'i külaskäigu puhul hõimuõhtu korp! Filiae Patriae's peokõnega prof. J. Mägiste'lt: „Prof. E. N. Setälä 70, a. sünnipäeva puhul.“

15. märtsil 1934 Ungari vabaduspüha aktus kõnedega villi H. Jänes „Eesti ja Ungari“ ja villi V. Noot „Ungari üliõpilaselu“. 5. mail 1934 ettekandeõhtu kõnega EKL-i stipendiaat stud. phil. Vilho Koljonen'ilt „Mis on Soomes huvitavat“. 28. veebr. 1934 „Kalevala“ aktus kõnedega mag. P. Aristelt „Kalevala Sampo“ ja stipendiaat Vilho Koljonen'ilt „Kalevala ja Soome nüüdne noorpõlv“.

21. okt. 1934 Hõimupäevade aktus, kõnega dr. O. Looritsalt „Liivi rahva elu ja surma küsimus“ ja EKL-i stipendiaat stud. phil. Lauri Laiho'lt „Eino Leino Helkalaulud“.

tokratism sõna parimas mõttes, nii et ungari talupoegki on aristokraat, Ungari rahvas on „harrasrahvas“ ja armastab individualismi.

Kolme iseseisvat riiki moodustava soome-ugri rahva kultuuriareng sündis erilises voolusängis, ja hõimuaatest üksinda polnud küllalt, et luua nende vahel tõelist kultuurüksust. Kui nad jõudsid selgusele oma kultuurilisis ülesandeis, siis nad otsisid otse ajaloolise fatalismiga sidemetete loomist läänemaaga. Kõik kolm rahvast efab suure veelahkmena ida ja lääne vahel, pöör-

Päale ettekande õhtute on korraldatud soome stipendiaatide kaasabil 1934. a. kevadsemestril 13. veebr. kuni 20. märtsini iganädalalisi soome keele konversatsiooni õhtuid, kus stipendiaadid esinesid üksikute ettekannetega.

18. juunist — 7. juulini peeti Tartus tasuta soome keele suvikursused 75 osavõtjaga.

Akad. Hõimuklubi väikehõime haarava tegevusala raskuspunkti on juba pikemat aega moodustanud Liivi. 1933. a. teostati elumiste aastate eeskujul korjandus Liivi laste jõulupuu hääks, sissetulekuga raha Kr. 217,10 ja asju Kr. 104,73 väärtuses, millistest summadest korraldati jõulupuu Liivis, viies kaasa kintustena õppeabinõusid ja riideid.

Ingeri hõimutöös, informatsiooni saamiseks kohalikkude olude üle, saadeti sinna stipendiaadina ksv! Erika Veidenbaum-Viirsalu, kes viibis sääl 15.—23. dets. 1933. a. Vabariigi aastapäeva kõnelennuks esitati üliõpilaskonnale ettepanek saata kõnelejaid ja rahvapeo eeskava täitjaid Ingeri külladesse, mis ka korp! Filiae Patriae, Eesti Naisüliõpilaste Seltsi ja korp! Revelia liikmete poolt teostati.

Akad. Hõimuklubi 1934/35. tegevusaastal pole õieti veel mitte lõppenud. Ettekande õhtute korraldamist on püütud aga enam Üliõpilasmajast üksikutesse üliõpilasorganisatsioonidesse üle viia.

Juhatuse koosolekuid on seni peetud 13. Üldsisulisel hõimuõhtuid ja aktusi 7, neist 4 laiemale publikule ja 3 ainult akad. perele.

6. dets. 1934 Soome vabariigi aastapäeva aktus, peokõnega prof. J. Uluots'alt. 2. dets. Eesti aukonsul Brasiilias hra R. Ise loeng Brasiilia eestlaste üle.

4. dets. jõuluõhtu.

28. veebr. 1935 Kalevala 100-aastase juubeli aktus ülikooli aulas, kõnedega pr. Aino Suits „Kalevala tähtsusest Soome kultuuris“ ja prof. V. Anderson „Kalevala tähtsusest rahvaluule uurimises“.

22. veebr. 1935 Soome viuldaja prl. Kerttu Vanne kontsert Tartu õpilaskonnale.

17. märtsil 1935 Ungari vabaduspüha puhul ungari-õhtu ÜS. „Liivika“ ruumes, kõnega kirjanik K. E. Söödilt.

31. märtsil 1935 ettekande-õhtu Eesti Naisüliõpi-

dunud seljaga ida, näoga päevaveeru poole. Ja ajalooline areng näitab, et nad orienteerusid spontaanselt õieti lääne suunas. Need hõimrahvad, kes ei ole õigel ajal teele läinud lääne poole, ei ole ka kujunenud kultuuriliseks tegureiks ja on kadumas maailma suurelt näitelavalt. Ungari võib ka põhjamaistest haritud sugulasest näha, et see pikk tee, mis tema rahva on viinud Uurali orust Karpaatide nõkku, ei olnud mingi juhuslik lääneseiklus, vaid ainus õige tee pääsmiseks ning eluks.

laste Seltsis kõnega vill! N. Remmel'ilt Setuküsimuse üle.

17. juunist — 7. juulini 1935 korraldati soomekeele suvikursused Tartus. Samuti teostati korjandus Liivi laste jõulupuu hääks, sissetulekuga raha kr. 326,11 ja asju kr. 76,38 väärtuses, millistest summadest korraldati kingitustega jõulupuu Liivis.

Vabariigi aastapäevaks paluti Üliõpilaskonda saata kõnelejaid ja ettekannete-osa täitjaid Ingerisse, Hopa, Vana-Laitsna ja Aluksne eesti asundusisse, mis ka sündis. Kõnelelust võtsid juhatuse liikmed osa.

Väikehõimude küsimuse teadlikumaks rõhutamiseks jaotati sügisel juhatusliikmete vahel ära ülesan-

II sem. viibis Soomes stipendiaatidena 4 eesti üliõpilast ja soomlasi Tartus 3. 1934. a. I sem. soomlasi Tartus 3 ja eestlasi Soomes 4. Stipendiaadid on esinenud mõlemil pool oma maad ja rahvast tutvustavate ettekannetega ja nende kaudu on peetud lähemat kontakti ka Helsingi eestlastega.

Suvel 1933 X laulupeo ajal organiseeris Välis-toimkond vastuvõtu Tallinna saabuvale Soome laulukoorile.

1934./35. aasta tegevusaruande järgi on üliõpilasvahetust kasutanud 13 eesti ja 7 soome üliõpilast. 1935. aasta suvel viibis Eestis üliõpilaskonna kaudu 2 soome üliõpilast ja eestlasi Soomes 7.

Akadeemilise Hõimuklubi Juhatus.

Istuvad vasakult paremale: Ksv! Salme Sinimets (kirjatoimetaja), vil! Harald Jänes (esimees), ksv! Meta Lugus (abilaekur), seisavad: ksv! Ants Kippar (abikirjatoim.), ksv! Aino Promm (majaema), ksv! Johan Käosaar (abiesimees), ksv! Raak Koort (majajäsa). Puuduvad: ksv! Marta Krootmann (abikirjatoim.) ja ksv! Endel Toiger (laekur).

ded üksikute hõimude kohapäälsete tegelastega kontakti luua ja informatsiooni hankida, mis võimalik oli läbi viia muidugi esialgu ainult kirjateel.

Tegevuskava tulipunkti moodustasid kevadsemestril Akad. Hõimuklubi eeloleva 15. aastapäeva pühitsemine ja „Üliõpilaslehe“ erinumbri väljaandmine, milledest esimene teostatakse eeloleval novembrikuul.

Asutis Fenno-Ugria tööst on osa võetud esindaja saatmisega Fenno-Ugria aastapääkoosolekule ja V Soome-Ugri kultuurkongressi eeltööde nõupidamistele.

Laiaulatuslikuma kontakti loomiseks üliõpilaskondade ja laiaulatuslikumate ülesannetega, piirdub hõimutöös peamiselt kolme ülesandega: korraldada suvist Eesti-Soome üliõpilasvahetust, vahelt talitada stipendiume ja vastu võtta hõimumaade väliskülalisi.

Tartu üliõpilaskonna Välis-toimkonna töö, mis on kihustatud suhete loomiseks nii CIE kui SELL-i üliõpilaskondadega ja laiaulatuslikumate ülesannetega, piirdub hõimutöös peamiselt kolme ülesandega: korraldada suvist Eesti-Soome üliõpilasvahetust, vahelt talitada stipendiume ja vastu võtta hõimumaade väliskülalisi.

1933./34. aasta tegevusaruande järgi on üliõpilasvahetust kasutanud 19 eesti ja 11 soome üliõpilast. Sinna ja siia sõitjatele on hangitud 50%-line hinnalandus laeval ja raudteedel.

Stipendiume on vahelt talitatud Soomega: 1933. a.

3.—17. juulini 1934 viibisid üliõpilaskonna külalistena Tartus 3 Liivi noort kooliõpetajat.

Stipendiaate oli 1934. a. II sem. soomlasi Tartus 3 ja eestlasi Helsingis 4. 1935. a. I sem. soomlasi Tartus 1 ja eestlasi Helsingis 5.

Ülevaate saamiseks hõimutööst ja harrastusist üliõpilaskondade organisatsioonides on allakirjutatu hankinud andmeid Tartu kolmeteistkümmelt Soome osakondadega sõpruslepingus olevalt üliõpilaskondade organisatsioonilt. Neist organisatsioonest on üheteistkümmel sõprusleping kirjalik, ühel suuline ja ühel alles teoksil.

Eesti Üliõpilaste Selts (1928) — Pohjois-Pohjalainen ja Etelä-Pohjalainen Osakunta'dega. Korp! Sakala (1929) ja korp! Filiae Patriae (1930) — Hämmäläis Osakunta'ga.

EYS Veljesto (1930) ja Satukuntalainen Osakunta, korp! Fr. Estica (1930) ja korp! Indla (1931) — Savolainen Osakunta'ga.

Korp! Vironia (1930) Karjalainen Osakunta'ga. Korp! Ugala (1930) Turun Yliopiston Ylioppilaskunta'ga, Eesti Naisüliõpilaste Selts ja EÜS Põhjala (1930) Etelä-suomalainen Osakunta'ga! Korp! Revelia (1931) Viipurilainen osakunta'ga, korp! Rotalia (1933) Varsinais-suomalainen Osakunta'ga.

Korp! Fr. Liviensise loodav sõprusleping Keski-suomalainen Osakunta'ga.

Püüdes ringkirjaliselt saadud andmete põhjal jälgida üksikute üliõpilaskondade hõimuharrastusi, võib

neis ära märkida tõusu- ja mõõnaaegu, kusjuures kahtlemata igatepidi edendavalt ja hästi kaasamõjuvad Tartus viibivad Soome stipendiaadid.

Eesti Üliõpilaste Seltsi sõprusleping 1928. aastast Etelä-Pohjalainen ja Pohjois-Pohjalainen osakunta'dega on aluseks — olnud kõigile teistele sõpruslepingutele.

1933./34. tegevusaastal korraldati mitmed hõimühitad ja aktused, samuti viibis Tartus riigi stipendiaat stud. phil. Hannes Pukki Pohjois-Pohjalainen Osakuntast, kuuludes EÜS-i liikmesperre. 1934. a. I semestri viibis Tartus stipendiaat ka Etelä-Pohjalainen Osakunta'st.

Aprillis 1934. a. EÜS-i aastapäeval asetleidnud vahejuhtum, Pohjois-Pohjalainen Osakunna liikmete Eesti olusid arvustava tervituskõne tõttu, selgitati hiljem vastastikuses mõistmises

1935. I sem. õppisid Helsingi ülikoolis kaks EÜS-i liiget stipendiaatidena. EÜS annab igaaastase stipendiumi P-P.O. ja E-P. O, liikmetele Tartu ülikoolis õppimiseks

Korp! Filiae Patriae 1933./34. tegevusaasta hõimutöö on liikunud tavalistes raamides osavõtuga Hämeläis-Osakunta aastapäeval ja Häme esindajaga Filiae Patriae aastapäeval. Kevdsemestril tõsteti esile Ingeri küsimus, kuna grupp kaasvõitlejad tegid 24. veebr. teistkordse matka Ingerisse.

1934./35. a. tegevusaasta seevastu osutus palju viljakamaks, kuna Tartus viibis Hämeläis-Osakunta stipendiaat mag. phil. Kerttu Myllylä, kuuludes Filiae Patriae liikmeskonda.

Nii ksv! Myllylä kui ka mitmed teised ksv! ksv! esinesid referaatidega Soome üliõpilaselu, naiste, kirjanduse jne. üle.

Korp! Sakala 25. aastapäeval Tartus viibivad Hämeläis-Osakunta liikmed külastasid Filiae Patriae'd, samuti Tartus viibivad Soome ja Ungari stipendiaadid.

1934. a. aastapäeval annetati konvendile Hämeläis osakunna vapp.

24. veebr. 1934 teostati kolmas gruppmatk Ingerisse, kuhu kingitusena viidi kaasa väike raamatukogu.

1935. a. I sem. viibisid Soomes stipendiaatidena kaks Filiae Patriae liiget.

Akad. Hõimuklubi tegevusest on Filiae Patriae kahe viimase aasta jooksul osa võtnud 7-me juhatusliikme kaudu, kelledest 4 on töötanud juhatuses ja 3 majaamana, mag. cantandina jne,

Suhete tihendamiseks Soomega mõjub kaasa Hämeläis-Osakunta poolt 4 semestri kestel antav stipendium Filiae Patriae liikmetele Helsingi ülikoolis õppimiseks.

Viimastel aastatel on Filiae Patriae kaasvõitlejad käinud ka Akad. Hõimuklubi liikmetena Liivis jõulu- puud korraldamas.

Suhetest Ungariga võiks märkida niipalju, et kahe viimase aasta jooksul on Filiae Patriae liikmed kasutanud Ungari Debreceni ülikooli stipendiumi, millega võimaldatakse kakskümmend päeva kestvatest suvisetest propaganda kursustest ja vastavatest ekskursioonidest tasuta osavõtt. Stipendiumi on kasutanud neli kaasvõitlejat.

Korp! Sakala hõimusuhted on vanemad 1929. a. sõlmitud sõpruslepingust, mida aga sõpruslepingu sõlmimisest päle eriti veel tihendab korp! Sakala poolt avatud igaaastane stipendium ühele Hämeläis-Osakunna liikmele, mida seni järjekindlalt on kasutatud. Samuti on Hämeläinen Osakunta poolt võimaldatud igaaastane stipendium korp! Sakala liikmetele. Muidugi külastavad asjaosalised org.-id vastastiku teineteise pidustusi, ning korraldatakse vastavaid tutvumisvõimalusi.

EYS. Veljesto suuline sõprusleping 1930. aastast Satakuntalainen Osakuntaga põhjeneb vastastikustel külaskäikudel ja isiklikudel suhetel. Ühisalbumi mõte on senini teostamata.

Seltsis on peetud mitmesuguseid hõimuküsimusi käsitlevaid õhtuid ja pühendatud neile tähelepanu ka Seltsi toimetistes.

Akad. Hõimuklubi tööst on EYS Veljesto osa

Korp! Rotalia ja Varsinais-suomalainen Osakunta sõpruslepingu allakirjutamine Tartus, 1933. a.

võtnud viimase kahe aasta jooksul kolme juhatusliikme kaudu.

Korp! Indla hõimutegevuses peab mainima eriti 1933. a. sügissemestrit, mil viibis Tartus savolane stipendiaat stud. phil. Lea Lumme, kes kuulus korp! Indla liikmesperre.

Samal semestril korraldati organisatsioonis ka soome keele kursused ksv! Erika Veidenbaum-Viirsalu juhatusel ja stipendiaat L. Lumme esines konvendi iga laupäevaseil referaat-õhtutel järgnevate ettekannetega, mis kokkuvõttes andsid tervikliku ülevaate Soome maast ja rahvast!

Ühtlasi korraldati omavahelisi ja külalistega õhtuid soomesisuliste referaatide ja ettekannetega.

Savolainen Osakunta'ga korraldatakse vastastiku külaskäike üksteise pidulikumate sündmuste puhul ja samuti eraviisil üksteise perekondadesse. Akad. Hõimuklubi juhatuses on 2 viimase aasta jooksul töötanud 3 korp! Indla liiget.

Korp! Fr. Estica suhetest ja harrastusist võib märkida, põhjalikumate andmete puudusel, ainult vastastikuseid külaskäike Savolainen Osakunta'ga nii ametlikke kui eraviisilisi. Viimane stipendiaat Savolainen Osakunnast, korp! Fr. Estica liige, stud. phil. Toivo Nurmi viibis Tartus 1932. a. II semestril.

Akad. Hõimuklubi juhatuses on 2 viimase aasta jooksul töötanud 2 korp! Fr. Estica liiget.

Korp! Vironia sõprusleping Karjalainen Osakunta'ga põhjeneb samal teineteise külastamisel aastapäeval ja suvipidustustil. On ka vastastiku annetatud kirjandust ja samuti peetakse konvendi n. n. referaatundides kavakindlaid loenguid hõimuküsimuste kohta.

1933. a. II sem. oli Tartus EKL-i stipendiaadina stud. phil. Vilko Koljonen, korp! Vironia liige.

Korp! Ugala on 1929. aastast sõprusleping Turu üliõpilaskonnaga. 1933. a. II semestril viibis Tartus EKL-i stipendiaadina stud. phil. Mikko Mäkelä, kes kuulus korp! Ugala liikmeskonda, esinedes sääil mitmesuguste ettekannetega ja tutvustades Soome üliõpilaselu ja rahvusliku noorsoo ideoloogiat. Samuti viibisid 1933. a. II sem, ja 1934, a. I sem. Helsingis Ugala ksv! stipendiaatidena. Korp! Ugala ja Turu üliõpilaskonna vastastikused külaskäigud on ol-

nud suuremahulgalise osavõtjate arvuga. Nii viibisid Tartus 1933. a. II sem, korp! Ugala aastapäeval 12 soomlast, 1934. a. juulikuus Turus 31 Ugala liiget ja 1935. a. juunikuus Tartus jälle 16 Turu üliõpilast.

Külaskäikudel on võimalust mööda tutvustatud üksteist oma kodumaade vaatamisväärsustega ja üritatud vahetada üksteise maad-rahvast ja kultuuri käsitlervaid väljaandeid.

Korp! Revelia ja Viipurilainen Osakunta sõpruslepingu allakirjutamine Tartus.

Eesti Naisüliõpilaste Seltsi ja EÜS Põhjala sõprusleping 1930. aastast sisaldab samu olulisi punkte. Mõlemad seltsid on ühiselt vastu võtnud Etelä-Suomalainen Osakunta ekskursioone ja kaasa aidanud osakonna laulukoori kontsertmatka õnnestumisele.

ENÜS-i liikmed tegid 1934. a. Vabaduspühal matka Ingerisse ja ühtlasi on ENÜS eriti agaralt kaasa aidanud Akad. Hõimuklubi liivilaste jõulupuu korjandusele.

EÜS Põhjala ja Etelä-suomalainen Osakunta on omavahel vahetanud kirjandust, tellinud vastastiku üksteisele üliõpilaslehti jne.

Aleksis Kivi 100. a. sünnipäeva puhul korraldati EÜS Põhjalas tema mälestusõhtu. Akad. Hõimuklubi tegevusest on mõlemad seltsid osa võtnud kahe viimase aasta jooksul kahe juhatusliikme kaudu.

Korp! Revelial on sõprusleping Viipurilainen Osakunta'ga; 1934. a. I sem. viibis Tartus EKL-i stipendiaadina stud. phil. Lauri L a i h o, kuuludes korp! Revelia liikmeskonda ja kaasa mõjudes mõlemi üliõpilasorg-i hõimusuhete süvendamiseks.

Korp! Rotalia sõprusleping Varsinais-suomalainen Osakuntaga 1933. aastast on alles noor ja piirdub tavalise vahekorraga s. o. ametlikkude ja isiklikkude külaskäikudega, kirjanduse vahetuse ja sportliku koostööga.

Mõlemas org-is peetakse nooremaile liikmeile igal semestril referaate, milles tutvustatakse sõprusleping-lase organisatsiooni, üliõpilaskonda, maad, rahvast ja kultuuri. Akad. Hõimuklubi tööst on kahe viimase aasta jooksul Korp. Rotalia osa võtnud kahe juhatusliikme kaudu

Korp. Fr. Liviensisel seni puuduvad kindlama-kujulised suhted hõimumaade üliõpilasorg-idega, kuna aga nüüd käimas on eeltööd ja läbirääkimised sõpruslepingu loomiseks Keskisoomalainen Osakunta'ga. Käesoleval semestril viibib Tartus EKL-i stipendiaadina Keski-suomalainen Osakunta liige stud. phil. Urho Valjakka kuuludes korp! Fr. Liviensise perre.

Suhted Eesti ja Soome üliõpilasorg-ide vahel on

tihedad eriti 1930. aastast alates, millal päale õnnestunud IV üliõpilaspäevi, on sõlmitud enamik sõpruslepinguid. Asjaolu, et käesolevas ülevaates võibolla mõnele organisatsioonile on osutatud enam tähelepanu kui teisele, sõltub saadud andmete täpsusest ja asjalikkusest.

Hoopis eriline ja huvitav osa akadeemilise pere hõimutöös on Tallinna üliõpilaskonnal, kelle huvid on peamiselt suunatud Ungarile. Tallinna üliõpilaskond, esialgsete isiklikkude kokkupuudete ja sõpruste alusel, on viimastel aastatel välja arendanud enamvähem ametliku vahekorra Ungari üliõpilaskonnaga (n. n. Ungari Rahvuslik Üliõpilaskondade Liit), mille otsekohesemaks eluavalduseks on esijoones suviste praktikantide vahetus. Praktikakohad on sageli ka tasulised. Sõit raudteedel võimaldatakse sageli hinnaalandusega ja asjaosalises riigis tasuta.

Esmakordselt toimus vahetus 1935. a. suvel, kus Ungaris viibisid kaks eestlast praktikanti. Kuna eesti vastavad praktikakohad saadi liiga hilja, ei saanud ungarlased neid seekord veel mitte kasutada.

Ühtlasi on Tallinna üliõpilaskond vastu võtnud mõlemal viimasel suvel Eestit külastanud ungarlasi, kellele hulgas oli ka Ungari rahvusliku üliõpilasühingu esimees dr. Lajos Králik.

Samuti on osa Tallinna ksv! ksv! külastanud Ungarit.

Praktikantide vahetust nähakse tulevikus laiemal alusel (10—12 isikut) ja tahetakse ka praktiseerida ajakirjade jne. vahetust.

Tallinna üliõpilaskonnal on eo ipso sidemed Helsingin Teknillisen Korkeakoulu'ga. Nii võetakse osa üksteise peopäevadest ja vahetatakse samuti praktikantide vahetust. Ühtlasi korraldatakse ka suvist üliõpilasvahetust. 1935. a. suvel oli soomlasi Eestis 2 ja eestlasi Soomes 4.

Riiklikku hõimutööd teeb keskasutis Fenno-Ugria, mille tegevus taotleb Soome-Ugri ühist kultuuriööd ja kultuuriühtlust.

1933/34. tegevusaastal on välja antud neli numbrit asutise ajakirja „Eesti Hõimu“, mis aga 1934/35. aastal asendati leviku puudusel koguteoste väljaandmisega. Peeti teine soome-ugri kultuurkongresside peatoimkondade vaheline nõupidamine Tallinnas soome ja ungari esindajate osavõtul, kus kanti ette ülevaateid endiste otsuste teostamisest Eestis ja Soomes ja algatati mitmesuguseid, kultuuriühtsust taotlemaid küsimusi, nagu näiteks ülikoolide õppejõudude võõrus-

Turu üliõpilaskonna esindajad Korp! Ugala suvepäeval 1935.

Élemér Virányi

Hõimuaade

sugurahvaste kirjanduses

Suuremate kui väiksemate rahvaste haridusloos on teatud ajajärgud, mil kultuur-rahvuslik iseteadvuse tekkimine juhatab tähelepanu rahva algupära selgitamisele. Algupära uurimisel selgub, et on olemas sugurahvaidki. Teadusmeeste ning kirjanikkude ja kunstnikkude algatusel, mõjustamisel ja kaastegevusel areneb siis — peale rahvusliku solidariteedi — tõulise ühtekuuluvuse või hõimusolidariteedi laiemalulatuslik tunne.

Kirjanduse ja kunsti kutse on olla ühe rahva omapärase hingelaadi täielisemaks väljendajaks. On arusaadav, kui luuletajad, kirjanikud, üldse kunstnikud püüavad pealkirjas mainitud teema esteetiliselt kasustamisele. Järgnevate ridade eesmärk on näidata, suurtes joontes, kuidas väljendub hõimuaade soome, eesti ja ungari kirjanduses, ning kes on selle aate lipukandjad? Kahjaks käesolev kirjutis ei või olla täielik ainetiku suhtes ning hoidume ka esteetilisest arvustamisest. Pöörame vaid tähelepanu siin-

kohal selle tähtsale ja huvitavale teemale, lootes, et nooremad ja agaramad kirjanduseuurijad jätkavad tööd näidatud sihis, nii Eestis, Soomes kui Ungaris. Detailuuringute lõpeta- misel võib siis sündida niisugune sünteetiline kirjutis, mis kannab väärilisemalt käesoleva artikli pealkirja.

Suurtes joontes võib konstateerida, et hõimuaade sünnib Euroopas romantismi ajajärgul — ühes rahvusliku aate tugeva esilekerkimisega. Sünnib kõikslaavluse, kõiksaksluse ja neoladina rahvaste vendluse aade, ning juba XVIII sajandi lõpul ja XIX sajandi algul esineb soome-ugri rahvaste ühtekuuluvuse mõte — küll mitte vastuvaidlemata — ungari kirjanduses. XIX sajandi jooksul inspireerib soome-ugri hõimude ühtekuuluvuse tunne ka Eestis ja Soomes nii mõningaid kirjanikke. Ungari rahva riiklik iseseisvus, rahvuslik iseteadvus ja hariduslik tasapind oli ihaldatud Põhjamaa vendade juures, teiselt poolt levib Ungaris „tu-

loengute küsimus hõimuaade ülikoolis, vastastikune kujutava kunsti esemete vahetusküsimus, praktikan- tide vahetus, hõimu suvekursuste korraldamise või- malused jne. Ühtlasi otsustati eelnimetatud nõupi- damisel soome-ugri kultuurkongressidel senivalitse- nud saksa keel asendada soome-eesti-ungari keeltega.

Oktoobrikuus pühitseti hõimupäevi vastavate ak- tustega kooles ja hariduslikes organisatsioonides ja ju- malateenistustega kirikutes.

Korraldati ekskursioon Soome (aasta jooksul sõitis Soome 6986 isikut, neist 6272 turisti) ja Soom- lusliiduga koos ekskursioon Liivi Haridusseltsi 50 a. juubelpidustusile.

Hõimu-bürooga tihedas kontaktis töötava Soome Klubi kaudu õhutati huvi soome keele vastu, kusjuu- res läbi aasta töötasid kaks kursust.

„Fenno-Ugria“ 1934./35. a. tegevusaruanne sisal- dab samu tegevuspunkte.

Juunikuul peeti Budapestis järjekordne soome-ugri kultuurkongresside päätoimkonadade vaheline nõupidamine, millest eesti esindaja osa võttis.

Kevadel 1934, katsetati esmakordselt Eesti-Soome koolinorsoo päevadega, mis puhul nelipühiks sõitis 4 eesti kooliõpilast ühes õpetajatega külla Helsingi keskkoolide õpilastele. Külalisile oli korraldatud mõ- nepäevane tutvunemisvõimalus naabermaa päälin-

naga, kultuuriga, Helsingi ümbruse ja koolinorsoo ning Soome kodudega. Õpilased ning õpetajad olid paigutatud päämisel Helsingi Õpilaste Kodudesse, mis kergendas märksa tutvunemist ja andis kogu õpi- laspäevile eriti meeldiva perekondliku iseloomu. Kõi- gist tõpilaste väljasõitudest, koolipidudest jne. võtsid Helsingi õpilaste vanemad ja hõimutegelased rohkel arvul osa.

Vastukülaskäik Tallinnasse toimus juuni algul, kus Eesti keskkooli õpilaseid võtsid vastu juba Hel- singis tuntud külalisi. Tallinnas korraldati tutvumis- õhtuid linna nägemisväärsustega tutvunemiseks, käidi teatris, Piritall, Saku majapidamiskoolis jne. Ette- võtte, mis korraldati katseks, „Norden“ ühingu poolt korraldatavate Skandinaavia üliõpilaspäevade ees- kujul, saavutas täielikult oma otstarbe.

Viimased õpilaspäevad Tartus maikuul 1935, 66 soome õpilasega ja septembris 1935 Helsingis, 99 eesti õpilase osavõtul teostusid väga elavalt.

Õpilaste suvivahetust ei ole kahel viimasel aastal mitte praktiseeritud, kuid kavatsetakse edaspidi küll jälle päevakavva võtta.

Lõpetades seda ülevaadet tahaksin siiski ära mär- kida, et hõimutões on kahtlemata käidud tõusuteed ja jõutud iga aastaga kultuuriühtluse teostamisele ja üks- teise tundma- ja hindama-õppimisele lähemale.

handejärvede maa“ romantiline mõiste, samuti kui teade Vene riigis kannatavast, mahasurutud eesti rahvast.

Tugeva hooga löövad kõrgele hõimluse tundelained maailmasõja lõpetamisel, kus ühelt poolt iseseisvateks saanud Eesti ja Soome inspireerivad rea ungari kirjandusmehi enam-vähem õnnestunud laulude kirjutamisele, teiselt poolt inspireerivad põhja vendi Ungarile a. 1918/19 osaks saanud karmid hoobid ja kaotused ilusate poeemide sepitsemisele. Neis poeemides väljendub üldse Soome ja Eesti hõimrahvaste kaastundmus Ungari vaevarikka saatuse vastu.

On küllalt tuntud, et Ungari riigi asutamine ulatub tagasi keskaega. Ungarlaste riiklik ja rahvuslik iseteadvus on tuhandeaastane. Huvitav on märkida, et selle ungari rahvusliku iseteadvuse tunne on seotud hõimuaatega. Ungarlastel ei unusta kunagi, et nad on idast läände tulnud. Ungarlastel teavad ikka, et nad ei kuulu Euroopa rahvaste hõimusolidariteeti, teavad, et nende tõug on mujalt pärit, kui Lääne-Euroopa teised rahvad. Juba keskaja ungari — kui ka välismaalased-kroonikud on arvamusel, et ungarlastel on türgisoost rahvas, isegi et ungarlastel on otse hunnide järeltulijad. Nii areneb hunni-ungari, respektiive türgi-ungari suguluse aade ja püsib, elavaks traditsiooniks saades, paiguti ungari rahvaluules (Transilvaania ungarlaste juures), hiljem ka kunstikirjanduses, vanemaist ajast meie päevini. Hunni-türgi-ungari sidemete selgitamine (teatud ajalooliste ning hariduslooliste kokkupuudete analüüs) viiks meid õige kaugele. Siinkohal see huvitab meid ainult kui suusõnaline ja kirjanduslik traditsioon, kui üks kõrvalharu hõimuaate levimisel ning kujunemisel Ungaris.

XVIII sajandil, rahvusliku uuestisünni ajajärgul, ilmub ikka kõvemini ja kindlamalt teine algupära teooria Ungaris: soome-ugri rahvaste keeleline sugulus. Uus hõimuaade levib eriti ungari haritlaste seas õige ruttu. Jesuiit-professori János Sajnovics'i kuuluis teos, mis tõendab laplaste ja ungarlaste keelte sugulust, ühest tüvest päritolekut, ilmus a. 1770. Teose järel tekkinud keeleteaduslikud uurimused mõjustavad viljakalt ungari luuletajaid. Hõimuaate suurt edu seletab asjaolu, et ta aitas palju kaasa ungari rahvusliku uuestisünni tugevnemisele, XVIII sajandi lõpul.

Tähelepanu väärib, et algupärane ungari romaania kirjandus tekib ometi hõimuaatest mõjustatult. Joseph II absolutistlik valitsus (1780—1790) kutsus peajasjalikult esile piaristiordu professori Andrés Dugonics'i (1740—1818) ro-

Elemér Virányi.

maanitoodangu. Tema esimene romaan: *Etelka* (1788) on esimene „algupärane ungari romaan“, kus ühtlasi esineb ka soome-ungari suguluse aade. Selle jätk on romaan: *Jólánka* (1803), mille tegevus mängib osalt põhja suguvendade kodumail, käsitledes veel üksikasjalikumalt soome-ungari sugulust, samuti kui näidend: *Etelka Karjalas* (1794). Ungari ajalugu, mütoloogiat, sugurahvaste olud on kirjeldatud Dugonics'i teoses: *Sküütia jutustused* (1806—1808), muidugi romantiliste liialdustega.

Dugonics'iga ühel ajal olid hõimuaate valmistatud pooldajad Márton Etédi Sós ning László Perecsényi Nagy. Viimane tundis huvi peajasjalikult eestlaste vastu, nagu seda tõendab tema romaan: *Szakadár Esthonia* (algup. õige-kirjutusega *Esthonnnya*, mis tähendab ungari keeles, rahvaetümoloogiaga, *Õhtumaa*) ungari vürsti rändamine (1802).

Meie päevil on eelmainitud teoste esteetiline väärtus õige väike. Keegi ei loe, keegi ei tunne neid. Kuid nende teene on, et nad omal ajal mõjustasid märksa ärkava ungari vaimuelu arendamist, pöördes tähelepanu asjaolule, et Lääne poole sihitud kultuurisidemete kõrval peab ungarlus meeles pidama ka oma Idast päritolekut ning tema Põhjamaale sattunud sugurahvaid.

XIX sajandi algul suure hooga arenevat ungarit ilukirjandusest puuduvad küll hõimuaadet käsitlevad väärtuslikud eriteosed, kuid kirjanikkude toodangust tungib läbi kindel rahvuslik ja hõimuiseteadvus, uhkesti tunnustades, et ungari

rahvas on orientalse algupäraga. Ungari luuletajad nõuavad Ida ärkavate rahvaste nimel eluõigusi ülbe, kuid väsinud Lääne vastu. Ferenc Kõlsey ütleb julgelt: „Uhke ungarlane olen ma, Idast on võrsunud minu hõimu sugupuul!“ Dániel Berzsényi tuletab meele aega, kui Attila juhatusel meie hõimlased ning esiisad (hunnid) läksid võidukäigule poole maailma vastu. Auväärt esiisade kangelasvooruste meeletamine, hõimuaate toonitamine viib veendumusele, et ainult nende eeskujule järgnedes võib rahvas elada uusi aastatuhandeid.

Vahest ilmub küll Kõlsey, Berzsényi ja teiste luuletajate — näiteks Mihály Vörösmarty — toodangus meeletehete tume värving: üksikseiva ungari rahva lootusetu saatus. Ungarlus on „ilma suguvennata rahvas“. See on ütlus, mis pärit ungari pessimismist ning valitseb paiguti tänagi. Kuid see aade on ainult möödud. Kirjanduslik romantism pöörab vana traditsiooni, hunni-ungari suguluse poole ja Sándor Aranyosrákosi Székely'i eepos: Székelyid Transilvaanias (1823) käsitleb lugu, kuidas hunnide väike osa, pärast Attila riigi lagunemist, leiab Transilvaanias (Ida-Ungaris, Karpaatide orj) kodumaa ning seal edasi elab, et ära oodata suguvendade — ungarlaste — tagasitulekut. Terve hunni-ungari traditsiooni kunstikirjanduslik väljatöötamine oli suurema ungari kunstieepiku János Arany'i ülesanne, XIX sajandi keskpaiku. Kuigi tema kavatsetud hunni-triloogia jäi lõpetamata, on siiski eepos: Buda surm (1864) ja triloogia üksikud katkendid ungari kirjanduse meisterteosed.

A. 1835 ilmub Kalevala. Tema rahvastäratav mõju Soomes ja Eestis on tuntud, kuid see ulatus päris Ungarini. Kalevala ilmumise järel võtab suuremat hoogu jälle soome-ugri keeleteadus. Antal Reguly, moodsa soome-ugri keeleteaduse asutaja Ungaris, viibib Soomes (ning Eestis) ja Kalevala palavikulained ajavad teda Uurali mägedeni, et üles otsida kõik soome-ugri hõimud, ära õppida nende keeled, korjata nende vaimuvarasid. A. 1860 ümber valmistab Ferdinand Barna esimese ungarikeelse Kalevala tõlke, Ungari Teaduste Akadeemia nõuetel. Ungaris valitseb nimelt, pärast õnnetut 1848/49 vabadussõda, jälle Habsburgite absolutism ning ungari teadusmeeste auväärt kogudus ootab hõimuaatest rahvuslikku tugevnemist. Keeleteadlane Pál Hunfalvy sõidab Põhjalaale ja oma reisi üle ilmutab ungari ning saksa keeles raamatuid, mis sisaldavad väärtuslikke andmeid eesti rahva tolleaegsete olude üle. Hunfalvy saksakeelse kuulsa teose pealkiri on: Reise in den Ostseeprovinzen Russlands (Leipzig, 1874).

Ungarikeelne: Utazás a Balt-tenger vidékén (Reis Baltimere maadel) ilmus kahes osas a. 1875, Budapestis.

Soome-ugri rahvaste luulevara korjatakse ja see äratub välismaalgi õiget tähelepanu. Prantsusmaal on a. 1860 ümber kirjandustegelane Thalès Bernard nende suurim harrastaja, kes innuga kuulutab arvamist, et väsinud lääne kirjandus võib värskendavat mõju saada eriti soome-eesti-ungari rahva- ning kunstiluulest. (V. autorilt: Thalès Bernard etc, Acta et Comm. Univ. Tart. B XIV. 3.)

XIX sajandi 60-70. aastail tekib soome-ugri keeleteaduse õitseage. Samal ajal, a. 1865 sündinib hõimuaate suurim ja kõige vaimustatum väljendaja Ungaris — Arpád Zempléni — kes on kõikide uurali-altai või turaani rahvaste suguluse kirjanduslik propageerija. Kunstivormi meister, töötab ta ümber vastavalt primitiivse, kuid kunstlikult valitud fraseoloogiaga sugurahvaste muinasjutte, näitab aga ka algupäraste mõtete ning tundmuste rikkust oma luuletuskogus: Turaani laulud (1910), mis veel enne maailmasõda ilmus saksa ja inglise keeles.

Zempléni toodangus leidub keeleteadlaste poolt korjatud luulematerjali kunstikirjanduslik ümbertöötamine. Tema kasutab soome, voguli, ostjaki, čeremissi, türgi-tatari, hunni ja isegi Babiloonia (?) luulevara. Tema parimaid töid on: Numi Tarom ja Jelempi, Numi Taromi tütar (voguli keelest); Kättemaks (ostjaki keelest); Kirjavahetus (čeremissi muinasjutud) ning algupärane luuletus: Suomi. Zempléni püüd on anda midagi algupäraselt rahvuslikku ja ungaripäraselt sugurahvaste luule kunstilise ümbertöötamisega. Ta arvab, et see on ungarlaste, suurema ja kõige rohkem haritud suguraha ülesanne, isegi kohustus. Tema meelest on sugurahvaste luulevara ühtlasi ka ungari vaimuvara, palju enam, kui ungari hariduses sisaldatud ning läänerahvastelt saadud hariduselemente. Zempléni huiudsõna on: „Idapoole, ungarlane!“ Uurali-altai rahvad mängisid vanasti tähtsat osa ajaloos, nemad on „kahvatute aarialaste“ õiged rivaliseerijad. Uurali-altai rahvaste järeltulijad ei või jääda aarialaste orjadeks või mänguriistadeks.

Zempléni suri a. 1919, tuhandeaastase ungari riigi kokkuvarisemise süngel aastal ning tema surm oli suur kaotus kogu ungari kirjandusele. Ta sai vaevalt teada, et Soome ja Eesti iseseisvusega teostusid teatud määral tema elu ideaalid. Ta ei saanud näha, kuidas võrsus pärast maailmasõda uus ja lopsakas hõimukirjandus. Eesti ja Soome riikliku suveräänsuse teostumine inspireeris Ungari luuletajaid tervitusõodide

kirjutamiseks, teiselt poolt pühendasid eesti ja soome kirjanikud kaunimaid laule Ungarile. Soome, eesti ja ungari ajalehed, eriti aga ajakiri Turán Ungaris, Eestis ajakiri Eesti Hõim sisaldavad ses suhtes palju väärtuslikku materjali, mida peaks süstemaatiliselt üles otsima ning bibliograafiliselt registreerima. Lehitsedes Turán'i aastakäikusid, leiame seal näit. Mór Petry'lt vormiilu poolest silmapaistvaid sonette, pealkirjadega: Turaani sonetid (a. 1922), millest üks (Turaani võit) on Eestile pühendatud. Aladár Bán'i ülev luuletus: Kalevipoja rahvale (Turán, a. 1922, eestikeelne tõlge K. E. Sööt'ilt) käsitleb samuti Eesti iseseisvuse küsimust. Ferdinand Barna katse põhjal valmis Zempléni ümbertöötamisel: Mordva langemine (Turán, 1926), katkend, käsitelles mordva rahva elu-olu. Gyula Maday luuletus: Suomi (Turán, 1927) ja Aladár Bán'i: Vabale soome rahvale (Turán, 1927) on ilusad hõimukingitused Soome riigi 10-aastase iseseisvuse puhul, kuna Eesti Vabariigi 10-aastase iseseisvuse pühaks kirjutab Aladár Bán oodi: Eestimaale (Turán, 1928). A. 1934 ilmus (Turánis) Gyula Maday'lt uuem luuletus: Soome vendadele. A. 1933. ilmus Mór Petry isamaaliste ning hõimuluuletuste kogu iseseisva köitena, pealkirjaga: Ungari sonetid.

Soome luuletajaist kirjutasiid hõimuaatest imibunud luuletusi Uno v. Schrowe: Ma teretan sind, ungari rahvas (Turán, 1922, tõlkinud Somkúti), Larin Kyösti: Hümn Ungarile (Turán, 1930, tõlkinud Aladár Bán), Arvi Järventaus: Tervitus ungari rahvale (Turán, 1931, tõlkinud Aladár Bán).

Rida vaimustatud luuletusi kirjutati hõimrahvaste hariduskongresside puhul. Kuna I ja II. hariduskongress möödus, nii ütelda, kainelt pedagoogilises suunas, asjatundlikkuse tähe all, leiab Budapestis peetud III soome-ugri hariduskongressist saadik kogu luuletuste tulv vaba voolu, millest isegi setud, liivlased, ning nagu paistab, isegi lutsi-eestlased ka osa võtavad. Paistab, et Ungari, pustade, fata morgana ja veel teiste looduseimede maa oli luuletajate romantiliste ettekujutuste rikkalikuks allikaks. Nii kirjutab hõimuluule auväärt patriarh Eestis, K. E. Sööt, a. 1928 õige tabavalt ja tõepoolest vaimustavalt: Rakendame raudruunad (Eesti Hõim, 1928, ungari keelde tõlkinud Aladár Bán, ilmus Turánis, s. a.). P. Voolaine kirjutab luuletuse III Soome-Ugri kongressiks (E. H., 1928). Budapestis peetud III hariduskongressiks kirjutab M. J. Eisen „pühendust“ pealkirjaga: Hõimurahvaste kaitsehaldjas (E. H., 1931, ungari keelde tõlkinud Aladár Bán, ilmus Turánis, 1931). „Seto lauluimä Vabarna Anna lee-

lotus III Soome-ugri kongressi puhul“, samuti kui „Seto lauluimä Vabarna Anna leelotus Soome-ugri rahvale“ sündis ka „Budapesti-palaviku“ tähe all. Mõlemad „leelotused“ ilmusid Eesti Hõimu II aastakäigus, a. 1928.

Helsingis peetud IV hariduskongressi puhul (1931) valmis K. E. Söödi klassiline luuletus: Sangari sugu (E. H., 1931, ungari keelde tõlkinud Aladár Bán, ilmus Turánis, 1931). Samal puhul kirjutab soomlane O. Manninen oma luuletuse: Tervitus hõimlasile (ungari keelde tõlkinud Gedeon Mészöly, ilmus ajakirjas Szegedi Füzetek, 1934) ning eestlane F. Karlson kirjutab samal puhul tulihingelise luuletuse: Tervitus soome-ugrilastele (E. H., 1931). Isegi ungarikeelses tõlkes on olemas (Aladár Bán'ilt) soomlase T. T. Karanko: Tervitus hõimrahvale (Turán, 1931), kirjutatud samuti IV hariduskongressi puhul. Hõimuluuletuste suurest kuhjast olgu veel mainitud: Hõimlaste pühade laul (P. Voolaine, E. H., 1929), Ungari ööl, Vesi ja veri (M. J. Eisen, E. H., 1929, ning samalt: Usun, E. H., 1931 ja Soome sild, E. H., 1932).

Ei saa sugugi vaikides mööda minna Harald Jänes'e luuletuskogust: Valimik Deklamatsiooni, (Noor-Eesti Kirjastus, Tartus, 1935), mis sisaldab — peale hoolsalt valitud ainestiku eesti luulekirjandusest eesti proosat ja draamakirjandust — ka hõimrahvaste kirjandust, nii soome, liivi ja ungari keelest. Kirjanduslikud antoloogiad on küll olemas nii Eestis, Soomes kui Ungaris, kuid Jänes'e valimiku uudis seisab selles, et ta on arvesse võtnud ka hõimrahvaste kirjandust ning eriti kirjanikke, kellede toodangus on eriti toonitatud hõimuaade. Siinkohal avaldame oma veendumust, et niisuguste kogude ilmumine oleks hõimutöö suhtes tingimata tarvis ka Soomes ja Ungaris. Loodame ühtlasi, et Jänes'e valimiku teine väljaanne saab veel täielikumaks ja mitmekülgsemaks kui esimene. Sellest igapidi eeskujulikust raamatust mainime vaid mõned luuletused, mis hõimuaate levitamise suhtes püsiva väärtusega on: Vesi ja veri (Eisen), Väliseestlase laul (J. Jaik), Tervitus soome-ugrilastele (F. Karlson), Asumine (J. Lõo), Sangari sugu (K. E. Sööt), Idaruum (H. Visnapuu), Liivi hümn (K. Stalte), Raandalist loul (K. Stalte), Livli ma uob (Kalamiez).

Sellega ühenduses mainime, et liivi hümn on tõlgitud ka ungari keelde Aladár Bán'ilt (Turán, 1930). Viimasel ajal tõlkis üsna hästi nii mõnda liivi laulu ungari keelde hõimutegelane dr. Frigyes Lukinich.

Hõimuaate levimisel seisavad praktilises teenistuses tõlked sugurahvaste ilukirjandusest. Sel alal peab aga veel palju tööd tegema. Tõl-

gete arvu konstateerimine ootab veel ka selgitamist, sest Ungaris üldse teatakse õige vähe, mis on tõlgitud eesti keelde ungari kirjandusest. Soomes annab Pakarinen'i bibliograafia ungari tõlgetest ülevaate. Tüise detailtöö on prof. Csekey'lt Jókai eestikeelsete tõlgete nimekirj (Eesti Kirjandus, 1916) ning F. Pettai uurimus: Petöfi luuletuste tõlked Eestis (Eesti Kirjandus, a. 1928) ja uuemal ajal A. Reismann'ilt: Ungari keelde tõlgitud eesti ilukirjanduse loend (Eesti Kirjandus, 1934). Üldiselt võib ütelda, et nii Soomes, kui Eestiski on ungari kirjandus võrdlemisi hästi esitatud. Paistab, nagu oleksid soome tõlked paremad eesti omadest. Eestis tõlgiti nimelt — eriti enne maailmasõda — peaauglikult saksa keele kaudu, ning tol ajal eesti keel ise ei olnud veel oma arenemises stabiliseerunud. Paremad on uuemad eesti tõlked ja ses suhtes on suured teened ungari kirjanduse praegusel parimal tõlkijal Eestis, A. Murakinil, kellelt võib veel palju oodata.

Ungaris tuntakse märksa vähem soome ja eesti kirjandust. Aladár Bán'ilt on olemas Kalevipoja tõlge, ning Béla Vikar'ilt (juba teises väljaandes) Kalevala, siis mõned romaanid, jutustused ja luuletused, enamasti niisugused, mis kirjutatud hõimuaate mõjustamise all. Soome ja eesti kirjanduse vähemtundmise põhjuseks Ungaris on see loomulik nähtus, et väiksema rahva juures esineb ikka suurem huvi suurema rahva vaimuelu vastu, kuna suuremad rahvad hoolivad vähem väiksemate rahvaste eest, teiseks olukord, et omapärane ungari kirjandus on niivõrt rikas, et ta rahuldab ungari lugejate tarvet, kolmandaks aga, et seni õppisid sugurahvaste keeli Ungaris peaauglikult ainult keeleteadlased teadusmehed. Oleks vaja, kui noored, kirjandusliikkude kalduvustega ungarlased õpiksid suuremal arvul sugukeeli, et jätkata Ferdinand Barna, Béla Vikar'i, Aladár Bán'i, proua Irén Németh-Sebestyén'i, Márton Hary ja teiste poolt alatud tõlketööd.

Et ungari kirjanduse ekspansioon leidis Põhjamaa sugurahvaste juures proportsionaal-

selt suuremat vastuvõttu, tuleb sellest, et selles on väljendatud sihid ning aated, mis suutsid täita sugurahvaste tarvet ning huvi. Vabadustung, kindel rahvuslik ja hõimuiseteadvus, auväärt minevik, mida karm saatust ungari rahva sugulastele ei suutnud küllalt pakkuda, äratavad huvi ungari kirjanduse vastu. Peab veel tähendama, et teise ungari rahvahümni, Mihály Vörösmarty „Szózat'i“ on soome luuletaja Runeberg „Värd Land'is“ (Oi, maamme) ja eestlane M. J. Eisen „Äratuse“ tõlkinud, resp. — ümbertöötanud. Kolme rahva, kolme luuletaja hinge instinktiivne kokkusulamine tõendab, et hõimuaade võib otsida ja leida kirjanduslikku väljendamist. Sándor Petöfi rohkearvulised soome ja eesti tõlked (O. Manninen, M. J. Eisen, K. E. Sööt, G. Suits ja teised) tõendavad, et Petöfi toodangus on väljendatud mitte ainult üldnimilikke aateid, vaid nad aitasid ja aitavad veel ikka kaasa eesti-soome-ungari vendluse tekkimisele ja arendamisele. Eesti-Soome vendluse, „soome-silla“ ehitamise aate väljendajad on vanema aja Soome ja Eesti tähtsamatest tegelestest saadik meie päevade kirjanikkudeni kõik olnud Soome-Eesti ühise tuleviku tahtjad ning ehitajad.

Meie sugurahvaste silmade ees peab olema ungari luuletaja poolt meile kõigile pühendatud luuletus: „Idapoolse, ungarlane!“ Soome-ugri hõimurahvaste koostöö annab veel palju tegevusvõimalust tulevikus hõimuaate arendamisel, mille levitaja peab eeskätt olema kirjandus ja kunst. Missugune peab olema see kirjandus, see kunst? Omapärane, meie endile ja meie sugurahvaste hingelaadile vastav, pealegi inimlik. Ja arusaadav, nii Põhjamaa kaineile mehile, kui päiksest kõrvetatud lõunamaa tulihingelisile asunikele. Ning eriti praeguse murrangu aegjärgul ärgem unustagem kunagi, et elas viimse asjandi keskpaigu keegi prantslane — üleval mainitud Thalès Bernard — kes kangekaelselt kuulutas arvamust, et õhtumaa lagunev vaimuelu peab noorte soome-ugri rahvaste elujõulisest kirjandusest ja rahvaluulest saama värskendamist.

Matkates hõimrahva tundmist süvendama

20. juunil 1934., kui olin matkamas Lappi, tutvusin teel rühma rõõmustersädelevate eesti noorkotkastega, kes olid tulnud tutvuma Soome maa ja rahvaga. Ühinesin nendega ja tegin nendega matka kaasa. Rännates nende noorte hõimuvõlledel seltsis ringi oma kodumaa kõrvalisimais kolkais, tulin ma nii mõnelgi korral mõt-

tele, kas ei oleks akadeemilisel noorsoolgi juba aeg hakata korraldama selliseid retki, et tutvuda lahetaguse hõimrahvaga. Balkanile, Itaaliasse, Inglismaale ja mujale on meil korraldatud juba küllalt ekskursionsioone, ent hõimumaad on unustatud. Ei jätku sellest, et me läheme suuri hulgi üliõpilaspäevile või võtame esindajaina osa oma

organisatsiooni sõpruslepinglaste aasta- või suvipäevist, mõlemal juhul ei jõua lähemalt tutvuda maa ja rahvaga.

Me peaksime minema tutvumismatkadele väikeste, kõige rohkem 20-inimeseliste gruppidega ja kõigiti suuteliste juhtidega. Kõige kasulikum oleks, kui matku teostataks üksikute harrastusringide kaupa: tehnikud läheksid tutvuma tööstusega, agronoomid põllumajandusega, majandusteadlased ärieluga, keeleteadlased eri murdealadega jne. Igaüks saaks siis võimaluse tutvuda sellega, mida on hõimumaas vastaval alal vaatamisväärset ja huvitavat ja samal ajal ta satub kokkupuutesse lahetaguse maa sama ala harrastajatega. Matkal tutvutaks loomulikult ka muude turistide seisukohalt huvitavate nägemisväärsetega.

Selliste matkade tegelik korraldamine ei või sünnitada suuri raskusi, kui eri üliõpilasorganisatsioonid ühineksid nende korraldamiseks. Soomes hõlbustaks seda suurel määral üliõpilaste organiseeritus osakunta'le järele, sest iga osakunta võiks saata oma maakonda kohalike olusid tundvaid liikmeid. Osavõtumaks ki ei võiks teha ülepeaa matuid raskusi, sest sellistele rühmadele võidakse hankida odavaid ühiskortereid, see saab soodustusi raudtee- ja laevasõidul ja see võib tarviduse korral iürida mõne omnibuse.

Seesuguseid retki on juba veidi harrastatudki (näit. agronoomid ja botaanikud), kuid nii mõnedegi alade harrastajaile on hõimumaa veel tõeline *terra incognita*. Alles siis, kui me oleme rännakuil saanud tutvuda mõne maa ja rahvaga,

U. Peltoniemi.

saame sellest elava ja täieliku pildi. Enne seda on ta meile vaid mingi abstraktne mõiste. Hõimutöö seisukohalt on selline lähem tutvumine vältimatu. Meie ei õpi aru saama hõimurahvast, selle nõudeist ja püüdeist ja me ei saa tõelist põhja oma ühistööle enne, kui me ei ole pääsnud isiklikult tutvuma hõimurahva oludega ja võimalustega. Selleni aga on „hõimlemine“ vaid roosiline, kergesti purunev ning valejäreldeusisse ja ebaõnnestumisele mõistetud üritustesse viiv hõimuroomantika.

U. Peltoniemi.

Akadeemilise Põllumajandusliku Seltsi ja Ylioppilaiden maataloudellinen Yhdistys Sampsa hõimusuhetest

Tõsiste põhjamaiste talupoegade järglastena on nende akadeemilised tütreid-pojad põhja- ja lõunapool Soome lahte — Helsingi Ylioppilaiden maataloudellinen yhdistys Sampsa'sse ja Tartu Akadeemilisse Põllumajanduslikku Seltsi koondunud agronoomiaüliõpilased ajanud omi hõimuasju mitte ainult paljast hõimuroomantikast kihutatuna, vaid esijoones küll praktilisi sihte taotledes. Hõimuroomantikast ja -vaimustustki pole neil suhtlemistel küll mitte puudunud, aga see on tulnud rohkem iseenesest, tahtmatult ja ettekuvatamatult kõigi kaasnähtena.

Meie põllumajandusele on tähtsam ja lähedam hõimumaa Soome olnud pikka aega eeskujuna õpimaaks, sellega sidemed üsna tihedad. Juba „teaduse peal põhjeneva“ põllumajanduse isa C.

R. Jakobson oli reisinud põllumajanduse õppimise sihiga Soomes, kasutas oma põllumajanduslikkudes kõnedes ja kirjades sageli Soome eeskujudele viitamist ja 1877. a. Kurgjale oma tallu avada kavatsetava piimatähtkooli ülesandeks kuulutati välja „õpetada võitegemist Soome moodi“. Soome, enne iseseisvust märksa lähedamates oludes meist, oli neil ajal, mil meil omal ei olnud veel ühtegi põllutöökooli, meile tähtsamaks õpimaaks, kuhu mindi saama teoreetilist ja tegelikku põllumajanduslikku kutseharidust. Praeguspõlvegi seas on see tee veel üsna hinnatud.

Mitte ainult põllumajanduse juhtide, vaid ka agronoomilise töö reameeste ja tegelikkude põllumeeste tee viib tihti paljudel põhjustel üle lahe põhja — olud on küllalt lähedased ja keelelised

raskused kergemini ületatavad kui kusagil mujal ning lõpuks ka majanduslikult läheduse tõttu kättesaadav. Rakendusliku iseloomuga ala õppimine on kõige tulemusrikkam teadagi seal, kus olud tulevasele tööpõllule lähedased. Eriti aga maksab see põllumajanduse kohta, kus võõraste võtete ja võõra mõtteviisi otsene ülekandmine harva õige on ja õnnestub, sest olud on harilikult juba kahel naabertalulgi väga erinevad. Samalaadseid kogemusi on meie põllumajanduse tegelusel Soomegagi (põldude kraavitamine, soode lupjamine — mis meie erinevais oludes asjatud). Seetõttu kannavadki välismaised põllumajanduse õpingud rohkem silmaringi laiendavat iseloomu, mis õpetab hindama oma paremas perspektiivis ja annab vaimule liikuvust.

Samasugusele arusaamisele jõudsid iseseisvusajal õige pea ka akadeemilised põllumajandusringkonnad Soomes ja Eestis, alustades üsna varakult omavahelist läbikäimist. Selle tulemusena sõlmisid Helsingi Y. M. Y. Samps ja Tartu Akadeemiline Põllumajanduslik Selts (APS) 16. novembril 1930. a. Tartus omavahelise liidulepingu, et „omapoolt süvendada hõimurahvaste ühtekuuluvustunnet tutvustades vastastikku omi liikmeid ja neid kummagi maa põllumajandusega, selle saavutustega, püüetega ja tegevusviisidega. Eesmärkide taotlemiseks lepinguosalisel võimalusi mööda:

1. korraldavad ettekandeid,
2. korraldavad õpireise mõlemas mais,
3. hangivad võimaluste kohaselt stipendiume kumbagi maa põllumajanduse alal õppimiseks,
4. hangivad praktikavõimalusi vennasmais,
5. korraldavad pidustusi ja õhtuid vennasrahva märgi all,
6. vahendavad alasse puutuvat oma kirjandust ja omi väljaandeid liidu organisatsioonidele.

Neil tähistel on 5 aasta jooksul tegutsetud üsna tulemusrikkalt. Võimaluste kohaselt on võetud osa esindajatega vastastikku sõprusliitlaste aastapäevade pidustustest ja hangitud soovijaile praktikakohti. Viimast toimingut on saanud seni peamiselt harrastada vaid Samps, sest Eestist on Soome minejaid üliõpilasi olnud igal aastal vähemalt 5 ümber, kuna APS-il vastavat toimingut ülesande puudusel ei ole tulnud täita peale ühe korra. Kuna APS tegeleb üsna laialdaselt kirjastustegevusega, siis on ka väljaannetevahetus üsna vilgas olnud. Vastastikkuse tutvumisevõimaluste süvendamiseks määras APS 1933. a. kevadsemestril Samps kasutusse stipendiumi ühele Samps liikmele Eesti põllumajandusega tutvumiseks, millele Samps sama aasta sügissemestril vastas samatüüpi stipendiumi määramisega ühele APS-i liikmele. Seni on sampsalasi olnud APS-i stipendiaadina Eestis 2, eestlasi Soomes 1,

kuna teine on minemas veel käesoleval semestril. Stipendium võimaldab umbes paarikuulist viibimist vennasmaal ja on kahtlematult väga suure väärtusega vastastikkuse mõistmise ja hõimutöö süvendamisel ning edasiviimisel.

Laiemale hulga le vennasmaade lähendamisel ja tutvustamisel tähtsaim koht ekskursioonidel. 1931. a. suvel, peale liidulepingu sõlmimist, korraldati Samps liikmeile nädalapäevad kestnud õpireis Eestis, millest võttis osa praeguse Soome põllutööministri, Samps esimehe, prof. K. T. Jutila juhtimisel 24 sampsalast. Vastuõpimatkal 1932. a. suvel Soomes APS-i esimehe prof. P. Kõppu juhatusel oli osavõtjaid apsilasi sama arv. Möödunud suvel külastas Eestit ja APS-i ekskursioonina jälle 38-liikmeline sampsalaste pere noore ja eestisõbralise dots. dr. Otto Valli juhatusel. O. Valle on varem mitmel puhul, ka pikemat aega, Eestis viibinud, Eesti põllumajandusega, selle uurimistulemustega ja tegeluse saavutustega väga lähedas kontaktis. Omades lisaks palju isiklikke tuttavaid meie agronoomide peres, kujunes ekskursiooni vastuvõtt kõikjal väga otsekoheseks ja südamlikuks, ühtlasi aga ka küllalt õpetlikuks. Millised muljed sellest matkast jäänud osavõtjale, laseme pajatada neid endid. Tampere „Aamulehti Sunnuntailiite's“ kirjutab üks osavõtja „... Ja see nädal Eesti maaõhkkonnas oli väga paljupakkuv. Ei tutvutud vennasmaa põllumajandusega mitte ainult suurtes joontes, vaid paljudes kohtades eriti põhjalikult ja sellele lisaks õpiti tundma sõbralik ja võõraste vastuvõtlik hõimurahvas... Kõik need arvukad koolid, katsejaamad ja asutised, mõisad, tapamajad, talud ja muud, kuhu me sisse astusime, olid korraldunud kõige südamlikumalt meid vastu võtma... iga käepigistus õhkus vennaarmastusest, iga vaade sõprusest ja meile lausunud sõnad olid võimsaks tõenduseks ühiseilt esiisadelt päritud hõimutundeist. Ja kõik, mida me nägime, oli ka nägemise väärt. Retk avas suuresti meie noorte veel kitsast silmaringi.“

Ajalehes „Maaseudun Tulevaisuus“: „... Meie minnes me ei teadnud pea midagi Eestist ja selle rahvast, kuid tulles oli meil üsna suur teadete-hulk... Südamlikku kohtlemist, ääretumat võõraste vastuvõtlikkust ja sõbralikkust saime me tunda kõigis paigus, ei ainult APS-i piires, kellega me oleme sõprusliidus, vaid kõikjal mujalgi. Me ei või olla ihalemata, et meil on sellane sugulasrahvas kui eesti rahvas, kes ka omas töös ja toiminguis nii põllumajanduse kui teistelgi kutsealadel on meile oivaliseks eeskujuks...“

Neist sõnust selgub ka ilmselt, et soomlastes hakkab kaduma varem igal pool ilmselt avaldatud arusaamine, et neil Eestist midagi õppida pole. Tõsi, meie ajalugu on meile olnud karmim ja meie

põllumajanduse areng jäänud üldisuses taha Soomest. Aga meie paremad talud ja riigimõisad pole mitte halvemini organiseeritud kui Soome või isegi Taani paremad majapidamised. Ka os-

gu on maailma suuremaid ja igal aastal tehakse sordiaretuse otstarbel seal 25—30.000 ristlemist, millisele arvule vaevalt kusagil võistlejat kõrvu seada on.

APS-lased Järvenpää kodumajandusõpetajate seminaris.

SAMPISA-lased Kuusiku katsejaamas.

kused ja põllumehe vaimne areng pole seal madalamad. Meie üha edenevast aiandusest võivad naabrid küllaltki õppida. Lisaks teame aga omast katsetööst, et ükski Soome katsejaam ei evi säärast suurt materjalihulka kui meie Jõgeva Sordikasvandus, ammuigi juba mitte teised Baltimaad. Me pole ees siin mitte ainult suhteliselt, vaid ka absoluutselt. J. A. m i s e p a kartulisortide ko-

Soome on meie põllumehele palju ja palju enam tuntud kui Eesti Soomes. On tõsi, kui tunnistatakse, et enne Eestisse tulekut selle maast ja rahvast palju midagi ei teata, aga siit minnes juba üsna huvitav pilt on saadud. Leidku siis soomlased Eestissegi enam teed, et naabrid saaksid õigustatult üheväärseteks!

E. Järvesoo.

E. Suurväli

Soome üliõpilas-osakondade osast

rahvuslikus kultuuritöös

Juba läinud poolaastal oli meilgi kuulda, et Soome Valitsusel on kavatsus ette võtta suuremaid muudatusi soome ülikooli, eriti üliõpilaselu alal. Tähtsaim neist oli kahtlemata üliõpilaste endas on selle mõtte ülestõstmisega tekkinud poosakonda sundkuuluvuse kaotamine. Soomes leemika, kus enamus küll, ja nimelt rahvuslikumalt mõtlev soome haritlaskond kaldub innukalt kaitsema osakondi praegusel kujul. Kuna üliõpilasorganisatsioonide osa nii meil kui ka Soomes (nagu paljudes teisteski riikides) on võrdlemisi tähtis, siis pole vist üleliigne heita põgus pilk meie vennasrahva akadeemilise noorsoo organisatsioonidele, vaadeldes neid peamiselt soome lise haridus- ja kultuuritöö seisukohalt, kui ka selle osa noorsoo enesekasvatuse vaatevinklist.

Mainitagu kohe, et osakondade iga on Soomes üsna pikk, — ligikaudu 300 aastat. Ja juba osakondade algaastaist peale on nende arenemistee olnud kõige lähemas seoses rahva saatu-

sega ja ajalooga. Sellel vahemikul esinenud sõdade, nälgade ja katkude ajal on ka üliõpilaste osakonnad, kas täielikult lakanud olemast või on poolenisti surmaunes hingitsenud. Parematel ja vabamatel aegadel on aga osakondade elu virgunud ja nende tähtsus kasvanud. Siiski paaril esimesel sadamel oli osakondade sisuline tähtsus soomelises arengukäigus üsna väike, tingituna võõra vaimu ja võimu survest. Alles Vene alla sattumisega kasvas osakondade osatähtsus ka soomelise kultuuritöö-rindel. Soome rahvuslikul ärkamisajal on osakondades tekkinud teadlik ideoloogia suuremate pürgimuste alustusedeks ja selle kandjaks rahvamassidesse saavad osakondlased-üliõpilased.

Siinkohal kerkib silme ette põhjalaiste osakonna selleaegne noor kuraator ja pärastine kogu soomeliste aadete kandja — rahvuslik sangar Juhan Wilhelm Snellman. Tema suure seltsilisena ja järglasena Yrjo Sakari Yrjo —

Koskinen j. t., kes kõik enne kõike olid tublid osakondlased. Teatavat tähelepanu väärrib seegi, et näit. Pohjalaste ja Savo-Karjalaste osakondades tunnustati soomekeel pool sajandit varemini ametlikuks keeleks kui Soomes üldiselt. A. 1848 pidas Fredrik Cygnaeus Üliõpilaskonna ja oma osakonna peol soomekeelse kõne ja samadel pidustustel kanti esimest korda ette soome rahvalaule. Rahvuslike ürituste algatust ja üldist osavõttu sellest osakondades tõendab seegi, et Vene võimud selle likvideerimiseks leidsid tarviliku olevat sulgeda osakonnad (a. 1852), mis uuesti said loa tegevuse jätkamiseks alles a. 1868. „Uuestisünniga“ aga ei muutunud osakondade püüdlused ja sihid.

Rahvusliku meelsuse kasvatajaina ja üldiste rahvuslik-pedagoogiliste ülesannete kõrval aga omavad osakonnad juba vägagi tunnustatud seisukoha soomelise rahvateaduse ja soomeliste teaduste arendajaina ning edasiviijaina. Keegi ei saa nimetamata jätta üliõpilaste osakondade tähtsust Soome rahvamuuseumi rahvateaduslike kogude tekkimislugu vaadeldes. Kuna selles n. ö. puht-soomelise teaduse algtüübi saamisloos osakonnad määratud osa etendavad, siis vaatleme seda veidi pikemalt.

Rahvateadusliku muuseumi mõte levis Soomes viimase aastasaja 70-dail aastail, eriti Stockholmis toimepandud (a. 1873) näituse mõjul. Näituse peakorraldaja, rootslane Arthur Hazelius nõudis ka Soomest vastavaid eksponeerimiseks.

naate. Kuigi selle näitusel Soome väljapanekud olid üsna väikesed, siiski kasvas siit suur huvi asja vastu. Siin algabki osakondade tegevus nende kogude korjamises ja korraldamises. Algust tegi Viiburi osakond seeaegse kuraatori dr. Otto Donneri juhatusel. A. 1875 käisid Rootsisis Hazelius näitust vaatamas Otto Donner, August Ahlquist ja Leo Mechelin, võttes samal ajal osa Põhjamaade üliõpilaste koosolekust Upsalas ja tutvudes muuseumide korraldamisega üldse.

Soome esimesel kunsti- ja tööstusnäitusel a. 1876 olid ka esimesed rahvateaduslikud eksponeerimised välja pandud Viiburgi osakonna poolt. Sama osakonna õhutusel algas kõigis osakondades kiire ja innukas tegevus rahvateaduslike kogude kogumiseks. Kerkis üles ka mõte osakondade ühtlustatud tegevuse tulemusena avada muuseum. Igast osakonnast valiti kogu liikmeid. Näitustoimkonda, kellele ülesandeks oli üldise huvi loomine, raha- ja etnograafiliste kogude korjamisele õhutamise. Peagi oli rahaline külg kindlustatud. Selle järele algas igas maakonnas rahvariite, tööriistade, rahvatraditsiooni jne. kogumine, millega alus pandi soomelise sõnalise ja ajalise kultuuri ning teaduse süstematiseerimisele. „Näitustoimkonna“ eesotsas seisid Th. Schwind, J. R. Aspelin ja A. O. Heikel.

Osakondade esimese töötulemusena koguti 2151 rahvateaduslikku eset, mille hankimiseks

Ugalensis

Üks suvi Soomes

Seisab kaua mu meeles see sume kevadõhtu, kus päevakuumus oli haihtumas ja laskuva maailmadevalguse viimased kiired kaljuseinu punaga katsid. Imelik õhtu oli see, kui kandusin ajaratta pöördel sinna vetele ja kaljudele kauges põhjas. Ära kodumaast ja sõpradest, et minna vastu uutele elamustele ja kogemustele — uutele sõpradele!

Muljeid, neid oli lõpmata palju, üks huvitavam kui teine. Neid ei suudaks kustutada aeg. Nende elavus ja pildirikkus kestab kaugete aastate taha.

Ei tohikski seda mahutada kirjatöö kitsastes raamidesse. Olgu seepärast mainitud vaid katkendeid.

*

SÕNAVARA.

Ma ütlen teile sõbrad, ärge kunagi minge Soome —

— Enne kui rumalad sõnad on selged!

Et intelligentselt ja seisusele vastavalt esineda, peab rumalaid sõnu vähemalt paar tosinatki mõistma. — Et neid mitte tarvitada!

Teisejärgulise tähtsusega olgu viisakuseavalduse sõnad. Neidki peab õppima, et oskaks. Kes ilma õppimata oskab — palun, olge lahked!

Ja viimases järjekorras olgu kõik muud sõnad, nagu kullakene, sõbrakene, peletis, tola jne. jne.

Kes aga naiste poolehoidu tahab võita, see ärgu üldse midagi õppigu, vaid toimigu minu eeskujul:

Kutsusin juba esimese vallatleva tütarlapse metsa „pilti“ tegema, ja sellega oli põhjendatud üks kestvamaid sõprusi.

Nii ma läksin, nägin ja võitsin,

nagu öeldakse ikka välismaalt tagasi tulles.

Kui usaldasin seda enda parimale sõbrale, ta tähendas vaid möödamines: „Ma olen alati ütelnud, et ilmas juhtub imesid!...“ —

— Kuid ma tõepoolest ei valuta. Olge lahked, proovige ise!

Ja kui teil kokkupuutumist on praktilise eluga, siis teadke, et soome keeles „perkel“ on täpsalt sama sõna mis eestikeeles „kurat“ (vab!).

Kui sõnu osatakse algul vähe, siis võidakse seda kaunikõlalast sõna kasutada nii lause algul kui lõpul.

Näiteks meie valitseja, kes oli väga viisakate ja karskete elukommetega meesterahvas, ütles alati esimese tervituseks: „Päivää perket!...“ — kui asusime moonaauto turul sagivate naabrite vahele.

Ja kui ma pühendaksin teid soomekeele sügavamatesse saladustesse, siis teadke, et „perkel“, see on soome rahvuslik artikkel Just samuti, nagu saksakeeles „der“, „die“ ja „das“!

Kui sakslane ütleb näiteks „der Mann“, siis võite kindlad olla, et

kulutati 10293 Smk. 1876. a. juulis avati Kai-vo puisteel Helsingis, peale kogude süstematiseerimise ja korraldamise, rahvateaduslike esemete näitus. Näitus oli avatud septembri keskpaigani. Sellelaadse näituse vastu tunti tähelepanuvääri huvi.

Näituse hea kordamineku mõjul kasvas omakorda elavam huvi osakondades sellisuunalise tegevuse jätkamiseks ja juba varemini üleskerkinud muuseumi mõte sai teoks. Nimelt üüriti Aleksandri tänaval (nr. 15) ruumid ja nii sündis üliõpilas-osakondade esimene muuseum, mis avati järgmise aasta veebruaris (1877).

Järgnevail aastail jätkus ja üha laienes üliõpilas-osakondades etnograafiliste esemete kogumine omis maakondades. Näitustoimkonna rahalisel toetusel kogusid A. A. Borenus ja mag. A. Alava naisteriideid Ingerist, Th. Schwindt Karjalast mustreid ja rahvakirju ja A. O. Heikel mordvalaste riideid. Selle tulemusena jäid esimesed ruumid peagi kitsaiks ja juba a. 1879 üüriti laiemad ruumid Unioni tänaval (nr. 27). Aga sealgi ei jätkunud varsti ruumi ja muuseum viidi üle Rada-teele, kus ta püsis kuni a. 1887, mille järele see jällegi viidi Unioni tänavale (nr. 20), kus üüriti juba 12 tuba. Seal püsis osakondade rahvateaduslike kogude muuseum kuni a. 1910, mille järele see liideti ja viidi üle Soome rahvamuuseumisse. Muuseumi üleandmisel riigile oli puht-zoomelisi esemeid 8394, hõimlaste esemeid 529 ja rootsi-norra ko-

gus 35 eset, kokku 8958 numbrit. Osakondade muuseumi sisuline tähtsus oli seda suurem, et sealsetes kogudes leidis väga olulist materjali tüpoloogilise ainesena.

Osakondade osa rahvateaduslike esemete kogumise ei jäänud aga seisma. Koguni vastu-pidi — see süvenes ja nimelt nii, et tööalaks jäi igale osakonnale just oma maakond. Realse tulemuse sel alal on saavutanud Häme osakond, mille algatusel ja rahalisel toetusel asutati k. o. sajandi algupoolel n. n. Häme muuseum, mis praegugi püsib ja milles on esitatud Häme maakonna tüüpilisemad esemed rahvaelust ja elamisest. Igas osakonnas on aga praegugi n. n. kodu-uurimise toimkonnad, millede ülesandeks on oma maakonna igakülgne teaduslik uurimine ja tundmaõppimine. Seesuguses uurimustöös ol-lakse tihedas ühenduses Soome teaduslike asutustega, nagu rahvamuuseumiga, ajaloo selt-siga jne. ja ühiselt ning asjatundlikult väljatöötatud kavade kohaselt saadab iga osakond suvel omi, juba väljavalitud ja spetsiaalse oskusega inimesi (liikmeid) tööprogrammi täitma. Seesugune uurimistöö, mis on küllalt kulukas, viiakse peamiselt kõik oma osakonna (üliõpilaste!) rahalisel toetusel läbi.

Kodu-uurimistöö tulemusena võib igas Soome üliõpilaskonnas näha terveid virnu kauneid pilte, kirjeldusi, diagramme ja tabelleid oma maakonna elu ja elamise mitmekesiduse kujutamistena. Iseenesest näit. päevapiltide kogud on mõnes

soome keeles vastab sellele „per-kele poika“...

Kuid ärge arvake, et mõtlen pidada soome keele loengut. Ei hoopiski! Käesolev kirjutis on mõeldud ainult huvi õhutamiseks selle huvitava keele vastu.

Ühte saladust pean aga siiski veel pihtima: Nüüd, kus ajad möödunud, tundub minevik ilusana, olevik viletsana ja tulevikku nagu ei oleks olemaski. Võib-olla tuleb see liiga suureks kasvanud elunõuetest, võib-olla keele oskusest, sest õppimine oli siiski ilusaim aeg ja lõbusaim ning naljarikkaim aeg. —

— Seepärast, minge ja õppige!

*

SAUN.

Igal majapidamisel peab olema oma uhkus, kuhu kaugelt sõitnud kogemusteta võõras kõige esmalt juhitakse. Olgu see siis ihulistel või hingelistel kaalutlustel.

Oli esmajärguline soomesaun! — Istus kui valitseja troonil, sääl kõrgel kaljukaldal, üle Kymi-joe kohisevate lainete.

Temast kõnelengi!

Tutvustati mindki selle sauna

võludega juba esimestel röömpäevadel. —

— Kas tuli see puht külalislahkusest või ettevaatusest — et ei tuleks kohalikule väkeloomakasvatusele tõusegadust — kes seda teadis, kuid saun köetud oli, ja noh, läksimegi!

Tegin seda puht isiklikkudelgi motiividel, sest kurjad keeled kõnelesid, et eestlased olla algul sõnade suhtes väga kasimata suudega, ja seepärast oli mul kavatsus kavala kaubaga see üleannetu suu puhtaks pesta.

Antigi siis „vironpojale“ esimesed kõvad soomeleilid, ja esiisadelt pärandatud matsiuhkus ei lasknud mind sellest loobuda.

Autojuht, kes alaealiste sigadega turult tuli, oli kasutanud Daylori põhimõtteid ja aja kokkuhoiu mõttes „Karhu“ jahiski käinud. (Selgitus: Metsloom, kui ka viinasort. Kaine inimene eraldab kergelt!).

Võeti siis vahepeäl „saunaryppy“ — see oli vana auväärne komme — ja siis läks vihtade madin seda hoogsamaks.

Oli ka romantikavaesust, sääl, kus aednik enda küünealuseid puhastas, kuid see oli puht saunaskäimise põhimõtte pärast! Saunaseltskonna kaitseks pean siiski ütleva, et ei leidunud teist nii naturaalse hingeloomuga inimest. Juba see meeleolu, mis siin valitses, oli igapäevasusest kõrgemal.

Sel ajal, kui vanem generatsioon leili mõju all elumõtet ammutas, jooksis noorem generatsioon punetavaid nägudel ja hõõguval nahal ujumissillale. Kes sisse läks, oli oma teha, ja ei leidunud ühtegi, kes ei oleks läinud...

... Väljatulejaid luges aga valitseja! —

— Ja see oli nauding, mida võis pakkuda ainult tõsine soomesaun.

Olete käinud?

*

„AGRONOOMI IGAPÄEVANE LEIB“.

„Ära võta asja südamesse,“ lohusin tööpoissi, kui adra pooleks ajas ja valitseja põllule tuli. — „On minulegi selliseid asju juhtunud!...“

osakonnas omaette suur kultuurivara. Aga veel enam: varem valmistatud programmi alusel süstematiseeritakse ja antakse kogutud materjalile n. ö. „populaarteaduslik kuju“. See seisab selles, et talvel õppetöö kõrval viiakse suvine kogutud toores materjal ilusasse vormi, ja tavaliselt kevadsemestril ilmub osakonna kirjastusel nägus ja kaunis raamat. Selle töö eesotsas seisab Sadakonna osakond, kus ilmuvad juba üheksa pakku su niisugust köidet, pealkirjaga „Satakunta“ (ühel ka „Vanhaa Satakunta“). Aga võib leida Varsinaissoome osakonna „Länne täre“, hämelaste „Kaikuja Hameestä“, karjalaste „Kaukomieli“, Lõuna-põhjalaste „Kotiseutu“ (I, II, III jne.). Neis käsitatakse maakonna ajalugu, keelemurdeid, vanusõnu, muinasaega, tervishoidu, sporti, tuuakse pilte maakonna kaunemaist kohist jne., jne. See töö on sündinud küll k. o. sajandil, kuid omas algeos on ta sama, mis varemimigi tehtud. Praegu on näit. kesk-soome osakonnal rahade hankimine peamureks, et omas maakonnas asutada eri muuseum ja selleks ehitada maja. Esitatu on vaid üks näide sellest kultuuritöö pürgimusest, mida osakonnad oma maakonna heaks üritavad ja teha kavatsevad.

Edasi ei saa jätta mainimata üliõpilas-osakondade osa rahvaharidustöös. Siin nimetame esihoones „kansanopisto“ (rahvapälikoolide) loomist ja arendamist, kus osakonnad silmapaistva tegurina on kaasa aidanud. Selle vabaharidustöö täielikuks väljaarendamiseks ja asjatundlikkude inimeste „koolitamiseks“ saatsid mitmed üliõpilas-osakonnad omal kulul liikmeid välis-

maale, kes pärast kansanopisto'te loomisele oma oskusliku tööjõu pühendanud, kas nende koolide juhatajaina või õpetajaina.

Osakondade loodud või vähemalt nende toetusel ellukutsutud kansanopistoist nimetame Tagapõhjas, Lapis, Kuusamos, Kainus, Limingas, Haabaveestikul, Lõuna-Põhjamaal, Põhja- ja Kesk-Savos, Põhja-Sadakonnas ja Lääne-Soomes. Kuid praegugi osakonnad on täie tõsidusega abistamas ja hooldamas kansanopisto'id nende tegevusel. Märgime siinkohal veel, et osakondade algatusel ja abil on teisigi rahvakoole ellu kutsutud. Näitena toome Põhja-Sadakonna väikemaapidajate põllutöökooli.

Niisuguse töö juhtimisel ja kaasaaitamisel on seda suurem tähendus, et paljud osakondade liikmed, üliõpilased on aastast-aastasse olnud õppetöö vaheajal omas elukohas vabaharidustöö noorsoo seltsides tegevad. Teiste hulgas ka kaitseliidus jne.

Veelgi osakonnad on jõudnud kas täiesti iseseisvalt või kohalikkude organisatsioonidega ühiselt luua omades maakondades raamatukogusid, millede arv üle Soome ulatub mitmele sajale. Iga aasta saadavad osakonnad kirjandust koolidele ja raamatukogudele. Saadetud raamatud on asjalikult valitud ja täidavad seda enam oma õilsat ülesannet.

Silmapaistva osa omavad Soomes üliõpilas-osakonnad ka isamaalise meele ja rahvusliku meelsuse kasvatamisel. Samuti ka riigikaitse küsimuses. Viimase alal on osakondadel eriline tähtsus, eriti propaganda- ja selgitustöö tegemi-

Õnneks helises lõunakell ja nii saigi vaenukinnas maha maetud, sest vaheaeg on tööajast ometi kõige ilusam aeg ja kes sooviks seda tühiste sõnelemistega raisata. Läkski siis valitseja mööda põlupeenart kojupoole.

„Üks sõnnikuvedu puha!“ arvasin, kui vabastasime seltsimehega setukad, et viia teisele poole kraavi köide.

Neid oli kaks kaeramootorit, kes jäänud mulle unustamata sõpradeks! —

— „Matti“ ja „Ukko Pekka“ olid nende nimed!

Esimene neist oli alles täies meheas, kuid igatses kõndimist Issanda rohumadele, kuna teisel oli veel halvemaid kalduvusi. Ta kas magas ehk raius takka ülesse. — Ja siis ei tarvitsenud habemeajamiseks muud kui nuga, seepi ja vahupint-selt, sest soe vesi oli alati käepärast!...

Niisugused olid need sõbrad, keda sööma viisime. Ja Issanda päikene vaatas selgest taevast ning

naeris, kui agronoomi embryo maadles setukatega!

See, mida siin palju oli, oli päikene, vesi, õhk ja sõnnik.

Need neli olid kõige algus ja ots.

Siinseis oludes iga põllukultuuri kiindunud inimene võttis omaks teatavad muudatused piibli tuntud sõnadele:

„Mullast oled sina võetud ja mullaks pead sina jälle saama...“

See ütetus oli aegunud ja ei saanud sammuda teadusega kaasa. Praegusel tulunduslikul ajajärgul oli veendumuseks:

„Sõnnikust oled sina võetud ja sõnnikuks pead sina jälle saama...“

Vaat' siin seisis tõsine ja piltlik elu ringkäik looduses —

— Kuid seegipärast ma ei saanud tallata tõeradasi, üteldes tööseltlilisele:

„Sõnnik niisugune!“

— Tal oleks olnud tõsine põhjus haavumiseks, sest tõtt on alati valus kuulata!

Sellest vist tuligi, et läksime

sõbralikus meeleolus ja leplikus vaimus puhketunnile.

„Setukad söövad!“ ütlesin, kui istusin valitseja ja aedniku seltsis lõunasöögile.

*

RAHVUSLIKKUS.

Soovides kõneleda Soome omapärasusest, ei saa silmi kinnipigistades mööduda ühest poolenaelalisest august, millele naelast leivast rõngas ümber küpetatud — reikäleipä!

See leib on maarahva söödavaks muinasvaraks, minnes kõige moodsamagi valmistuseviisi juures juba enne tarvitamist hapuks.

Ükskõik kuhu talusse sisse ei astu, näed rippuvat lae all, kahe aampalgi vahel varda.

— Arvate, et see varras on sinna asetatud niisama? — Ei! — See varras on täislükitud kuivama pandud karaskitega...

All põrandal lüüakse aga tantsu, et maa müdiseb!

Kui küsisin eidelt viisaka tagasihoidlikkusega, kas kallid kakud

sel lennu- ja gaasikaitse teadmete levitamisel. Neile aladele, kus enamikus rootsikeelt kõnelevaid asukaid, on osakonnad aidanud ellu kutsuda soomekeelseid rahvakoole, seega kaitstes rahvuslikku keelt ja meelt.

Kõigile ülemisele lisaks on osakonnad viimastel aastatel erilise hoolega kaasa aidanud oma kodu maakonna tervislikkude olude parandamiseks ja sellekohase selgitustöö tegemiseks. Eriti küll tiisikuse vastu võitlemisel. Osakonnad on siin niikaugele jõudnud, et nende otsesel või kaudsel toetusel on ehitatud koguni erihaiglaid haigete ravimiseks. Paljud ravilad Soomes on saanud oma alguse osakondadelt ja on kogu aeg veelgi nendega lähedalt seotud. Otsesest tuge osakondadelt on saanud Muhokse, Harjavalla, Kangasala, Ahveniste, Tarinaharja ja Kondiolahe ravilad. Rahalise toetuse kõrval on osakonnad neile haiglaile saatnud teaduslikku- ja ilukirjandust kui ka sisseseadeid.

Piiratud ruumivõimalus ei luba pikemalt ja üksikasjalikumalt peatuda osakondade osatähtsuse vaatlemisel nii kodumaakonna kui ka kogu Soome rahvuslik-kultuuritöö tekke- ja arenemisloos. Kuid esitatugi põhjal on küllalt selge, et üliõpilas-organisatsioonid Soomes omavad õieti kaaluva osa soomelises vabaharidustöös, soomeliste teaduste arenemiskäigus ja üldse soomelise kultuuri sünnis. Soome kultuurialalugu ei saa kirjutada arvestamata üliõpilas-organisatsioonide osa selles.

Kõigi n. ö. välise tegevuse kõrval omavad osakonnad aga samaväärse tähenduse üliõpilaste enesekasvatuse, vastastikkuse sõpruse, akadee-

milise elu traditsioonide tundmaõppimise ja ise-tegevusele virgutamise alal. Kuigi vahest on tõi, et Soome osakonnad sisetgevuse ja üliõpilaselu harrastuste poolest hoopis taga on meie üliõpilasorganisatsioonidest sel alal, on siiski nendel, eriti viimastel aastatel küllaltki tähelepanu pühendatud ka kasvatuse- ja sõprus-vahekorra küsimustele. Nii on paljudes osakondades praegu reeglipäraselt semestri kestel loengud „fuksidele“, missugune ametikandja osakonnas kannab fuks-majori nime. Igas osakonnas on aga veel erilised ringid (kerhod ja seurat), kuhu oma osakonna liikmed koonduvad harrastuste ja huvide järgi. Nii esinevad näitemängu, hõimu, spordi, deklamatsiooni, õmblus jne. ringid. Kõigil nendel ringidel on oma juhatus, kes selle tegevust juhib ja programmi teostab. Neis eriharastus-ringides õpitakse üksteist tundma ja hindama ning ühiselt omi erihuve täiendama. Kuid huvitav on märkida, et Soome osakondade sisetgevuse ja harrastuste siht on ikka: sellest joutuvaid tulemusi kanda rahva hulka. Näit. näitemängu ringid kannavad harjutatud näite-tükke algul ette oma osakonna iga-nädalisel koosviibimisel (illanviettol) ja suvel harilikult ka rahvapidudel omas maakonnas. Õmblusringid valmistavad pisi-tarbeid ja saadavad need harilikult oma maakonna lasterikastele ja vaestele perekondadele. Mitmes osakonnas on näha arhiivis terve hulk tänukirju seesuguse kingi eest, kus sageli õnnistatakse jumala nimel lahkeid käsi ja heldeid südameid. Ka needki kirjad loetakse osakonna „illanviettol“ ette ja see mõjub kuidagi liigutavalt, on aga samal ajal heaks virgutajaks,

sääl üleval ära ei tolmu, — siis arvas see, et mis nad ikka tolmuvad, alies kaks nädalat laeall...

Ärge laske end eksiarvamusele viia, nagu oleks see karask, ainukene omapära.

Soomlasel ei ole mitte nagu meil, üksainsam hapupiimasort, vaid seda on „pikka“ ja „lühikest“, nagu saksad parajasti soovivad.

Rikkam rahvas ja suurem maa! „Pitkä piimä“ üheks heaks omaduseks loetakse, et sellega praktilise elu nõudeid võib täita. Vabalt kausist välja võtta, ühest seinast teise venitada, ja kergemeelsed inimesed kõnelevad, et isegi kõisi punueda.

Kujutagem ette vaid seda suurt mõnust, mida soomevelled evivad: Neil tarvitseb vaid piim ümber auguga leiva sõlme keerata ja üle õla visata — et heinamaaleminekuks valmis olla — samal ajal kui „vironpoika“ leivakatiga maadleb.

*

LÖPP.

Ma võiksin veel jutukaks minna, kuid kes jõuaks kirjeldada kõiki neid kirevaid suvapäevi ja kuualgeid sügisõid sääl Põhjakarude maal.

See suvi oli imelihikene, kuid siiski küllalt pikk selleks, et anda ainet nii mitmele romaanile. Ja öeldaksegi, et kaunimad romaanid kirjutab elu ise.

Kui aga tuli sügis enda pikkade pimedate öödega, siis ütles mulle sisemine tunne, kui igatseksin minagi kuhugi — tagasi sinna lõunasse, merede ja metsade taha — kuhu nägin kaduvat lindudeparvi.

Lähenes eluromani selle lehekülje lõpp ja aeg hakkas pöörama ette uut, luues uusi sihte ning radasid. —

— Siis tuli see ühel oktoobrikuu tuulisel päeval, kus oli metsades nii palju nukrust ja leina, et jätsin enda suve, jätsin kõik, mis mulle oli saanud armsaks ning kalliks ja sõitsin...

Tundus, kui puruneks kogu minevik hetkel peeneteks pilbasteks ja peaksin algama elu otsast!

Sõitsin mööda põldudevahet alla, ilma et oleksin vaadanud tagasi.

— — — — —
Ja kui istun kuualgest sädeleva sügisõhtul — kus tuul korstnas nutab ja kodutares nii soe — leegitseva kolde ees, eraldudes igapäevasest elurahklemisest, et minna kõndima puhtamatele radadele, pean maha suruma ohke: „Ei ole mul kuski kaunim kui siin!...“ — Sest ma tean, on olemas paik laiade laante taga, piiritute soode taga, mis mulle kõigist kallim. Sinna, sinetavate metsade rannale viib mind mu igatsus!

Ta tuleb kui udu, kui unenäost, ja mu hing laulab poolelijäänud armastuses. —

— Siis tean, mitte kõik ma ei ole siin, vaid osa minust viibib ära, kuski kaugel minevikuradadel, kus kõlab kõrvus nii kaunit see lihtne ja armas sõna — Suomi!

Välis-Eesti ja Kodu-Eesti

„Jää eestlaseks alati ja igal pool“ — see on olnud organiseeritud väliseestlaste hüüdlause.

Oleme oma maa murede ja rõõmude lapsed. Tihti ei ole olnud saatust Eesti rahvale armuline. Siis on paisanud elu meid põhjamaa poegi laiali üle kogu maailma, otsima teist kodumaad, kus oleks kergem, vabam. Meile omaseks saanud rändamise kirg on püsinud ka hiljem, kui meie rahvas võidelnud kätte vabaduse ja riikliku iseseisvuse.

Ei ole riiki, ei ole linna, kuhu saatuse teed ei ole kandnud suguvendi. Paljudel juhtumel on nad kaotanud täielikult sidemed teiste kaasmaalastega, elades üksikult võõra rahva keskel. Elu võõraste seas on neid sünnimaast järkjärgult kandnud eemale, nõnda et lapsepõlve mälestused on jäänud veel vaid kaugeiks ilusaiks unelmaiks. Paljud on abiellunud oma asukohamaal välismaalastega ja end köitnud võõra rahvaga.

Ümberrahvustamise küsimus on alati valusasti puudutanud väliseestlaskonda. Kui varem Venemaa eestlaste juures ümberrahvustamise protsess on linnades sündinud palju liiremini kui maal, siis on teiste maade väliseestlaste juures see ümberpöörduvalt. Just see, et maal laiali asuvatel väliseestlastel puudub kontakt eneste vahel, samuti ka kodumaaga, sunnib neid ühte sulama võõrrahvaga. Suuremates väliseestlaste keskustes, kus asuvad Välis-Eesti organisatsioonid, on ümberrahvustamise hädaoht palju väiksem.

See individualistlik joon, milline eestlastel eriti arenenud, rohkem omaette rühmata, oma koopasse pugeda ning ka võõraste hulgas katsuma üksinda läbi lüüa, võib küll sünnitada tugevate iseloomude juures „selfmademen'e“, kuid soodustab aga kahtlemata võõra asurahvaga rahvuseliselt kokkusulamist eriti seal, kus suurte kauguste tõttu kokkupuutumised teiste eestlas-

tega haruldased, kui neid just tingimata ei otsita. Meie võime teha tähelepanekuid teiste rahvuste väljarändajate juures, kellel rohkem kollektivistlikku joont, kes suurelt osalt asustuvad koos ja on loonud sagedasti õitsvaid asundusi, kus juba ümberrahvustumine suuresti tõkestatud. Seda näeme ka, nagu eespool mainitud, meie eestlaste asundustest Venemaal. Meil oli hiljuti juhus kohata Kesk-Siberist siia saabunud eesti asuniku perekonda, kellel umbes 35 aastane perekonnapea, ise seal kohapeal sündinud ning Eestit üldse esimest korda nägi. Temaga kaasas olvad lapsed vaevalt mõistsid vene keelt, kuna kohal asus ka emakeelne kool.

*

Vaatame nüüd, kuidas Välis-Eesti liikumine on arenenud ja missuguses seisukorras viibivad meie rahvaliikmed välismail.

Vanemal põlvel, kes rändas välja enne iseseisvuse aega, puudus täielikult see isamaaline vaim ja õige ettekujutus oma uuest, vabast kodumaast. Sõjaaastatel ja meie riigi ülesehituse päevil kadus neil kontakt isegi oma lähemate sugulastega, nagu kõnelevad andmed, mis kogutud Välis-Eesti Ühingu poolt.

Viimased aastad on toonud väliseestlaste organiseerimises paranemist. Väliseestlased on hakanud ise jälle panema rõhku endi organiseerimisele. Seda enam, et nende püüdeid toetab ja juhib väliseestlaste keskorganisatsioon — Välis-Eesti Ühing.

Praegu asub välismail ligi 60 Välis-Eesti organisatsiooni, kelle tegevus allub Välis-Eesti Ühinguale. Põhja-Ameerika eestlaste organisatsioonid on kutsutud juhtima vahetult Ameerika Eestlaste Liit ja Lätis asuvaid koondisi — Eesti Organisatsioonide Liit Lätis.

Organiseerimise töö võõrsil on väga raske. Võitluses rasketes oludes oma igapäevase leiva

sidemeid tihendada oma maakonna rahvaga. Osakonnasse „imbub“ oma maakonna vaimu aga ka sellegi läbi, et paljud osakondlased on vanad kooli-õed ja -vennad ja et igapähele üliõpilasele kodust saabunud kirigi jutustab asjust, mis paljudele ühised.

Veelgi väärub märkimist n. n. „illanviettol“ esinev harrastus, kus alati teatavast maakohast või linnast päritolev kaasvõitleja peab lühikese

„esitelmä“, referaadi oma ümbruse elust tänapäeval. Tavaliselt lauldakse siis ka samal õhtul refereeritud maakoha pärit-oluga rahvalaule.

Nii on Soome üliõpilasorganisatsioon nagu miniatüür oma maakonnast. Osakonnad on sepi-kojaks, kust kasvavad valmid akadeemikud, olles ja jäädes ikka alati ühendusse esijoones oma kodukohaga ning rahvaga.

eest peavad väliseestlased ka aega leidma oma seltsielu korraldamiseks.

Vaatamata kõikidele raskustele on väliseestlaste organiseerimine jõudsasti edenemas. Praegu on igal seltsil oma eestikeelne raamatukogu ning kõik seltsid tellivad järjekindlalt eesti ajalehti ning ajakirju. Välis-Eesti Ühing viimaseil aastail on hankinud kodumaa kirjastajatelt suuremal arvul ilukirjanduslikke ja muid teoseid ja nendega varustanud Välis-Eesti organisatsioone.

lalt suur tööpõld. Enamik Välis-Eesti seltse kannab ikka veel õige juhuslikku ilmet. Nende tegevus ja areng oleneb sagedasti mõnest üksikust agaramast tegelasest.

Omakultuuritöö, mille heaks hulk Välis-Eesti seltse hoolsasti töötab, võib ainult siis areneda õiges suunas ja kanda vilja, kui ta on tihedas kontaktis kodumaa kultuurieluga. Ei aita üksi, et väliseestlased ise oma vähese jõuga ja võimalustega püüavad säilitada rahvuskultuuri, vaid

VÄLIS-EESTI ÜHINGU JUHATUS.

Istuvad pahemalt: E. Jürgens (laekur), Ed. Virgo (abiesimees), J. Kristelstein (esimees), V. Kargaja (sekretär). Seisavad: Aug. Kimberg (abiesekretär), Ed. Riisman (abiesimees), A. Kalm (abilaekur).

Ka õpperaamatuid ning vaimulikku kirjandust on saadetud eesti pähapäevakoolidele ja kogudustele välismail.

Välis-Eesti Ühingu korraldusel pühitsevad kõik Välis-Eesti organisatsioonid igal aastal novembrikuu viimasel laupäeval ülemaailmset Välis-Eesti päeva. See päev on mõeldud pühaks väliseestlastele, mil nad kõikjal on kutsutud koonduma ja tuletama meelde oma kodumaad.

Iga viie aasta järele, seni on see sündinud üldlaulupeoga ühel ajal, tulevad Välis-Eesti organisatsioonide saadikud kokku Tallinna, et pidada ülemaailmset Välis-Eesti kongressi. Kongressidest osavõtt on olnud elav, mis näitab kui suure innuga väliseestlased rahvuslikest küsimist huvituvad.

Kuid organiseerimise töös on ees veel kül-

selleks peab kaasa aitama terve Eesti rahvas.

Välis-Eesti Ühingu andmetel elab välismail (välja arvatud Nõukogude Venemaa) ümmarguselt 86.000 eestlast. Kui juurde arvata Venemaal elavate eestlaste arvu, mis on umbkaudu 190.000, siis saame kokku eestlasi välismail 276.000 ehk 20 % meie rahva üldarvust. Teiste sõnadega — iga viies eestlane elab välismail.

Arvesse võttes meie rahva väikest arvu ja kasinat juurdekasvu, peame hoolitsema, et eestlased välismail meie riigile ja rahvale kaduma ei läheks. Ei tohi jääda üksikõikseks, kui üks viiendik meie rahva tugevamaid poegi-tütred otsib sidet kodumaaga. Peame ka neis süvendama ühtekuuluvuse tunnet ja neid organiseerima ühiseks tugevaks Suur-Eestiks.

Välis-Eesti Ühing.

Eesti-Ingeri

JA SELLE RAHVUSLIK KOOSTIS

Piirimaade küsimusel ja selle õnnelikul lahendusel on igas riigis esimesejärguline tähtsus. Riigi valitsus, selle asutused, eraorganisatsioonid ja iga vastutustundeline kodanik, keda see küsimus ühel või teisel viisil puudutab, püüab teha kõik, mis vähegi võimalik, et piirimaad ja nende elanikud saaksid igas suhtes orgaaniliselt liidetud teiste riigi osadega ja nende elanikkudega. Nõnda on eriti siis, kui piirimaad ühel või teisel põhjusel on jäänud oma arengus teistest maha või kui nende elanikkond koosneb mõnest teisest rahvusest. Kuid selle küsimuse lahendamine ei sünni ööpäevaga, vaid nõuab palju pidevat tööd, mis alles aastate vee-redes hakkab vilja kandma. Siis, kui on küsimuse all piirimaa, kelle elanikud on mõnest teisest rahvusest, tuleb seda tööd teha suure ettevaatusega. Rahvuslik enesetunne on praegusel ajal hell, ja mõni väärsamm võib lühikese ajaga hävitada aastate rahuliku töö tulemused. Selle asemele, et näha õiges valguses tegevust, mis on suunatud piirimaade nii hästi ainelise kui ka vaimse elujärje tõstmiseks, vaadatakse sellele umbusklikult, nähes kõiges ainult ümberrahvus-tamise ning ühtesulatamise püüet.

Nõnda on ka Eestis piirimaade küsimus olnud päevakorras iseseisvuse algaastaist alates. See on käinud eriti idapiiri kohta, kus selle põhjustajateks on olnud Narva jõe tagune Eesti Ingeri oma ingerlastega ja venelastega, Peipsi ning Pihkva järve ümbrus oma venelastega ja Petserimaa oma setudega. Palju on sellele tähelepanu pühendatud, palju selle lahendamiseks tööd tehtud, ja palju on see ka vilja kandnud. Nagu terve maa on pikkade sammudega arenenud, nii on ka piirimaad seda kaasa teinud, kuigi, oma juba varemini sündinud mahajäämise tõttu, mitte samal määral. Kuid siiski ei saa ka salata, et on tehtud väärsammegi, mis annavad kaua ennast tunda. Nende põhjustajateks on olnud kas ebaõige siht või selle küsimusega seoses olevate tegurite mittetundmine. On kindel, et mõnest teisest rahvusest olev piirimaa elanik tunneb ennast ainult siis riigi täisi õigusi omavaks kodanikuks, kui talle antakse võimalus vabalt ka oma rahvusliku kultuuri alal tegutseda ja areneda, seda säilitades, mis ta oma esisade pärandusena on saanud.

Et selgitada siin kohal vähemalt üht osa piirimaala rahvuslikust palgest, toome allpool

mõned andmed Eesti-Ingeri kui Eesti piirides oleva kõige lähemate hõimlaste asumisala kohta, mis oma kirju rahvastikuga on palju raskendanud antud küsimuse lahendamist.

Nagu kogu Ingeri rahvuslik koosseis, sellest hoolimata, et see on suuremalt jaolt soome hõimu asustatud, on kirju, on see seda ka Eesti-Ingeris, kuigi nii ütelda kulmineeritud määral. Väikesel maaalal elab väike rahvakilluke koosnedes mitmest rahvusest, mis peale selle oma asuala ja viimasel ajal osalt ka vere poolest on suurel määral teineteisega segunenud. Ja sealgi, kus samasse hõimu kuuluvus peaks ühendavalt mõjuma, käib lahutava müürina läbi usk.

Pearahvuse moodustavad karjalastest ingerlased, ingrikud ehk vene keele järele isurlased, kes 1100. a. paiku ja osalt hiljem on rännanud Ingerisse levinedes seal kuni Narva jõeni.¹⁾ Nõnda on ingrikud sattunud vene usku, mis ei ole jätnud ka nende rahvuslikule arengule mõju avaldamata. Eriti Eesti-Ingeris on nemad suurel määral venestunud, tänu kiriku ja kooli agarale tegevusele, ja alles viimaseil aastail on siin olnud märgata pööret. Nüüd on riigivõimu poolt Väiküla siimaani vene keeles töötanud algkool muudetud eestikeelseks ja ainult Karostelli küla venelaste jaoks on jäetud alles üks vene komplekt. Jääb ainult soovida, et ka soome keelele, ingrikkude kirjakeelele, antaks kooli õppekavas ruumi.

Ingrikkude peakülad on Väiküla, Saarküla, Vanaküla ja osalt Hanike. Huvitav on märkida, et Väikülas ja Saarkülas, kus elanikud vene usu tõttu peavad ennast venelasteks, on ainult 14 oma rahvuselt tõelist venelast.

Eesti-Ingeri soomlased, kes, välja arvatud sõjapõgenikud, on asunud sinna tõenäoliselt Soome lahe idapoolselt põhjarannikult seitsmeteistkümnendal sajandil, kuuluvad sellesse Ingeri soomlaste rühma, mis moodustab oma erilise murdeala Luugajõe alamjooksul umbes endise Narvusi ehk Kosemkina kihelkonna piirides. Nemad on peamiselt oma ev.-lut. usulise kiriku aastasadade pikkuse töö tulemusena säilitanud kõikumata oma rahvusliku omapära ja

1) Eesti entsüklopeedia tarvitab ingrikkudest nimetust ingerlased, kuid selguse tõttu oleks selle asemel parem prof. Mägiste poolt tarvitatud sõna ingrik, soome keeli inkerikko, inkeroinen.

keele, kõigist venestamise püüetest hoolimata. Kallivere, Kulla ja Alaküla on pääasjalikult soome külad.

Vene külasid on Eesti-Ingeris ainult üks või õigemini kaks: Karostell ja sellest üle Rossona jõe siirdunud asunikudest moodustunud Gorka küla. Need venelased nagu näiteks Narva ligidal oleva Popovka küla elanikud on siirdunud või toodud oma nüüdsetele asupaikadele kaheksateistkümnenda sajandi algul. Tähelepanav on ka, et Eesti-Ingeri venelased on suurel määral segunenud ingrikkudega, vadjalastega ja osalt isegi soomlastega.

Peale ingrikkude, soomlaste ja venelaste elab Eesti-Ingeris veel üksikuid vadjalasi, peamiselt naissoost, kes Kattila kihelkonnast pärit olles on läinud sinna mehele, ning hilisemal ajal

sinna nagu üldsegi Ingerisse, siirdunud eestlasi, kellest umbes pool elab praegu Tõrvala ja Odrasaare asundustes.

Et anda Eesti-Ingeri elanikkonna rahvusliku koosseisust nii täpsat pilti, kui see on üldse selliste andmete kogumisel võimalik, avaldame siinjuures tabeli, mis on koostatud 15. 5. 1934. a. Peale rahvuse selgub sellest ka usk, mis paljude kohal nende enda arusaamise järele määrab juba rahvusegi. Tabeli koostamisel on laste suhtes rahvuse määravana olnud isa rahvus. Mis putub usu äratähendamisse, ei ole siin võetud arvesse uskliku ja ateisti vahet. Eesti-Ingeri alla on arvatud järgmised külad ja asundused: Saarküla, Väiküla, Karostelli, Gorka, Kallivere, Uus-Feodormaa, Vanaküla, Räkälä, Uue-Arsia, Kulla, Hanike, Väike-Ropsu, Alaküla, Odrasaare, Rajaküla ja Tõrvala.

Eesti-Ingeri elanikkonna koosseis rahvuse, usu ja soo järele.

Usk	Rahvus		Eestlased		Soomlased		Ingerlased		Vadjalased		Venelased		Sakslased		Kokku
	Mehi	Naisi	Mehi	Naisi	Mehi	Naisi	Mehi	Naisi	Mehi	Naisi	Mehi	Naisi	Mehi	Naisi	
Ev.-lut. usulised	54	63	279	242	33	5	1	1	—	—	—	1		679	
Õigeusulised	6	5	7	8	386	448	2	9	109	101	—	—		1081	
Ev.-kristlased	1	8	23	35	19	35	—	1	2	4	—	—		128	
Kokku	61	76	309	285	438	488	3	11	111	105	—	1		1888	

H. K. Erviö.

P. Voolaine

Hõimutegevus lutsilaste juures

1921. a. juulikuus tegin esimese mõnepäevalise külaskäigu Lutsimaale, mil kerkis esile eesti kooli lutsi murdelise kirjanduse muretsemise ja muid rahvuslikke küsimusi. („Postimees“ 10. aug. 1921). Teist korda sõitsin 1925. a. juunikuus. Tagasisõidul tõin kahe valla eestlaste palve eesti kooli asjus Eesti konsulile Riiga. Sama aasta oktoobrikuus sõitsin Lutsimaale tagasi ja hakkasin koostama õpilaste nimestikku, kes soovisid eesti kooli. Õpetasin kuni jõuluni Mägise algkooli õpilastele eesti laule, mida kanti ette Akad. Hõimuklubi poolt korraldatava esimese lutsi jõulupuu juures Mägise külas, kuhu jõulukinke tõi H-klubi sekretär E. Päss. Teise jõulupuu

korraldasin uue-aasta õhtul Filandmõisas, kus viibis Riia eesti kooli õpetaja K. Tomp. Eesti haridusseltsi asutamise asjus kutsusin kohale Riia Hariduse ja Abiandmise Seltsi juhatuseliikmeid 7. veebr. 1926. a. hra Tinnofi ja Markuse. Kuni jaanipäevani pidasin rahvakoosolekuid ja pühapäevakoole, mille õppekavas seisis: hõimuküsimusi, eesti- ja soomesoo rahvaste ajalugu, eesti keel ja kirjandus, karskuspropaganda, eesti ajalehtede lugemine ühenduses mitmesuguste küsimustega.

Pärast seda viibisin Lutsimaal 1927. a. aprilli- ja maikuus, mille järele ei sõitnud enne lutsilaste juurde, kui novembris 1930. a., mil algasin uuesti vahepeal soiku

jäänud hõimu ja rahvuskultuurilist tegevust. Jõuluajal korraldasin kaks jõulupüüd. Maikuus 1931. a. sõitis Lutsimaale Samuel Sommer setu haridustegejalase V. Kalle'ga. Nendega ühel ajal viibisid siin eesti kooli asjus õpetaja A. Kitsnik ja prl. K. Rosenstock. Korraldasime suuremaid rahvakoosolekuid kahes vallas. Ma jäin Lutsimaale edasi suveks ja järgmiseks talveks. Novembrikuus käis siin S. Sommer pühapäevakoolide ja haridusseltsi asjus. Eestisse sain alles 1932. a. juuni lõpul, mil viisin Tartu ülikooli 300 a. juubelile 7 isikut kaasa Akad. Hõimuklubi toetusel. Üks ekskursiooni osalistest viibis Pärnus skautide suurlaagris, kaks teist õppisid

Stud. jur. Irene Therese Sareal

In memoriam

Südasuve pakatavas külluses, 19. juulil sel aastal, murdis Su elu, kallid kaasvõitleja, igavikku. Salakavala mürgina idanes haigus Sus, hävitades ja laastates noort organismi. Tulvil tööindu siirdusid möödunud sügisel Tartu ülikooli õigusteaduskonda. Samal sügissemestril organiseerusid korp! Amicitia'sse ja esimesena sellest coetusest paigutati Sind igavesele öömajale musta mullakalmu, valge risti alla. Valus ja kurb on, et Sa nii noorena ja õpihimuliseks pidid taanduma kodu nukrutsevasse ja üksildasse miljöösse ja sangarlikult ootama tervenemist või vaevatute viimast arstimist — surma.

kult ootama tervenemist või vaevatute viimast arstimist — surma.

Kuigi elu oli andnud Sulle võimalikult vähe ja kiirelt mööduvat, Sa ei nurisenud, kuigi see keelas Sulle niipalju, Sa ei kihestunud. Surmgi näis pigem olevat kerge uni ja teretunud külaline.

Leebena, kohusetruuna ja vastutulelikuna tundsin Sind. Pitsaraist niiskunud silmil läkitame Sulle hüvastijätku muldsesse rahuhoonesse, meie pere lahkunud tütar! Olgu sulle saatjaks teadmised, et mälestused Sinust ei kustu iialgi — kunagi.

Hilda Põltsamaa.

Võrumaal cesti keelt. Jõuludeks sõitsin taas Lutsimaale ja korraldasin kolm jõulupuud. Viibisin sääl 1933. a. juulikuuni, oodates dr. O. Looritsat ja Sommerit, kes saabusid alles 15. augustil. Talipühade ja jõulupuudega algas taas endine tegevus ja kestis 1934. a. 8. aprillini, mil sõitsin Riia Eesti Hariduse ja Abiandmise Seltsi peakoosolekule, kus otsustati avada Greki külla seltsi osakond. 1934. a. jõulud olid juba viiendad pidada järgimööda Lutsimaal. Korraldasin neli jõulupuud. Välishariduslik tegevus kestis 18. maini. 1935. a. 13. veebr. oli sellepolest märkinisväärne, et nüüd esimest korda registreeriti lutsilasi riigi statistika poolt eestlastena.

Tänavu juunikuus astus minuga kirjavahetusse katolikuuseltskonnategelane Reginald Sorokin, mille tulemuseks oli pre-

laat Ed. Profittlich'i nõusolek võtta Tallinna katoliku kirikla instituuti paar lutsi poissi. Mu korraldusel ja soovitusel töi Lääne-Nigula kirikuõpetaja Fr. Poolakes juulikuus Lutsimaalt S. Tsäpsi külast Rāpinasse minu poole Jeesp Niikanovi, kelle pärast viisin Tartusse katoliku preestri Bérard Huberi poole eesti kirjakeelt õppima. 6. augustil sõitsin Jeespiga Lutsimaale, kus olid juulikuus viibinud Eesti Haridusliidu peasekretär Ev. Vender abikaasaga ja Riia eesti algkooli juhataja J. Verendel, kes olid võtnud päevakorda eesti keele õpetaja valimise Filandmõisa läti algkooli. Kogusin nimetatud asjas allkirju lastevanemailt ja seadsin õpilaste nimestiku, mille lastevanemad esitasid koolijuhatajale. 3. septembril sõitsin kolme lutsi kooliõpilasega Tallinnasse, kus neid

katoliku instituudis ja eesti koolides valmistatakse õpetaja elukutsele. Edasi valmistasin Eestis õppimise võimaluse Greki külast päritolevale Bronislava Bulis'ile.

Nüüd tuleks võimalusi valmistada ette selleks, et kevadel saaks paigutada Eestisse suvekolonidesse ja eesti perekondadesse umb. 20 lutsi last. 20 vanemale lutsilasele tuleks korraldada vähemalt mõnepäevaline viibimine Tartus ja Tallinnas. Kes on nõus võtma mõnda lutsilast eesti kultuuriga tutvustamise eesmärgil nädalaks või kuuks oma juure, palutakse teatada Akad. Hõimuklubile Tartus.

Mida oleme teinud mõne vähemagi eesti rahvalikme heaks, seda oleme teinud kogu eestluse kindlustuseks ja eesti rahvusliku au kaitseks.

P. Voolaine.

Stud. jur. Leida Laiev

In memoriam

Kui tulid kord mu juurde, see küsimus huulil: „Ole mulle akadeemiliseks emaks!“, siis ei teadnud ma veel, kui tänulik pean olema saatusele selle nii siira sõprusavalduse eest, mis tegi mulle hiljem nii palju rõõmu, rikastas mind, andes mulle elamusi, mis muidu oleksid libisenud minust mööda. — Soojus, mida Sa vastu tõid sõpradele, kaasvõitlejatele ja ühistele püüetele, elab edasi Sulle ja meile kõigile nii armsas peres. Ja mina, nagu teisedki, kellega Sa jagasid oma avara hinge mõ-

tisklusi, ei suuda Sind unustada iial. Ja ei tahagi seda.

— Südameist tulevaid sõnu väärib Su mälestus, kuid sõnad rittaseatuna tunduvad ikka vaid sõnadena ja ma kardan haavata sõnadega seda, mis on püham, kui kõik muu ja mis ühendas meid sõpradeks, vabalt ja sundimata. — Sama suur, kui Sinu kaotus Sinu tõelisele perekonnale, on ta ka Sinu akadeemilisele perele, organisatsioonile, kelle ilusatele püüetele ka Sina andsid osa oma hinge ilust.

Marta Osche Otsason.

Karl Aben

Aluksne eestlaste tänapäev

Aluksne eesti asundus on suuremaid rajataguseid eesti asundusi üldse, eriti Lätis. Eestlased ei ela siin mitte üheskoos, vaid asuvad kümneskonnas Aluksne ümbruskonna vallas laialipillatult läti talundite keskel. Ainult väike murdosa eestlasist asub Aluksne linnas. Vaatamata sellele kujunes Aluksne linn siinseile eestlasile juba vene ajal tähtsaks rahvuskultuuriliseks keskuseks, kuhu asutati emakeelne algkool ja haridusselts. Seltsi tegevus oli enne maailmasõda õige elav, kuna siin teotsesid juhtivate tege- lastena energilised ja teovõimsad eesti õpetajad A. Laan, O. Ignats ja Leiur. Läti ja Eesti omariikluse saabudes tekkis Aluksne eestlaste vaimses elus teatav ummik. Kool kannatas majanduslikkude raskuste, halbade ruumide ja alalise õpetajate vahetuse all, seltsi elus puudusid juhtivad jõud jne.

Peatume kõigepealt Aluksne eesti kooli juures. Kui varemail aastail kool heitles mitmesuguste majanduslikkude raskustega, siis on vii-

masel ajal olukord märksa paranenud. Kool on majanduslikult kindlustatud. Nii õpetajate palgad kui muud kulud kaetakse elarve korras (kool on 6-klassiline, töötab 3 õppejõuga). Ka kooliruumid on praegu täiesti rahuldavad. Ometi on vahepealsed ajad mõjunud selleks kaasa, et õpilaste arv on kahanenud sajast seitsmekümnele. Paljud eestlased panevad oma lapsed läti vallakoolidesse. See on tingitud mitmesugusest põhjustist. Esiteks kaugusest. Mitmed eesti talud asuvad Aluksnest 15—20 kilomeetri kaugusel ja kuna läti algkool on sageli päris juures või 2—5 kilomeetri kaugusel, enamasti vallamaja ja meierei lähikonnas, kuhu tihti käimist, siis peetakse muidugi palju hõlpsamaks panna last läti kooli. Teiseks on sellele kaasa aidanud ka eesti algkooli tase, mis õppejõudude vahetuse ja mõnel muul põhjusel ei ole seisnud alati küllalt ajanõuete kõrgusel.

Kolmandaks eelistavad mõned eestlased panna oma lapsi läti-keel-

sesse algkooli sellepärast, et siis on õpilasil kergem sisse pääseda ja edasi õppida läti keskkoolis. Eriti viimasel ajal, kus keskkooli astumisel on maksma pandud võistluseksamid, on läti algkoolis õppijail rohkem lootusi sissesäämiseks, kuna läti keel näit. omandatakse siin palju paremini.

Üldse peavad mõned eestlased läti keele täielist valdamist tähtsaks: see võimaldavat aktiivset osavõtmist kohapealse läti seltskonna kultuurüritustest ja omavalit- suse tegevusest. Sel põhjusel on ka mõni aasta tagasi Aluksne eesti algkooli lastevanemate koosolek vastu võtnud resolutsiooni, milles otsustatakse pöörduda Läti Haridusministeeriumi poole palvega, et eesti algkoolis hakataks õpetama läti keelt juba nooremaist klasest alates. Kui möödunud aastal juhtiti tähelepanu sellele, et Läti Haridusministeeriumi poolt Aluksne algkoolile saadetud tunnikava ei ole kooskõlas äsja maksma pandud ning kehtiva Eesti-Läti koolikon-

ventsiooniga, sest läti keel (s. o. esimene võõrkeel, ühtlasi riigikeel) oli selles ette nähtud juba esimeses klassis, kuna koolikonventsiooni põhjal peaks see algama alles kolmandast õppeaastast, siis seletati Läti Haminist, toetudes nähtavasti Aluksne eestlaste eelmainitud kirjale, et see olla lastevanemate soov.

Üldse annab Eesti-Läti koolikonventsioon läti eestlasile küllalt suuri võimalusi emakeelse hariduse saamiseks. Kas tuleb seda kirjutada rahvusliku ükskõiksuse või teadmatus arvele, kuid seni pole Aluksne eestlased neid soodustusi kasustanud. Nii on konventsioonis ette nähtud, et kui lätikeeelses algkoolis õpib 9 eestlast, siis on lastevanemal õigus nõuda emakeele, resp. eesti keele õpetamist. Nagu Aluksne Haridusseltsi juhtivad tegelased tõendavad, on mitmes Aluksne ümbruskonna valla koolis selline arv eesti soost õpilasi, kuid emakeele õpetamist pole neile seni korraldatud. Nähtavasti pole seda eestlased ise nõudnud.

Kui omal ajal asutati Aluksnesse eesti algkool, siis ohverdasid selle avamiseks mitmed kohalikud eestlased, nagu Kollist, Põim, Ruttas ja t. suuremaid summasid. Need auväärt eesti mehed tõid selle ohvri täie teadmise, milline suur väärtus on emakeelsel algharidusel. Ja kui praegu on maksa pandud sõbralikkude naaberriikide vahel koolikonventsioon, siis on siingi toimitud sama teadmise. Sellega peaksid küll ka Aluksne eestlased teadma, et emakeelne algharidus on suurim aare, mis nad võivad oma lastele ellu kaasa anda.

Tähtsaks teguriks, õieti rahvuslikuks tuiksooneks asunduses on selts. Kui kuskil, siis eriti siin, võõra rahva keskel, on seltsil (haridusseltsil) kui rahvuskultuuriliste ülesannete teostajal ja tarvete rahuldajal määratu suur osatähtsus asunikku elus.

Aluksne Eesti Haridusseltsi tegevus avaldub kõnekoosolekute, pidude ja omavaheliste koosviibimiste korraldamises. Tegevus alal võiks olla siiski palju viljakam, kui oleks mõni kogenum

näitejuht. Ka koorijuhhi puudus on end tunda ändanud. Kuna kohapeal polnud koorijuhhi, siis käis üksvahe koori juhtimas keegi õpetaja Eestist — Petserimaalt. Arusaadav, et sellises olukorras ei saa olla juttugi korralikust ja intensiivsest tegevusest. Viimasel ajal teotseb koor noore kohapealse eestlase Ismaeli juhatusel.

Pidusid korraldatakse suvel mõnes valla seltsimajas või mõnes suuremas viljaküünis, talvel aga Aluksne sõjaväe kasarmute saalis. Oma seltsimaja puudumine ongi olnud osaliselt seltsielu intensiivsemaks muutumise tõkestajaks. Sellepärast on Aluksne eestlaste ammuks unistuseks olnud oma seltsimaja - koolimaja, koht, kuhu võiks igal ajal kokku tulla, kus ollakse ise peremees. Oma seltsimaja ehitamise küsimus on tekkinud juba aastate eest ja püsib kogu aeg aktuaalselt päevakorras. Ka Eesti Vabariigi Valitsuselt on saadud paaril korral toetust. Ometi pole suudetud seni saada kokku sellist summat, mis lubaks asuda kava teostamisele. Tahetakse ehitada nimelt oma koolimaja, kus oleks ka suurem saal pidude korraldamiseks, raamatukogu, lugemislaua ruumid jne. Millal see Aluksne eestlaste kavatsus teostub, pole teada. Et aga sellel oleks suur tähtsus seltskondliku elu intensiivsemaks muutmisel, rahvuskultuuriliste tarvete rahuldamisel ja üldse rahvustunde elustamisel, siis peaks küll ka emamaa tegema kõik, et see teostuks juba kõige lähemas tulevikus. Asjaolu, et pole korralikke ruume, kus asuks raamatukogu, lugemislaua, kus käia näitemängu- ja lauluharjutustel, võõrutab teataval määral noori seltsist.

Üldiselt tuleb ütelda, et Aluksne Haridusselts on arendanud küllaltki intensiivset tegevust. Tema ettevõtetel asutati möödunud aastal Lipnas ka Aluksne Haridusseltsi Haruselts. Aluksne seltsi juures töötab Noorte Osakond.

Kolmandaks avaldub Aluksne eestlaste rahvuslik elu oma koguduse ülalpidamises. On oma kirikuõpetaja. Kõik kiriklikud tali-

tused toimuvad eesti keeles. See on võimas tegur rahvustunde ja rahvuse säilitamiseks. Jumalateenistust peetakse kohalikus läti kirikus.

Mis puutub majanduslikusse küllasse, siis elavad eestlased siin võrdlemisi jõukalt. Suurem enamik eestlasist on siin talupidajad. Eestlane on nagu ikka ja kõikjal töökas ja sellep. tunneb puudust vähem kui mõni pärismaalasest naaber.

Läbisäämine eestlaste ja kohalikkude lätlaste vahel on päris hea. Mõnes vallas, vaatamata sellele, et seal, nagu ikka, kaugelt suurem ülekaal lätlasi, näeme eestlasi vallavanema, kaitseliidu ülema jne. kohataidel, samuti tuletõrje ja piimaühingute juhatustes. Tunnustatakse eestlaste tõsidust, otsekohesust, austust.

Mis puutub üldse siinsete eestlaste rahvustundesse ja ümberrahvastamise, siis tuleb siiski märkida, et see asi ei ole siin nii traagiline, nagu seda vahel ajakirjanduses mõne juhusliku läbisõitja poolt kujutatud. On ju tõsi, et siin on isikuid ja perekondi, kes lätistumas, peamiselt segaabiellude tõttu. Üldiselt aga eesti taludes liikudes tunned, et siin valitseb täiesti eesti vaim, sageli arkailinegi, ja eesti meelsus. Sellist tunnet ei saa kaugeltki Riia eestlaste, eriti aga Ilteni ja Lipna eestlaste juures. Aluksne eestlased aga püsivad eestlastena. Siin loetakse eesti ajalehti, tuntakse huvi oma rahvuskultuuriliste küsimuste vastu. Eriti viimasel ajal tundub siin rahvusliku elevuse kasvamist, kuna ka emamaa on hakanud tundma nende vastu suuremat huvi, külastades neid üksikisikute ja ekskursioonide näol. Eeskätt aga Eesti Vabariigi Valitsus on osutanud suurt tähelepanu ja vastutulekut Aluksne eestlaste muredele, toetades neid nii nõuga kui ka aineiliselt.

Aluksne eestlased võivad vaadata tulevikku seda optimistlikumalt, et neil on rida noori, kes õpivad praegu Eestis, pedagoogiumis, ja ülikoolis, ning kes edaspidi ehk raketudavad siinsete eestlaste vaimse elu juhtimisele.

Sõpruse päikesepaistet ka Setumaale

Setumaa küsimus on meie hõimuliikumise tegevuskavas seisnud algusest peale. Asjaolude selgituseks on olnud hõimutegelaste vahel paljusid mõttevahetusi, on peetud sellekohaseid ettekandeid ja neil ettekandeil kui ka muidu ajakirjanduses, eriti „Üliõpilaslehes“ esitatud mitmesuguseid kavu ja üleskutseid, et ergutada meeli sellele küsimusele agaramalt kaasalöömiseks. Kuid mõningatel põhjustel ei ole see kõik suutnud luua kuigipalju vastavat meeleolu ning viia sõnadelt käte külgepanemiseni. Energia rakendamine Setumaa segaste vahekordade parandamiseks, setumaalaste kultuuri tõstmiseks ja nende tihedamaks kaasatõmbamiseks meie ühiste riiklikkude ning kultuuriliste ülesannete lahendamisele — see õieti öelda ju täpselt ei kuulugi hõimuliikumise eesmärkide hulka. Hõimuliikumine nii mujal kui meil on suunatud väljapoole; ta näeb oma tegevuspiirkonda vahekordade loomises sugarahvastega.

See on üks põhjus. Teine on rohkem psühholoogilist laadi. Setumaal on ju teatavasti meie iseseisvumisest saadik samad õigused ja üldiselt samad võimalused kui teistelgi maa-kohtadel — ise oma asju korraldada ja iseendaga toime tulla, ilma laiemate hulkade osavõtuta ja kaasabit. See asjaolu on teinud Setumaa kaugemalseisjatele romantikalagedaks ja hävitanud külgetõmbejõu noorsoole ja üldse neile, kes saavad innustada, ja kergelt innustuvad niisugusele tööle, mis ei too isiklikke materiaalseid kasusid.

Setumaa kohta on üldsuses mitmesuguseid väärarvamusi. Setumaad peetakse maakohaks, kus lokkab kuritegevus, kus ähvardab suur venestumise hädaoht ja valitseb venelaste vägivald. Kuritegevuse kohta räägivad kiretud statistilised arvud aga hoopis teist keelt. Nende järgi ei saa Setumaad nimetada mingisuguseks pussi- ja joomakultuuri kandvaks maakohaks, vaid võib küll seada kuritegude vähesuse poolest koguni kõigile teistele Eesti maakondadele eeskujuks¹⁾

Teadmine, et setude juures kestab edasi ähvardav venestumise protsess on üldine. Tegelikult on aga venestumise protsessi olemasolu üles nihutatud ja jutud venestumisest tondi maalimine — kui mitte otsekohe täiesti valgele, siis vähemalt peaaegu valgele seinale. Sellisama „peaaegu“ pärast aga ei ole põhjust karta ja närvitseta.

Tõsi, eriti vanemate ning lihtsameelsemate setu inimeste suust võib kuulda ütlust, et nemad olevat vene rahvas. Kuid niisugusel ütlusel on eri tähendus ja eriline põhi. Tavaliselt lisatakse lausele veel selgituseks juurde: me oleme vene usku. Setud ei ole oma suuremas enamuses jõudnud nii kaugele, et aru saada mõistest rahvus ja rahvuslik; nad ei ole jõudnud lihtsalt sellisesse kultuuriikka. Me oleme vene rahvas tähendab nende žargooni: me oleme vene usku. Natsionaliteet ei mängi setude mõttemaailmas kuigi tähtsat osa, ei ole veel kujunenud jõuks — nagu ei ole see — üldiselt võttes — kunagi tähtsat osa mänginud ja paisunud mingisuguseks ühendavaks jõuks näiteks suure vene rahva juures, kellele oli inimeste vahel vahetegemise aluseks, ühendavaks lüliks või lahutavaks kiiluks enne revolutsiooni — usutunnistus ja pärast revolutsiooni — kuulumine ühte või teise klassi; rahvuseni pole nad veel jõudnud. Ka setud — üldiselt võttes — pole jõudnud veel rahvuseni; nende juures sama usu tunnistamine ligindab nagu rohkem kui sama keele rääkimine; nad tunnevad küll õigeusulise-uhkust, vähem aga eestlase- või setuuhkust.

See aga ei ole veel kaugeltki venestumine. Venestuma — tähendab ju omaks keeleks võtma vene keelt, omaks vaimulaadiks venelase vaimulaadi, omaks mõtteviisiks venelase mõtteviisi. Seda aga ei sünni. Setu ainult peab venelast endale ligemaks kui eestlast¹⁾ — selles on kogu pahe! Peab puht-„reaalpoliitilistel kaalutlustel“ ligemaks, kuid mitte ometigi sugulaseks, tähendab seesmiselt ligidaseks; aga tunnegi igatsust üle võtta venelase eluviise või saada venelaseks. Välise ligidusetunde põhjustajaks on esijoones n. ö. ruumiline lähedus (elamine läbisegi, külgekülje kõrval), ühesugused majanduslikud tingimused, parem omavahe-line läbisaamine ja vahest alles siis ühised usukombed.

Võõrsusetunde eestlaste vastu on istutanud setudesse erinev ajalookäik, erinev kultuuritase ja kõige rohkem aga eestlaste — eriti kohapealsete — üleolev ning tagasitõrvurikka venna suhtumine vaesesse vanda. Setud on muutunud eestlaste vastu liialt umbusklikuks, seda märkab igauks, kes katsub neile ligineda. Nad hoiduvad eemale, on sulgunud iseomaette ringiks, kusjuures vahesein

1) Vt. ligemalt nende ridade kirjutaja artiklist ajakiri „ERK“ nr. 4/5, 1935.

1) Räägime „eestlastest“ ja „setudest“ eraldi — lihtsuse mõttes.

PEETER DAMBERG

VIERŪRGA

Kõigil aigõ tagiz pēdõn,
 Ku vel' ltrõd rov vol veggi,
 Valdiņ amast vōrõd vājast,
 Kasiz ūrganajgas pārna
 Sūr ja sang dõ pyva pārna.
 Pū uol' sõvvõ, tallé ālaz:
 Tāra jengkard kāitsiz tāuda.
 Pāvuvõ, jōzõ pārnan allõ,
 Korald pātist Jumal mīeldõ,
 Mis ta tētõ tāz eņtš rovuvõn.
 Kōrd, ku tegiz grumanika
 Joudkōks lrvõ mān tuļ pālõ,
 Kovald kutsist amad kubbõ
 Pālam Tārast tulbist tētõ —
 Ksi līb vōikslīj stes' suodas.

Kovald paņļõ pyvast pārnast
 Kīskõm lēdi vīskõm urgõ:
 Až ne lābõd vastõ õvvõ,
 Jumal tāb las vōim lig mādõn,
 Nei vol koval kītõn rovuvõn.
 Amad eist lēdi urgõ,
 pallõs vodlist Jumal tētõ,
 Sēņš koņtš lēdõd jrgist lādõ
 Vastõ õvvõ ylzõpēdõn.
 Sīņ, kus liivlist taplist vōrõks.
 Taptõt saitõ grumanikad
 Nei ku ūrkas veiž vol verri.
 Līestõ āigast ūrga sai
 Nuttõt „Vierūrga“.

eestlaste vastu on nagu tihedam kui vahesein venelaste vastu. Selles kõiges on rahvuslikult seisukohalt mäda koht Setumaal, mitte setude venestumises. Mitte selles, et setud tunnevad end ligemateks venelastele, vaid selles, et setud ei tunne eestlasi olevat endale niivõrd ligidased. Ei ole venelaste ligidus ähvardav, eestlaste kaugus on ähvardav. Sellepärast tuleks tegutseda setude ja venelaste lahutamise asemel eestlaste ja setude liitmise ja ligindamise suunas!

Jutud venestumisest peaksid ükskord vaibuma ja lakkama peaks sõdimine selle vastu, keda pole õieti olemas. Kui 7—800 aastat on elatud niiviisi kõrvu, et trumbiks on nähtud olevat venelast, kuna eestlastel aga teiselt poolt puudus igasugune mõjuvõim — ja selle aja jooksul pole kuigi palju venestatud, siis nüüd, mil eestlaste ja venelaste vahel osad vahetatud ning kultuur tuleb setudele eestlastelt, tungides kiiresti üha sügavamale, — nüüd pole enam mingisugust kartust.

Majanduslikult on Setumaal rahvas võrratult halvemas olukorras kui Sise-Eestis, kuna samaväärse elamisruumiüksuse peale tuleb Sise-Eesti kahe elaniku vastu Setumaal 5—6; asukoha poolest riigis — piirimaakoht; rahvuslikult: ainult 1/3 elanikkonna kuulumine enamusrahvuse hul-

ka; meelsuslikult: nõrk liitumine meie omariikluse mõttega ja nii setude kui ka venelaste elamine iseomaette suletud ringis; kultuuriliselt: suur teadmiste puudus — kõik see teeb olukorra Setumaal raskeks ja vahekorrad segaseks.

„Päästmistööd“ tuleb hakata tegema teisest kohast ja teist moodi. Ning üliõpilasnoorsool kui ka üldse kõigil neil, kes on suutelised tegema niisugust tööd, mis ei tasu end materiaalselt (ja käesoleval juhul võibolla esialgu ka moraalselt!) on siin võimalik palju ja tähtsat korda saata. Tuua sõpruse päikesepaistet Setumaale, see tähendab võita lõppeks setude ja venelaste umbusk; see tähendab kaotada vahelt müür (sellega oleks võetud siis igasugune põhi setude venestumise juttudelt!); see koguni tähendab viia too piiräärne õnnetu, majanduslikus kitsuses ja kultuuri ning teadmiste puuduses pekslev rahvas, kes tunneb end lisaks olevat veel nagu surutud nurka, täiel määral ühte liituma meie omariikluse mõttega. Üleoleva ja ebakohase suhtumisega on nad hoitud eemal, sõpruse-avaldusegaga saab neid tuua ligidale.

Antagu neile niigipalju sõpruse päikesepaistet, kuipalju on viidud ingerlastele, siis liivlastele, lutsilastele ja teistele meie riigi piiridest väljas asuvatele rahvakillukestele!

Liivlase mõtteid ja lootusi liivi rahva tuleviku kohta

Pärast maailmasõda valitses mõte, et liivlased on juba kõik välja surnud. Siiski teadusmeeste, eriti liivi hõimlaste huvi liivlaste vastu suurenes. Nad leidsid liivi rahva veel elus olevat ja hakkasid seda uurima. Niisugune teadusmeeste huvi äratas liivlaste seas väga tugevat rahvuslikku vaimu, mis aegajalt on selgesti leegitsenud. See näitab, et liivlaste rahvuslik vaim on veel elus, ainult seda peab toetama. Oma rahvusliku meelsuse ja emakeele säilitamine on liivi rahva tuleviku küsimus, mõte ja lootus.

Meie kõik teame, et noorsugu on kogu rahva põhi ja lootus. Aga mis näeme liivi rahva juures? Seal noorsugu hakkab ikka enam ja enam kalduma kõrvale oma rahvuslikult teelt. Kui see veel nõnda edasi kestab, võib tulla kord aeg, kus liivi rahvast enam ei ole, kus „sõbrad“ viimase liivlase haua ääres nutavad. Praegune liivi noorsugu on peaaegu kui äramurtud puuoks, mis hakkab nõrkema. Iga liivlase ülesanne on seda murtud oksa jälle uuesti rahva puu juurde kasvatada. Liivi noortel tuleb jälle uuesti äratada huvi oma rahva ja keele vastu. Vanematel siin on suur ja püha ülesanne: äratagu nad oma tütarde ja poegade armastust ja uhkust oma rahva ja keele vastu. Kui suur on laste huvi kuulates jutte oma rahva minevikust ja elust. Just niisugused jutud panevad põhja oma isamaa, rahva ja emakeele armastusele. Ka liivi lehes võiks olla laste ja noorte osa, või võiks kord aastas ilmuda erinumber, kust noored, isegi lapsed leiaksid midagi, mis neid huvitaks.

Lastel ja noortel ei puudu energiat. Nad on alati nobedad töötajad, ainult neid peab õigele teele juhutama. Olen pannud tähele ühe liivi küla noori. Nende „ideaal“ oli teha kõiksuguseid rumalusi. Viimaks üks külamees hakkas põhjendama laulukoori ja just need noored olid paremad lauljad. See näitab, et peab leidma midagi, mis noori huvitab ja nad jäävad väärtuslikkudeks inimesteks. Noorsugu tuleb enam tähele panna ja rakendada teda produktiivsele tööle. Praegu ei ole võimalik põhjendada liivi noorsoo seltsi, aga liivlastel on oma „Liivõd Yt“ (Liivi Ühing), kes võiks ka noorsootöös midagi ära teha. Kahjuks aga ei ole seni noorsoo küsimusega tegeldud, on mindud sellest ükskõikselt mööda. Ent see ei võiks enam nõnda jätkuda. Liivi Ühingu juurde tuleks asutada laste ja noorsoo sektsioon, kus võiks areneda suur

ja innukas rahvuslik töö noorte seas. Ka noorte punase risti ring võiks olla liivi ühingu juures. Noorte punase risti kaudu saaks ka välismaad tutvustada liivlastega.

Aga liivi noorsugu peaks saama ka haridust. Kõige tähtsam oleks niisugune haridus, mida võiks tarvitada oma elus. Liivi noored tunnevad hariduse vastu suurt huvi, kuid selles asjas on mitmeid takistusi ees. On palju perekondi, kellel puudub raha laste koolitamiseks. Aga leidub ka palju vanemaid, kel puudub alles arusaamine hariduse kasust. Niisuguseid mõtteid tuleb kaotada, andes head eeskujut.

Jõukamad liivlased suudaksid ise aidata, oma noori. Igaühel on võimalik mõni santiim ohverdada noorte hariduse jaoks. Raha korjamise asja tuleb hästi organiseerida, ja ma usun, et korjandus annaks häid tagajärgi. Hariduse küsimus liivlaste juures on kõige olulisem ja sellega peaks kohe alatama.

Ka need, kes ei ole koolis käinud, peaksid saama haridust. Isegi vanemale põlvele peaks seda võimaldatama. Nende jaoks tuleks korraldada loenguid ja kursusi kõiksuguseist küsimustest. On liivlasi, kes ütlevad, et nad ei oska lugeda ja kirjutada liivi keeles, just nendele oleksid niisugused kursused ja ettekanded väga kasulikud. Usun, et need liivlased, kes on juba haridust saanud, ei keela oma abi selles asjas.

Ka liivlaste kiriklik elu peaks tulevikus muutuma. Praegu tõlgitakse liivi keelde kirikuraamatuid ja liivlastel on oma kirikuõpetaja, kes jutlustab liivi keeles. Selle tõttu võiks liivlastel olla ka oma kihelkond. Ka baptistid-liivlased võiksid liivi keeles jumalateenistusi pidada.

Paljud mõtlevad praegu liivlastest vaalesti, nad mõtlevad, et liivi rahvaliikumine on mingisugune poliitiline nähtus. Niisugused vaated tulevad ümber lükata. Kõige paremini võib seda teha sel teel, et antakse välja mingisugune brošüür, kus oleks selgitatud liivi rahva liikumine, liivi rahva ajalugu (kui palju seda teame), ja selle rahva pürgimused. See brošüür peaks ilmuma läti ja ka teistes keeltes.

Need on liivi rahva tuleviku mõtted ja unistused. Kas neid saab teostada, seda teab ainult saatatus, sest meie ei tea, kas ei tule liivi rahva rahvuslikule tööle mingisuguseid takistusi. Aga meie loodame kõige paremat.

Peeter Damberg.

LIIVLASTE OLUKORRAST

Tulles kokku Tartu ühisteks Soome-Eesti üliõpilaspäevadeks, ei tohiks meie muude hõimuküsimuste kõrval täiesti unustada oma lähedast sugurahvast — liivlasi. Ehkki ajalugu meile, eestlasile, pole olnud armuline, siiski ta on võimaldanud oma rahvuse säilitamise, kuigi mitte suurel, siiski selleks küllalt laialdasel maaalal, et korraldada enda iseseisvat rahvusriiki. Meist paremas olukorras on olnud soomlased. Hoopis raskemalt, õigemini — hävitavalt on rõhunud ajaloo ratas kolmandat Läänemere soomesugu rahvast — liivlasi. Endisest suurest uhkest liivi rahvast on veel säilinud vaid vaevalt paarituhandepäine killukene Kuuramaa rannikul.

Vahetevahel on ilmunud Eesti ajakirjanduses lühemaid kirjeldusi liivlaste elust, nende rahvuslikust ärkamisest ja tuleviku väljavaadetest. Ühedel neist kirjeldusist on puht reisiveste iseloom, teised katsuvad selle kõrval ka lahendada liivlaste olemasolu küsimust; kusjuures tavaliselt jõutakse võrdlemisi optimistlikule lõpptulemusele. Enamik neist liivi olude kirjeldusist on nähtavasti liigse hõmuromantika meelolu all, mis asja laseb paista palju „roosamate prillide“ läbi, kui see tegelikult on.

Et vähegi õigemalt ettekujutust saada liivlasist, selleks parim abinõu on neid tegelikult tundma õppida. Siis näeb mõndagi, millest ajakirjandus sageli teadlikult vaikib. Selle vaikimisega tahetakse vahest hääd teha liivlasile, neilt mitte lootust võtta edaspidiseks rahvusvõitluseks, kuid tegelikult see vaikimine juhib tähelepanu kõrvale õigest olukorrast. Kui tunneme õiget olukorda, siis võime veel võtta appi tegelike abinõusid selle rahva päästmiseks, romantikaga seevastu vaid aitame suigutada enneaegsele hävingule.

Veel enne maailmasõda arvati Kuuramaa liivlaste üldarvu 7—8-tuhandele (Liivimaa liivlasist viimased sulasid lätlasisse 60—70 aastat tagasi). Maailmasõja ajal sakslaste pääletungil teistega ühes evakueeriti ka liivlasid, kes asusid elama laiali mitmele poole Venemaale ja praegustesse rajariikidesse. Väga suur osa neist leidis ajutist päävarju Eestis, sest siin võimaldas neile liivi keel, milline väga sarnane eesti keelele, läbikäimist kohaliku elanikkonnaga. Paljud liivlased mõistsid ka eesti keelt, mida olid õppinud kalastamisel ja läbikäimisel saarlastega. Pääle sõda paljud läksid tagasi oma rüüstatud kodudesse, ent enam oli jäänud kadunuks võõrsil, paljud saanud otsa sõjas ja revolutsiooni möllus, teised jäänud elama võõra rahva hulka.

Praegu arvestatakse liivlaste koguarvu 1500—2000 inimesele. Nad asuvad Kuuramaa mererannas, umbes 60 km pikkusel ja 1½ km laiusel rannaribal.

Kuigi viimasel ajal liivlaste rahvustunne on ärganud, kuigi selles ärkamises nähakse liivi rahva uuestisündi, siiski samal ajal näib teiselt poolt lätistumise protsessi.

Liivlaste asukoht on rahvuse alalhoidmiseks äärmiselt ebasobiv: pikas reas mööda rannikut 12 külas, kuid sinnagi on viimasel ajal rohkesti tunginud lätlasi, moodustades külade elanikkonnast 20—80%. Väga palju esineb seetõttu lätlaste-liivlaste segaabielusid, kellede järeltulijad, pääle üksikute erandite, peavad end juba lätlasteks. Isegi paljud puht-liivi perekonnad tarvitavad omavahelises läbikäimises liivi keele kõrval ka läti keelt. Tean perekonda, kus mees on liivlane, naine eestlane, kuid koduseks keeleks läti keel!

Halb majanduslik olukord sunnib paljusid ot-sima mujalt teenistust ja ka need on enamuses kadunud liivlusele. Varem said liivlased võrdlemisi korralikku sissetulekut kalastamisest, kuid viimastel aastatel odavad kalahinnad ei tasu ka seda tööd. Siiski praegu elatub liivlasist umbes 80% end merest, ülejäänud 20% on põllupidajad. Nende talud on väikesed. Ainult paar talu on suuremad, kumbki umbes 50—60 ha. Maa on neil ääretult kehva liivase pinnaga, pea täiesti kõlbmatu põllumaaks. Siiski liivlased usina tööga ja iga-aastase väetamisega suudavad säält kuidagi rahuldavaid saake saada. Needki madalamad ja paremad maaalad, mis oleksid maa koostiselt enam sobivad põlluks, on vesiste soo-heinamaadena, sest keegi ei suuda seda kulu kanda (ega tahagi), et kaevata kraavi läbi kõrgete liivaluitemallide ja juhtida üleliigset vett merre.

Kehv on ka liivlaste hariduslik olukord. Liivi lapsi käib 8 algkoolis, kus valitsevaks on täielikult läti keel ja — meel; vaid üks tund nädalas on lubatud liivlasil õppida oma emakeelt. Seda õpetab 6 koolis rändõpetaja hr. Mart Lepste, kes peab oma hobusega sõitma iga päev ise kooli ja õhtuks jälle tagasi koju, kusjuures kaugeim kool on tema alalisest asukohast, Ire (läti k. Mairbe) külast, umbes 25 km kaugel. Kogu õppeaasta kestel tuleb tal sõita hobusega umbes 5000 kilomeetrit. Kahes koolis, kus õpib liivisoost õpilasi, ei ole võimalik nende kaugse ja hr. Lepste töö ülekoormatuse tõttu üldse liivikeelset õpetust anda.

Suurt lootust pandi liivisoost seminaristidele, kes kooli lõpetades pidid saama kohad Liivi alg-

kooles. Ent see on jäänud vaid lahkeks lubaduseks.

Praegu on seminari lõpetanud juba 4 liivlast, kuid keegi pole neist Liivi kohta saanud. Nii härra Lepste tütar on õpetajaks üle 300 km eemal — Latgallias.

Liivlasile liivikeelset jumalateenistust pidamas käib iga kolme kuu tagant Eesti-Ingeri soome koguduse õpetaja härra Erviö, kes siis viibib Liivis järgimööda 3 nädalat (4 pühapäeva). Hra Erviö töötab haruldase andumusega liivlaste hääks, on õppinud liivi keele täiesti selgeks, mille tõttu teda peetakse kui omaks inimeseks.

Seltskondliku töö keskuseks on Liivi Hariduselts, kuid viimane saab vahest siis intensiivsemale tegevusele asuda, kui suudetakse Ire külla püstitada seltsimaja, millest varem nii palju juttu on olnud Eestigi ajakirjanduses. Aineilne kitsikus on sunninud rahvamaja ehitamist lükkama aastast-aastasse, kuigi juba tarvilik materjal on pea kõik olemas. Ainult ehituskuludeks puudub raha.

Soome ja Eesti üliõpilaskonnad peaks enam hakkama otsekohest huvi tundma Liivi küsimuse vastu, sest selleks on praegu viimane aeg. Veel asja edasi lükates võiksime ühel hääl päeval olla tõsiasja ees, et liivi rahvast ei ole enam. Siiski

see rahvas väärriks seda, et tema alalhoidmiseks teeksime kõik, isegi siis, kui selleks on minimaalsed väljavaated. Kõigepäält tuleks põhjalikult uurida liivlaste praegust olukorda ja leida võimalusi selle parandamiseks. Samal ajal tuleks organiseerida kõik jõud selleks, et liivlaste rahvamaja ometi kord saaks valmis.

Seni on Tartu Akadeemiline Hõimuklubi viinud traditsiooniliselt Liivi lastele iga aasta jõulukinke. Möödunud aastal tõi selleks korraldatud korjandus sisse umbes 400 krooni (sellest 20% asjades), kusjuures eriti agaralt korjandusest võtsid osa naisüliõpilased, eesotsas korp! Filiae Patriaega ja Eesti Naisüliõpilaste Seltsiga. Tänavu tuleks korjandusega alata aegsamalt, siis võiks tulemused olla veelgi paremad. Korjanduse ülejääkidest ja annetustest on Akadeemilise Hõimuklubi juures moodustatud „Liivi Rahvamaja Kapital“, kuhu seni on raha kogunud 200 krooni ümber.

Soome ja Eesti kaasvõitlejad! Liivi rahva saatus on suurel määral meie kätes. Kas astume juba tänavusel hõimupäevil esimese tähtsa sammu selleks, et päästa terve rahvas, meie oma vennasrahvas, lõplikult hävingust. Usun, et olete minuga ühisel nõul — päästame!

Endel Toiger.

1935. A. KEVADISI UUDISTEOSEID:

H. Andevei: Lihavõtte kuldmana. Lastej. Hind kr. —.80	
A. Haava: Laulan oma eesti laulu. Luuletused	” ” 1.—
H. Heine: Saksamaa. Talvemüistend. Saatiiriline poeem. Tõlk. A. Oras	” ” 2.—
K. A. Hindrey: Raidaru kirikumõis. Näid. 3 vaatuses	” ” 1.50
H. Jänes: Valik deklamatsioone	” ” 3.25
F. Karlson: Rännakuil. Sonetid	” ” 1.25
C. J. Kieviet: Kuidas elas van Dik Trom. Noorsoojutt	” ” 1.50
E. Kippel: Ahnitsejad I. Romaan. Rahvaraamat nr. 2	” ” 1.—
E. Kippel: Ahnitsejad II. Romaan. Rahvaraamat nr. 3	” ” 1.—
J. Liiv: Ühe kirjaniku pävaraamatust. Kogutud teosed V ja VI anne	” ” 1.40

O. Luts: Kuningakübar. Mälestusi VII . Hind kr. 3.75	
” Kevade I. 4. trükk. Illustreeritud	” ” 1.95
A. Poska: Hiirekeste päev. Laste pildir.	” ” —.40
V. Ridala: Meretäht. Luuletused	” ” 1.50
R. Roht: Esimene armastus. Romaan Vabadussõjast	” ” 4.25
F. Sillanpää: Silja. Romaan	” ” 3.50
W. Shakespeare: Torm. Näidend 5 vaat. Tõlk. A. Oras	” ” 1.40
W. Shakespeare: Romeo ja Julia. Näid. 5 vaat. Tõlk. A. Oras	” ” 1.90
A. Taar: Kolm sündi. Näidend 4 vaat.	” ” 1.80
Fr. Tuglas: Kriitika I. 2. täiend. trükk	” ” 3.—
” Kriitika II. 2. täiend. trükk	” ” 3.—
J. Vahtra: Laane kurus. Rahvar. nr. 1.	” ” 1.—

ILMUVAID SUGISESEL HOOAJAL:

A. Gailit: Isade maa. Romaan. Toomas Nipernaadi. Romaan. 2. trükk.
R. Hallimäe: Pääkese maja. Luuletused.
K. Hamsun: Maa õnnistus. Romaan. M. Pedaja tõlkes.
K. A. Hindrey: Aastal 1000. Romaan. Suremise eod. Romaan. „Kill Martuse lihavõtted“, noorsooj. j. „Armastuskiri. 2 trükk.
A. Jakobson: Reamees Mattias. Novellid.
Dr. med. K. Lellep: Individuaal-psühholoogia.
J. Käerner: Tõusev rahvas. Romaan.
O. Luts: Väino Lehtmetza noorpõlv. Sügis. (Tootsi lugude järg.)
J. Luiga: Poliitilised päevamured.
H. Mäelo: Pärt on minu sõber. Noorsooj. (Illustreeritud).
A. Mälk: Öitsev meri. Romaan.
Prof. Piiper: Pilte ja hääli kodumaa loodusest.
N. Päts: Valik luuletusi.

Rahvaraamat nr. 4. L. Tigane: Palun seda härrat . . . Novell.
Rahvaraamat nr. 5. J. Vorms: Painaja poeg. Jutustus Saaremaa elust.
Rahvaraamat nr. 6. E. Laidsaar: Noorsõdur Pension. Humoristlik jutustus sõdurite elust.
M. Raud: Kirves ja kuu. Romaan. „Kauge ring. Luuletused.
Richard Roht: Tsaari ohvitser. Mälestusi.
J. Semper: Risti-rästi läbi Euroopa. Reisikirjeldus.
M. Sillaots: Trips, Traps, Trull. Lastejutt.
R. Sirge: Väikesed soovid. Novellid.
A. H. Tammsaare: Ma armastasin sakslast. Romaan.
Prof. E. Tennmann: Hinge surematus.
Fr. Tuglas: Kriitika III. 2. trükk.
” Kriitika IV. 2. trükk.
” Hunt. Novell.
M. Under: Kivi südameilt. Luuletused.
J. Vahtra: Minu noorusmaalt II.

O.-ü. „Noor-Eesti Kirjastus“, Tartus, Gustav Adolphi tn. nr. 8. Posti jooksev arve 22-32.

KIRJANIKUD JA RAAMATUD

Aastal 1926 sügisel istun esmakordselt Gustav Suitsu laupäevaõhtusel loengul. Viies auditoorium on üliõpilastest tulvil. Siin on kirjandushuvilisi tudengeid kõigist teaduskondadest, mitte ainult emakeele õpetajakutse taotlejaid. Ainestik on huvitav ja mis peaasi — meie juba kooliajast kuulsaim luuletaja loeb seda. Õige paljudele on see esimene kord näha palest palge üht tõelist kirjanikku. Kuidas ta välja näeb, kuidas ta kõneleb, milline on ühesõnaga kirjaniku maine olemus, ta isiklik ilming — see köidab huvi.

Mu ees pingile on end ei tea milliste nõiakunstidega osanud suruda kuulajate pungil ritta kaks kooliõde — mõlemad me Tallinna kirjandushuvilastest keskkooliplikadest noid kõige kirjandushullunumaid. Nende silmad on uudishimus ja värsked roosad suud vadistavad ootusrikkalt. Gustav Suits... hoogsus, aatepaljus — püüab kinni mu kõrv.

Ja siis tuleb Gustav Suits. Istub kateedrile ja hakkab ümber jutustama Strindbergi mõttetiinet huvitavat elu ja loomingut oma veidras, keerutatud ja raskeltteenitud stiilis, vürtsitades lauseid teravate ja tigidate kõrvalmärkustega. Ta hääli ujub veidi kogeledes ja otsides, ta vähesed liigutused kogelevad kaasa. Hoolikalt loeb ta maha väikestele lehtedele kokku kirjutatud teksti. Ja kuidas ta saamatult kummardub nende kohal, vanamoodsed prillid veidi kongus ninal ja sihiga kaheks jaotatud juuksed juba valendamas. Ainult silmis välgatab paiguti tuld. Ning uuesti kerib lause mäest üles, mäest alla, teelt kõrvale, eksib ära ise oma keerudesse ja lõpuks peale meeletu pingutusi naaseb õnnelikult sihile. Kümnekordselt põiklev nagu stiil on ka mõte. Tunni lõpuks saad paberile panna tosin veidraid väljendeid, paar tigidust ja ainult mõni rida asjalikke andmeid.

Kaks plikat mu eel vahivad poeeti ärevusest ja jahmatusest punetavate põskedega. Väikene pruunsilmne lausub kibestunud kõverduvate huultega: „Kas see on siis to „Elu tule“ autor?“

Ja teine blond, ülbete pilkudega soostab vastu: „Olen alati sulle öelnud, loe kirjanikke, aga vahi kinostaare!“ Ning ma ei saa olla neile saatmata suurte tähtedega vihiku veerole maalitud tarkusesõnu: „Mäletate bassihäälega lilli armastavat Tuglast Tallinna kontsertsaalis? „Noor-eestlased...“

Jalutame hilisõhtuni Toomel. Me oleme sel õnnetul päeval tutvunud veel paari kirjanikuga ning meil on kole igatsus sõita kuu peale. Sest muidu kartsime, kasvab meie iseteadvus pilveveerteni. Nii tarkadena, kutluursetena ja üleolevatena tulime enesele ette.

Moraal: ärge näidake kirjanikke lähedalt! Armsad, kas ei saaks kirjanikke peita ära, panna klaasi taha või, mis veel parem meile kui ka neile — saata neid välismaile. Autorid on alati teissugused kui meie neid mõtleme. Ja seda teissugust mitte vaid välimusest, häälelt, vaid ka oma olemusest, hingelt. Välimusest saadakse üle — kuid kirjaniku igapäevane hingepalve — kui paljuks säilib sellest, kui võtta selt nn. soliidsus. Paljud on selle kadudes ka täiesti otsas. Igapäevast hingepalvet aga kohtad ohtvalt Tartus, ohtramini kui seda tahaks. Tartu on kirjanike linn, Tartu on meie haritlastehäll — Ateen, öeldakse päälinnas ning paraku ongi see tõsi. Veel halvem on aga, et Tartu on väikene linn. Millise teo või žestiga saanud hakkama too või teine kirjanik, registreerub siin linnapidi igas raadiuses. Ja see segab. Kirjanik ikka ja alati vähem kui ta sõnad. Mõni üksik erand ei kõiguta veel reeglit.

Toda isiklikku segavat momenti kaebavad paljud kirjanduseharrastajad. „Ei tahagi lugeda omi inimesi, loen pigemini välismaalasi. Ei teki assotsiatsioone halvustavaid, võin nautida ainult raamatut.“ Ja seda arvab mitte üks või kaks, vaid kaunisti suur lugejasoknd, kes jälgib ja paneb tähele meie eliiti.

Raamatu hindamiseks ei ole sugugi tähtis, kas selle kirjutaja on gentle-

man või viimane kaabakas, kõrgele roninud intrigaan või teadlik luulemeister. See ei määra raamatu väärtust. Küll aga valmistab see lugejale valu, kui ta teab, et kõige aateuljamate sõnade taga seisab otse risti ja põiki moile veenetele vastu tegutsev kalkuleeriv aju. Sääraseid meil on...

*

Mõne raamatu puhul, mis arvustus on heaks kiitnud, lähed oma mõtetega sassi: see on halb raamat. Ja hakkad taipama — onupoegade usinusest püstitatud teos.

Raamatuid ei tohi kirjutada, kui neid just ei pea kirjutatama. Meie kirjanduseturul on hulga sulasraamatuid, raamatuid kirjutatagu palga eest ja tasu ootel.

*

Prantsuse poliitikamehed peavad enesele auasjaks vahetevahel tegeleda kirjandusega, Prantsusmaal on kirjanik, vähegi tunnustatud kirjanik olla — auasi. Prantsusmaal rojalistist kirjaniku Daudet vangistamisel ja põgenemisel ühinesid tema poolt isegi ta vastasrindlased kirjanikud ja nõudsid talle amnestiat.

Eesti lugev ja kirjanduslikest telgitagustest või lihtsalt kirjanikke isiklike meid publik ei kujutle seda kõike meie man. See õhkkond eeldab vaimukultuuri kõrget taset, suurt inimlikkust, mitte aga küüntekultuuri, suurus ainult väiklustes.

Meie kirjanikud, mis kõige tähelepandavam, ei näi olevat just eriti ise kirjandusest huvitatud. Kui see huvi on, siis ei kiirga kuhugi välja. Mõni otse häbeneb ja paneb patuks, et ta kirjutab värsse. Ega see pole mehe töö! Mäletan, millise põlgusega hääles lausus August Gailit, kui ta kuulis, et me tegevat sel alal katsetusi: „Ah, värsid!“ ja näole ilmub hülgav meelepaha.

Olla kirjanik Eestis — tähendab olla keegi, kellele võib iga vähekenegi sulge ja keelt liigutav kōdanik, enamasti kadedusest roheline, valada sõimu, sihilikku pahusust või naeruvääristust. (Ehk olgu siis, et vastaval

kirjanikul on oma teose heas tasemes veenmiseks tubli koht. See veenab.) „Arvustus“ on tolleks just paras paik. Arvustuse alla käib kõik, mis vaid kannab arvustuse pealkirja, kui ka ses räägitakse mitte arvustatavast raamatust, vaid ükspäinis autorist kelle oletatavast iseloomust siis lõpuks loetakse välja raamatugi väärtus või väärtus. Ja kui arvustaja juhtubki lugema arvustatavat teost, siis enamasti ainult seks, et tsiteerida pikki passaaže valesti arusaaduid ja valesti tõlgitsetud autori teosest. Ning mis omale arusaadav pole, sellele kleebitakse kohe piinlikkusest päästev etikett: „poos“.

Aga kirjanikud-arvustajad, mõtlevad mõned. Egas seegi hoiat igakord kurjast. On ju häid ja asjatundlikke, kuid on ka noid, kel pole kirjandusekunstist endal aimu. Keegi ei saa näha enesest kõrgemale. Pahastamine ja parastamine, vähema kallaletung suuremale kui see pole kaitstud sotsiaalse seisukorraga — on siin reeglilik. Kui keegi avaldaks meie kultuuri kurioosumeid, siis leiaks ta kõige rikkalikumat materjali just noist kirjanike-kaasvõitlejate arvustistest.

Ja Daudet' de päästmine — too oleks meie kirjanduslike kommete peapealepöörd. Me oleme „tagasihoidlik“, kaine ja rehkendaja rahvas. Mis kasu toob meile pää tullepist mõne kaasvõitleja eest. Üks kõige eest, kõik ühe eest — issand halasta, see jäägu pritsimeestele! Vastavaid näiteid leidub meiegi kirjutamatus kirjandusloos. Matemaatikas, elumatemaatikas meie and.

*

Tallinnas arvatakse, et Tartus on kirjandusehuvi niisuuress annuses, et aina kirjanduslikud olemised ja ettekandeõhtud üksteise otsas. Tavaline rahvas ja suur osa tudengitest loeb palju. Aga et talle kirjandust kusaigil ka pakutakse armastusega, südamega — noh, seda küll ei ole. Mis on „akadeemiliselt“ igav.

Ons vähe tähelepanev märkida siinkohal, et Tartu linnas, kus niipalju kirjanikke, pole kõrvu kostnud ühtegi kirjanduslikku salongi. Vähemusrahvusel — venelastel — oli sääraseid, kuid need väibusid ajutiseks pärast

kaitseseisukorra väljakuulutamist. Aga meil eestlasil — meil pole vaja kiirgavaid, elustavaid debatte, elavamaid kirjandusõhtuid, avalikku, suurejoonelist ja suuremeelset kirjanduseharrastust. Meie kirjandusetsunft tahab ennem olla omavahel. Ja Ak. Kirjandusühingu viimasel aastakoosolekul oldigi täitsa „omavahel“: 18 osavõtjat, neist 3 valvekorrast ajakirjanikku ja 7 juhatuseliget. Ent algaastail oli alati kaugel üle saja. Ka üks raamatuaasta saavutis?!

Kirjandusloenguil laupäeviti näeb nüüd ainult veel eksamile valmistajaid. Nii pikk tee on käidud a. 1926 kuni 1935. Räägitakse siin olevat ka mingi PEN-klubi, kelle liikmed varem kunagi hurjutanud tudengirahva vähest raamatulugemist.

Aga kui veel kusagil suhtutakse tösidusega kirjandusse — siis vist vahest tudengkonnas, sest ainult veel mõnes kirjandushuvilisemas üliõpilasorganisatsioonis elab kirjanduslik debatt. Kui mitte arvestada Eesti Kirjanduse Seltsi kord aastas peetavaid „saune“. Muidu Tartu kirjanduse har-

rastus sureb välja just kirjandusejuh-tide mõjul.

*

Eesti raamatu välimus osutab ka kirjandushuviliste kunstnikkude puudumisele. Meie kunstnikud või kunsttõpilased ei suuda kõige parema tahtmise juures kaunistada raamatut vaimusjooneliselt. Realistlikule kirjanikule nad veelgi suudavad anda midagi, ent mõttekirjanik, mõtteluuletaja teos kannatab täiel määral. Vähesed kaane- ning sisuilustamise katseid oleme siin-säälnäinud, kuid nad on täiesti mannetud. Kunstnik ei taipa kirjanikku. Ja seda, mida kirjanik ise talle püüab seletada — sellest saab ta omamoodi aru. Eriti nõrgal jalal on illustreerimisoskus.

*

Õnneks meie ei ela oma kultuuri viimast aastat. Meie oleme noored. Peame veel kasvama, õppima. Palju õppima. Ja suutma avalikult öelda välja omi vigu, et neid parandada. Tulevik kindlasti näitab, et eesti raamat ja eesti kirjanik võib olla ka teisiti.

Linda Künnapas.

Eesti üliõpilassportlased Riias X SELL olümpiaadil

27. sept. asusid Eesti üliõpilassportlased - kergejõustiklased ning jalgpallimeeskond koos 9 ekskursandiga, teele Riiga, et osa võtta X SELL olümpiaadist. Võistluspäeval olid väljavaated päälõuna algavaiks võistlusiks halvad — sadas vihma. Vahelduv sadu lakkas alles tund aega enne võistlusi. Punkt kell 1/24 jooksid vihmast ligunenud ning veest üleujutatud väljale jalgpallimeeskonnad. Kuna leedulased olid jalgpalli turniirist osavõtmise eitavalt ot-

sustanud ning Soome enda meeskonda üldse ülesse ei andnud, siis peeti Eesti ja Läti vahel sõprusvõistlus. Eestit esitas ASK-i nimel startiv üliõpilassportlaskond ning Lätit, RFK ja US koondusmeeskond. Eesti meeskond esines üle ootuste hästi, kuigi kaotas esimesel poolajal õnnelt lüüdnud omavärava arvel 2:1.

Olümpiaadi pidulik avatseremonii peeti jalgpallivõistluse keskel päale esimest poolaega. Võistlusi vaatas päält ning ütles tervitusi olümpiaadi

aupatroom Läti pääminister Ulmanis. Kohal olid veel minister Skujeneeks, ülikooli rektor Auškaps, Eesti saadik Menning, saatkonna sekretär Kuus ja teised.

Esimesel päeval asus punktidega ülekaalukalt juhtima Soome. Suuremaks pettumuseks oli eestlastele 4×100 m teatejooks, kus lootsime tulla kindlalt vähemalt teisele kohale. Jäime aga viimaseks, kuna Beckmann stardis rebestas jalalihase ning teised kolm meeskondna sellega saavutasid juba algul esimeses vahetuses mitmekümne-meetrilise edumaa. See jooks maksis meile vähemalt 9 punkti. Teine pettumus oli Viidingu teiseks jäämine soomlase Kuntsi järele. Kuntsi saavutas oma esimese tõukega uue SELL rekordi ning tuli sellega esimeseks. Punktide vahe esimesel päeval kujunes järgmiseks Soome 47, Eesti 28, Läti 16 ja Leedu 14. Teise võistluspäeval, pühapäeval, algasid võistlused kl. 3 p. l. Enne lõunat külastati südalinnas ehitusel olevat ning väga imposantseks kujunevat

Vabadusmonumenti; samuti võeti osa Riia Ülikooli uue aula pidulikust avamisaktusest. Aula ise on väga huvitavalt ning maisterikkalt ehitatud endise ülikooli hoone keskel asuva õue asemele. Aulast siirduti Venenaste-kalmistule, kus Soome, Eesti ja Leedu esindajate poolt asetati ühine pürg. Vahepääl sooritati spordiväljal eelmisel päeval poolleli jäänud odaheite lõppvõistlus, kus Sule tuli loodetud võitja soomlase Vainio ees esimeseks. Teisel päeval oli võistluste pinevamaks alaks statuudist etre nähtud Rootsi teatejooks, mis aga korraldava toimkonna poolt oli huvitavalt ümber kombineeritud. Algas jooks neljal rajal. Pinevas jooksus tunnistati võitjaks Soome meeskond, kusjuures siiski finishis oli Eesti ankrumees Vuht selgesti rinnaosa soomlasest Virtasest ees, nagu hiljem soomlased isegi tunnistasid. Halvaks üllatuseks oli 200 m lätlase Feldhuhns'i tunnistamine teiseks Toom-salu ees, ajad vastavalt 22,8 ja 22,9. Kuna L. S. B väljal, kus võistlused

toimusid, on ainult neli ringteed, siis joosti 200 m kahes osas aja pääle. Esimeses jooksus tuli võitjaks Virtonen, teiseks Toom-salu, teises jooksus Feldhuhns. Huvitav on ka veel asjaolu, et viimane pole siiani näidanud üldse aega alla 23.0 sek., Eesti esindaja poolt esitatud protestiga ning uue jooksu nõudmisega Toom-salu ja Feldhuhns'i vahel ei arvestatud. Protest oli esitatud põhjendusega, et ajamõõtjad näitasid aega, mis väga lahkuminevad: 22,7, 22,8, 23,0 ja Eesti ajamõõtja oma 23.0.

Üldkokkuvõttes ja lõplik punktide suhe oli järgmine Soome 151 p., Eesti 107 p., Leedu 50,5 ja Läti 38,5 punkti.

Pääle võistlusi oli olümpiaadi lõpp-bankett Üliõpilassöögisaaalis, kus jagati korraldava toimkonna esimehe R. Plume poolt välja ka auhinnad ja medalid. Kell 22,45 asusid eestlased koos Soome üliõpilassportlastega koduteele.

Eriauhindu said: Höckert ja Kuntsi SELL olümpiaadi kahele pari-

Raamatu-aasta suurteosed

Ettetellimine avatud!

Sisult Eesti tähtsaim teos, välimusest Eesti kauneim raamat

Fr. R. Kreutzwald: **KALEVIPOEG**

Eesti rahvuseepos. Täielik väljaanne. Toimetanud ja seletustega varustanud dr. Aug. Anni. Redaktsiooni toimkond: J. V. Veski, Fr. Tuglas, A. Saareste, P. Ariste, D. Palgi. Illustreerinud kunstnikud Kristjan Raud (sõejoonised) ja Heino Mugasto (puulõikid). Kahevärvi trükk, suures kaustas.

RA eestseisuse toetusel ilmub I trükk eriliselt alandatud hindadega: 5 krooni brošeeritud, 8 kr. riideköites (kullaga) ja 12 kr. üleni nahkköites (kunstkäsitöö). *Ettetellijaile oktoobrikuu kestel ainult 3 krooni brošeeritud, 5 kr. riideköites ja 8 kr. üleninahkköites!*

Koguteos „Raamatu osa Eesti arengus“

Kirjutisi 15 autorilt. Toimetanud mag. D. Palgi. Piltidega, 250 lk. suures kaustas.

Koguteose ülesandeks on selgitada, missugust edasiviivat või takistavat mõju on eesti raamat avaldanud rahva senisesse käekäigusse ja palju on ta kaasa aidanud Eesti iseseisvuseks.

Ilmub RA eestseisuse toetusel. Hind 4 kr. brošeeritud ja 6 kr. 50 s. poolnahkköites.

Ettetellijaile oktoobrikuu kestel 2 kr. 50s. brošeeritud ja 4 kr. 50 s. poolnahkköites.

Eesti ajalugu I köide. (Teos ilmub 5 köites)

Esiajalooline ja muistne iseseisvuse aeg. Peatoimetaja Eesti ja põhjamaade ajaloo professor H. Kruus, tegevtoimetaja Eesti ja naabermaade muinasteaduse professor H. Moora. 400 lk. suures kaustas rohkete jooniste, kaardite ja värvipiltidega. Hind 7 kr. 50 s. brošeeritud ja 11 kr. poolnahkköites. *Ettetellimisel: 5 kr. brošeeritud ja 8 kr. köites.*

Ettetellimisel tuleb ära maksta 1) raamatute hind täielikult — siis saadetakse raamat kätte postikuludeta, või 2) sisse maksta vähemalt 2 kr. 50 s., ja tasuda ülejääk ühes saatukuludega lunamaksuna raamatu saamisel.

Raha maksta Eesti Kirjanduse Seltsi posti jooksvale arvele Nr. 20-36 (Tallinnas — Tallinna Linnapanka) ja kirjutada tellimine maksukaardi lõigendile.

Nõudke tutvustusbrošüüre nende ja teiste teoste kohta!

EESTI KIRJANDUSE SELTS, Tartus, Suurimägi 12, telef. 6-01

male sportlasele määratud auhinnad; Erikson — Eesti, Kalima — Soome, Konnanas — Leedu ja Rosenbergs — Läti parimale sportlasele määratud auhinnad. Samuti said Soome, Eesti ja Leedu kui üldpunktides I, II ja III tulnud eriauhinnad. Soome presidendid poolt väljapandud rändauhind läks seekord soomlastele teiskordselt. Sellega on nii Eesti kui Soome võitnud karika mõlemad kaks korda. Soome 1932 Helsingis ja nüüd Riias, Eesti 1933 Kaunases ning 1934 Tartus. Mälestuseks sai karika ka Eesti jalgpallimeeskond ning päale selle jalgpalli.

Võistluste tehnilised tulemused olid järgmised

100 m: 1) Virtanen, (S.) — 10.8. 2) Toomsalu, (E.) — 10.8. 3) Nupula, (S.) — 11.0. Nesterov, (E.) — jäi kuuendaks.

200 m: 1) Virtanen, (S.) — 22.6. 2) Feldhuhns, (L.) — 22.8. 3) Toomsalu, (E.) — 22.9. Vuht, (E.) jäi seitsmendaks.

400 m: 1) Fabricius, (S.) — 50.7. 2) Mäkinen, (S.) — 51.3. 3) Nesterov, (E.) 4) Utt, (E.).

800 m: 1) Höckert, (S.) — 1.58.6. 2) Kivekäs, (S.) — 2.01.2. 3) Baltisch, (L.) Kutti, (E.) — kuues ja Pulk, (E.) — seitsmes.

1500 m: 1) Höckert, (S.) — 4.03.2. 2) Prööm, (E.) — 4.07.7. 3) Ahlfors, (S.) Piliste, (E.) tuli viiendaks.

3000 m: 1) Höckert, (S.) — 8.51.8. 2) Prööm, (E.) — 8.54.3. 3) Ahlfors, (S.) 4) Piliste, (E.).

110 m tõkkej.: 1) Konnanas, (Le.) — 15.8. 2) Nora, (S.) — 16.0. 3) Huovinen, (S.). 4) Beckmann, (E.).

Kaugus: 1) Toomsalu, (E.) — 6.97. 2) Tamm, (E.) — 6.77. 3) Ahjopalo, (S.) — 6.70.

Kolmik: 1) Küttis, (E.) — 14.20. 2) Raska, (E.) — 13.91. 3) Kalima, (S.) — 13.64.

Kõrgus: 1) Kalima, (S.) — 1.85. 2) Kuuse, (E.) — 1.85. 3) Peräsalo, (S.) — 1.80. 4) Järvson, (E.) — 1.75.

Teivas: 1) Vesanen, (S.) — 3.80. 2) Kalima, (S.) — 3.70. 3) Ärman, (E.) — 3.60. 4) Kiipsaar, (E.) — 3.50.

Kuul: 1) Kuntsi, (S.) — 15.65. 2) Viiding, (E.) — 15.48. 3) Rosenbergs, (L.). 4) Kirp, (E.).

Ketas: 1) Erikson, (E.) — 45.72. 2) Rosenbergs, (L.) — 44.14. 3) Viiding, (E.) — 42.94.

Oda: 1) Sule, (E.) — 64.65. 2) Vainio, (S.) — 63.30.

4×100 m: 1) Soome — 44.2. 2) Läti — 45.0. 3) Leedu — 45.3.

400+300+200+100: 1) Soome — 2.02.1. 2) Eesti — 2.02.2. 3) Läti.

Uued SELL rekordid püstitati 100 m, 200 m, 1500 m, 3000 m jook-sudes, teivashüppes, kuulitõukes ja kettaheites. V. T.

„Mees merelt“

Aug. Mälgu näidend 4. vaatuses. „Vanemuises“ 7. sept. Lavastaja K. Otto.

Pärast paljusid katsumisi ja katsetusi, aadrilaskmisi ja veresüsteid on „Vanemuine“ astunud taas uude hooaega varustatud paljude reformidega, uute ideede ja kavatsustega. Tähistab see uuestisündi — või on vaid agooniat vaigistav medikament — seda näitab tulevik.

„Made in Estonia“ on leidnud vähemalt teatri tunnustuse. Mõned aastat kestnud traditsioonina austati nüüdki avatendusena kodumaa saadust. Lavastati nimelt „Mees merelt“ — näidend 4 vaatuses, autoriks Aug. Mälg.

See on näidend eriliste pretensioonideta, mõeldud paljudele lavadele ja laiale maitsele. Tavaline kalurküla miljöö, paljukuuldud intriig kahe noormehe ja ühe tütarlapsena, kes on armunud ühte, kuid peab abielluma teisega. Pisut nalja, pisut piisaraid. Ja peaasi: happy end. On lõpuks üksipuha, kas tagab selle tüdruku kõigutamata kiindumus või kohaletellitud omu jõukus — tüüp, keda autorid varuvad ikka selleks juhaks, kui ei raatsi aju pingutada finaali lahendamisega.

Teksti ja tõlgitsuse kompromissviljana pakkus näidend hoolimata süžee keskpärasusest ka huvitavaid ja nauditavaid tüüpe. Enamik loorberid selles osas langeb kahtlemata vanale võrguparandajale Laas räimele Randviiru laitmatus ja miljöökodus käsitus. Mällu lõikas Lilli Feldmanni Juula Tapu mehelik karmi ja järsuõnalise rannanaisena. Omapäraselt nähtud ja joonekalt läbi viidud kuju. — Kaptan Ranna iseka

tütrena näitas Lisl Lindau kohati väga head mängu. Kõik spontaanne, plahvatav, dünaamiline — see on Lindau õige žaanr. Pikad dialogid ja aeglane tempo kisivad ta mõnikord mänguhoost ükskõiksusesse ja asjatuse resignatsiooni. Kogu intriigi tulipunkt „Mees merelt“ jäi vägagi keskpäraseks, nii autori kui näitleja teenete tõttu, ning kohati kadus hoopis kõrvalosaliste varju. Ootamatult ilmeka tüübi löi Piller pooltotakast külapillimehest Kulperi Juksist näidates tugevat karakternäitleja andi.

K. Otto debüüti lavastajana „Vanemuises“ võib pidades täiel määral õnnestunuks. Hoolimata mõningaist täiesti mõistetavaist ebataasusist ansambli näitas lavastus stiili ja distsipliini.

Tüki menu tõstis tunduvalt Tubina sobiv saatemuusika, mis kaugeltki ei tundunud külgeliimitud liiglihana, nagu see paraku juhtub paljude sõnalavastuste juures. Aktsenteerides tagasihoidlikult eri meeoleolu virvendusi, suutis see tükiga sulada kompaktselt tervikuks.

Ullatuseks aga võiks nimetada „Vanemuise“ uut pöördlava, mis ilmselt tõstis lavastuse tempo ja elavust. Oleks kahju, kui see saalitäis (sic!) publikut oli ilmunud vaid nägema seda „tõmbenumbrit“ nagu mõned kahepäist vasikat palaganis, et siis taanduda jälle oma stöilisse ükskõiksusesse. Uskugem siiski, et jää on hakanud sulama. Ainult lava argu väsigu süütamast tuld.

H. S.

AKADEEMILISI TEATEID

ÜLIKOOLI LÕPETASID.

Arstiteaduskonnas arstide-
na: Moisei Boruhov, Serafim Joa-
kimov, Meeri Katsev, Ellen
Klemmer, Helmi Kurrusk (c. l.),
Eleasar Loisch, Gerda Na-
grodsky (c. l.), Arnold Põllu-
mann (c. l.), Johannes Traat,
Hugo Vihvelin (c. l.), Siegfried
Vunderlich (c. l.); õigustea-
duskonna lõpetasid (cum laude):
Vladimir Roslavlev ja Teodor
Reinhold.

Farmatsia-osakonna lõpe-
tasid: Elmar Bruver, Hertha
Kortsh, Jüri Peterson, Lydia
Rätsep, Vera Rutschjev, Vera

Saealle-Koster, Johannes Te-
der.

DIPLOMEERITUD EDISIÕPPIJA.

Diplomeeritud edasiõppijaks apost-
liku-õigeusu taeduse alal kinnitati
mag. theol. Aleksander Ossipov.

KINNITATI.

Loomapatoloogia instituudi noore-
maks assistendiks kinnitati loomaarst
A. Kipper; ajutiseks abijõuks vee-
majanduse ja vesiehitiste alal — H.
Keres.

Teenistusaega pikendati vaimu- ja
närvihaiguste kliiniku noor. ass. An-
tonina Kovkin'ile; sama kliiniku
noor. ass-iks kinnitati arst H. Vih-
velin ja aj. noor. ass-iks arst L.

Pruus; teenistusaega pikendati las-
tekliiniku noor. ass. k. t. A. Allik-
k'ule, farmakoloogia inst. noor. ass.
G. Kingisepale, füsioloogia inst.
aj. abijõule E. Tootson'ile. Põllu-
majapidamise kab. abiassistendiks
kinnitati E. Püss.

Loomaarst R. Vidik kinnitati tea-
duslikuks stipendiaadiks lihahügieeni
ja kohtuliku loomaarstiteaduse alal
arvates 1. veebr. 1936.

ÄMMAEMANDATE KOOL LIKVI- DEERITAKSE.

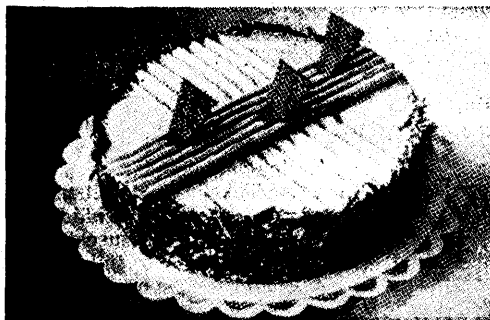
Arstiteaduskonna otsusel on vas-
tavalt HSM seisukohtadele liikvideeri-
tud ämmaemandate kool ülikooli nais-
tekliiniku juures. Edaspidi toimub

MOODSAIM
KONDIITRIÄRI TARTUS

J. Lill

RIIA TÄN. NR. 11, TELEFON 9-46

*Iga päev
eri uudised!*

O.M.A. ŠOKOLAADI- JA MÄRKITSEPPA ANI TÖÖSTUS

ämmaemandate ettevalmistus õdede koolis.

ÜLIKOOL EI VASTUTA „KODU-ÜLIKOOLI“ KONSPEKTIDE EEST.

Viimasel ajal on keegi isik Tartus hakanud levitama kuulutusi, et tema tasu eest valmistab Tartu Ülikooli loengute üleskirjutisi, mille järgi väljaspool Tartut olles on võimalik valmistada ülikooli eksamitele. Ülikooli poole on sel puhul pöördutud ja palutud teatada kuivõrt see ettevõtte on usaldatav. Kuna Tartu Ülikool ühelegi isikule ei ole volitusi andnud mingisuguse „koduülikooli“ loomiseks ega ei saa kontrollida seda ettevõtet, siis tuleb kõiki üliõpilasi ja ajutiselt ülikoolist eemalviibijaid hoiatada, et ülikool ei vastuta mingisuguste loengutekside ja konspektide eest, mida levitavad eraisikud vahetalituste nime all.

PROF. JAAN TÖNISSONI AVALOENG.

Ühistegevuse professor dr. jur. h. c. Jaan Tõnisson pidas laupäeval, 28. septembril kell 12 ülikooli aulas oma esimese loengu teemal:

„Ühistegevuse sotsiaalsed lähtekohad ja sotsiaaluenduslikud sihid“.

Pääle akadeemilist veerandit ilmus aulasse prof. J. Tõnisson rektor prof. J. Kõpu, õigusteaduskonna dekaani prof. E. Eini ja majandusteaduse osakonna prodekaani dots. R. Margi saatel.

Lühidas kokkuvõttes ütles prof. J. Tõnisson järgmist:

Ühistegevusliikumise areng viimase saja aasta jooksul näitab seda, et ühistegevus on seotud tihedate sotsiaalsete põhjustega, mis teevad selle liikumise elulähedamaks majanduslikuks teguriks. Elu alalhoiduks on rakendatud kõik abinõud. Ei saadud leppida valitseva ebaõiglusega teatava ühiskonnakihi vastu. Majanduslikest kannatusist ongi võrsunud ühistegevus. Ühistegevuse aluseks ei ole mitte kapital, nagu muudel majanduslikel vormidel, vaid töö. Samuti ei vaja ühistegevus riiklikku toetust, vajatakse ainult tegevusvabadust oma sihtide saavutamiseks.

Ühistegevuse kandvaks jõuks on usuline elevus ja aktiivne ellusuhtumus. Ühistegeline häasoovlus tahab korraldada üldiseid tingimusi sotsiaalse õigluse vaimus.

Ühistegevus püüab kõrvaldada kapitali ja töö vahelist teravat vastuolu, seades omale sihiks luua sotsiaalse olustiku, kus puuduks kapitalistlik eksploatatsioon, ja töötulu jaotatakse võimete ning andekuse järele.

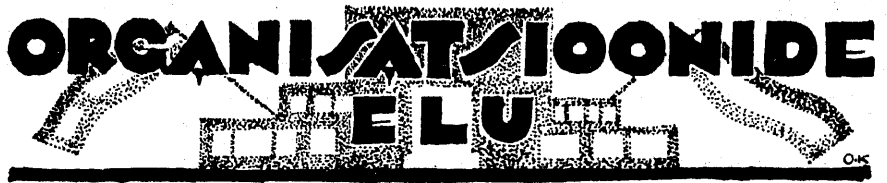
„Kapitali ja töö lepituse vaimus suudetakse luua ühistegelisi ettevõtteid, kui selleks valitakse õige tee.“ Ütleb Bodin. Ühistegevus ongi ainsamaks viisiks liita mõlemad majanduslikud tegurid, kapital ja töö, ühiseks tervikuks riiklikul ülesehitusel.

Majandusliku tegevuse lähtekohaks on tarvidus, ning tarvitajaiks kõik inimesed. Ühistegelise tootmise ülesandeks ja sihiks ei ole mitte tulu

saavutamine tootmisprotsessis, vaid enda tarvete rahuldamine. Kapital langeb käskija kohalt teenivaks.

Ühistegevuse tõeliseks ülesandeks on teenida üldiseid sihte, töötada eneste kui ka teiste kasuks. Ühistegevus säilitab eraomanduse ning paneb lootust ainult oma jõududele. Ühistegevus liidab ühiseks tervikuks kõikidesse ühiskonna klassidesse kuuluvad isikud. Sotsiaalseid küsimusi ei lahendata mitte klassivõitluse ega kutseühingute kaudu, vaid parimaks lahenduseks on ühistegevus. Elu ise oma hädade ja nõuetega hoolitseb selle eest, et ühistegevuses ei puuduks sotsiaaluenduslike vajadused, — lõpetas prof. J. Tõnisson.

Loengute oli rohkesti tulnud kuulajaid: ülikooli õppejõudude, ühistegevuse keskastutiste juhte Tallinnast, üliõpilasi j. t.

AKAD. MAJANDUSTEADUSE SELTSI KOOSOLEK NOORTELE TUDENGITELE.

Seni noored majandusteaduse üliõpilased on tunnud tungivat puudust sissejuhataivate loengute järele. Eriti suurt puudust tunti majandusteaduse osakonna õppekorralduse selgitamise järele. Selle lünga täitmise võttis oma peale Akad. Majandusteaduse Selts, korraldades kolmapäeval, 25. septembril referaat-koosoleku, kus käitismajandusteaduse dotsent mag. E. Põom kõneles teemal: „Õpitoõ juhiseid majandusteaduse üliõpilastele“. Referaati oli jälgima tulnud arvukas pere majandusteaduse tudengeid, enamikus esimese kursuse üliõpilasi, arvult 200 inimese ümber.

Kokkuvõttes ütles referent järgmist:

Uue õppekava järele on akadeemilise studiumi ülesandeks valmistada ette juhtivaid jõude majandusele, kes suudaksid iseseisvalt tegutseda ja otsustada. Kõrvalülesandena hoolitsetakse vajaliku õppejõu-

dude kaadri täienemise eest nii ülikoolile kui ka keskkoolidele. On muutunud vaade, et ülikoolist tulevad kantseliametnikud, masinakirjutajad. Ülikooli ülesanded on palju suurema ulatusega.

Õppetöö jaguneb kahte liiki, loengud ja seminarid. Loengud — passiivne tegevus, seminarid — aktiivne tegevus, praktiline töö. Seminarides püütakse anda oskusi tegelike küsimuste lahendamiseks.

Missuguseid aineid tuleb esimesel aastal tingimata kuulata.

1. Teoreetiline poliitiline ökonomia. Selles aines peab olema eksam sooritatud, kui tahetakse osa võtta majanduspoliitika ja käitismajandusteaduse seminarist ning teha eksameid.

2. Üldine majandusgeograafia. On eelduseks käitismajandusteaduse seminarile.

3. Majandusõigus. Takistab samuti käitismajandusteaduse eksamile pääsemist.

4. Kaubandusaritmeetika praktikum. Tuleb sooritada ten-

taamen, mis võimaldab võtta osa raamatupidamise praktilisist töist ning teha eksamit. Viimase sooritamise on eelduseks käitismajandusteaduse seminarile.

Väga soovitav on ka esimesel aastal sooritada eksam esimeses võõrkeeles — inglise keeles.

Uute ainetena on tulnud juurde ühistegevus, ning mittesunduslike ainetena — stenograafia (lühendkiri) ja masinkiri. Viimast hakatakse õpetama alles järgmisel semestril, kuna stenograafia loengud on juba alanud.

Kuidas õppida?

Tuleb astuda kontakti õppejõududega, kes soovivad õpperaamatuid vastavalt oma erialale. Eksamite ettevalmistamine ainult loengute või koguni konspektide abil on lootusetu. Õppejõud on kokku leppinud kukutada läbi iga üliõpilase, kes tuleb eksamile konspektiivsete teadmistega.

Raamatukogud.

Kahetsusväärne on nähe, et majandusteaduse üliõpilased ei oska isegi kasutada ülikooli raamatukogu. Samuti ei teata majandusteaduse eriraamatukogude olemasolust midagi. Meil on neli tähtsat raamatukogu majandusteadlastele.

1) Statistilis-ökonomilises kabinettis, Lai t. 34,

2) Tegelike majandusteaduste instituudis, samuti Laias tänavas,

3) Majandusgeograafia seminaris, Aia t. ja

4) Kaubandusteaduse kabinetis, Rüütli tänaval.

Tuleb varakult varustada end vajalike raamatutega. Peale raamatute tuleb tähele panna ka tegelikku elu, mis peegeldub eriajakirjade veergudel.

Tegelike oskuste süvendamiseks tuleb kindlasti praktiseerida suvel mõnes käitises.

Meil tuntakse suurt puudust kvalifitseeritud majandusteadlaste järele, vajatakse aga kvalifitseeritud suurte võimetega isikuid. Diplomist üksi on vähe. Ülikooli õppetöö on piiratud, kes tahab põhjalikumalt tungida majandusteadusse, see leiab võimaluse Akad. Majandusteaduse Seltsi kaudu. Majandusteadlased peaksid kõik koonduma oma seltsi ümber, et ühiselt saavutada majandus- ja riigielus seda seisukohta, mis neil seni puudub.

AKADEEMILINE ÜHISTEGEVUSE SELTS

korraldas reedel, 27. septembril esimese referaatkoosoleku käesoleval

semestril. Kõneles kindlustusselts „Eesti“ juhataja hr. J. Nirk „Ühistegelik kindlustus uue kindlustuseaduse kavandi järele“.

Referendi arvates uus kindlustuseadus pakub küllaldaselt paremusi endisega võrreldes. Puudusena võiks märkida ühistegeliste kindlustusseltside liikmeskonna piiramist, mis kergeti võiks viia kindlustusseltsi ühistegelise ilme kaotamisele.

Osavõtjaid oli keskmiselt.

TAIENDUS

V. Ernitsa artikli kohta (lk. 386).

Olen artiklis nimetanud Türgimaad ja Jaapanit maadena, kus tuntakse beatavat huvi soome-ugri rahvaste ja keelte vastu. Neile võiks veel juurde lisada Inglismaa (vastava õppekoha asutamise küsimus on seal päevakorral olnud!), Itaalia ja Daani, kus ongi soome-ugri keelte üle ajutiselt loenguid peetud (Vilhelm Thomsen).
V. Ernits.

„REGINA“

EAU DE COLOGNE
LÖHNAÕLI
PUUDER
KREEMID
KÜÜNELAKK

on kõrge kvaliteediga!

A/S. Prov. J. Lill
Tartu

AKADEEMILINE KOOPERATIIV

Tartus, Ülikooli 15, tel. 63.

Kirjastus, pealaod

ja

raamatukauplus.

Eestit tutvustav kirjandus võõrkeeltes. Soome raamatud ja õppevahendid. Ülikooli õpperaamatud.

Eriti palume tähelepanu prof. J. Mägiste

«Soome-Eesti sõnaraamatule».

Hind 8 kr. 75 s., köites 10 kr. 75 s.

Eesti-Soome Üliõpilaspäevade kava

Reedel, 4. oktoobril.

Kell 15.00 Soome külaliste saabumine Tallinna sadamasse.

15.30—16.30 Ühine lõuna NMKÜ-s.

17.00—18.00 On palutud Riigivanemat üliõpilaskondi vastu võtta.

18.00—19.30 Öhtusööök „Estonia“ valges saalis.

19.30—22.30 Shakespeare'i „12. öö“ „Estonia“ teatris.

23.30 Ärasõit Tallinnast.

Laupäeval, 5. oktoobril.

Kell 5.27 Rong saabub Tartu (külalised jäävad vagunitesse).

9.00 Vastuvõtt Tartu jaamas.

9.00—10.00 Korteritesse paigutamine.

10.00—11.00 Hommikueine „Athena“ kohvikus.

11.00—13.30 Üliõpilaspäevade avamine Ülikooli aulas

13.30—15.00 Lõuna Üliõpilasmajas.

15.00—17.30 Eesti Rahva Muuseumi külastamine

17.30—19.00 Pärastlõuna-kohvi Tartu linnaeapa poolt korraldatud Rotalias.

19.00—21.00 Vaba aeg.

21.00 Üliõpilaspäevade ball Eesti Üliõpilaste Seltsis (õhturiietus).

Pühapäeval, 6. oktoobril.

Kell 11.00 Hommikueine Üliõpilasmajas.

12.00—14.30 Linnaga tutvumine.

14.30—16.00 Lõuna Üliõpilasmajas.

16.00—17.00 Vaba aeg.

17.00—19.00 Kella viie tee kohvik „Centralis“

20.00 Omavahelised koosviibimised sõprusliitlaste organisatsioonides.

23.00 Külaskäigud teistesse organisatsioonidesse.

Esmaspäeval, 7. oktoobril.

Kell 4.27 Ärasõit Tartust.

8.30 Saabumine Tallinna.

9.00—9.30 Hommikueine NMKÜ-s.

10.00 Ärasõit Tallinna sadamast.

Akadeemilise Hõimuklubi poolt erinumbrit toimetanud: **Salme Sinimets, Ad. Okas, Johan Käosaar, Harald Jänes.**

Ilmub 13 korda aastas. Tellimishind 3 krooni aastas, 1½ krooni semestrilis.

Pea- ja vastutavtoimetaja: **V. Pärtelpoeg.** Tegevtoimetaja: **Jaan Ots.** Toimetuse liikmed: **R. Eliaser, H. Tõnisson.**
Väljaandja: **Tartu Üliõpilaskonna Edustus.** Toimetuse aadress: **Üliõpilasmaja, Tartu.**

E. K.-Ü. „Postimehe“ trükk, Tartu 1935.

Koosviibimistel,
tööl ja igalpool on sobivad

rahva oma tubakatehase
eeskujulikud paberossid

Grand ja Rännak

Valmistage endale rõõmu nende
suitsetamisega

Õlut

igal ajal —
seda oivalist
kodumaa
kesvamärjukest!

ALE COOQ

P i l s e n
D o m b r ä u
G l a d i a a t o r
P o r t e r, m ö d u
j a k a r a s t a v a d
j o o g i d

ühisus
„Estonia Eksporttapamajad“

Tallinnas, telef. 309-53, 305-51, 305-82 ja 309-55

o s t a b:

- 1) Nõukogude Venemaa tarvis piiratud arvul
hästinuumatud elussigu,
kaaluga 140 kg ja raskemaid, hinnaga 40 senti kg.
- 2) Oma tööstuse tarvis
elus- ja tapetud pekisigu,
tapakaaluga alates 120 kg, kõrgeima päevahinnaga.
- 3) Saksamaa tarvis algas elus-pekisigade vastuvõtmine 1. oktoobril.

„Üliõpilasleht“

Toimetus ja talitus

Üliõpilasmajas III korral on avatud teispäeval ja laupäeval kella 15—16

Aadr: Üliõpilasmaja Tartu; tel. 2-91

Aasta tellim. — kr. 3.— ja $\frac{1}{2}$ a. — kr. 1.50.

Välismaale: aastas kr. 5.— ja $\frac{1}{2}$ a. — kr. 2.50.

Saadaval 1914, 1915, 1916, 1920—34 aastakäigud ja üksiknumbrid.

Varemaid aastakäike müüakse

30% hinnaalandusega.

Alati saadaval maitserikkad tordid koogid küpsised kohvisaiad pirukad jne.

Tellimised täidetakse kiirelt ja korralikult

Tartu, Rüüti tän. nr. 16

Telefon 10-69

Eduard Univer

ESIETENDUSKINO **CENTRALIS** LÄHEMAL AJAL
LINASTATAVAID SUURFILME

Géza von Bolvari hooaja suurim lavastus

Stradivari

Peaosades: GUSTAV FRÖHLICH
SYBILLE SCHMITZ
ALBRECHT SCHÖNHALS
HARALD PAULSEN

Muusika: Alois Melichar • Käsikiri: Ernst Marischka.

Populaarse vene romansi «ОЧИ ЧЕРНЫЕ» motiividel haruldane suurfilm vene elust

Mustad silmad

Peaosades: HARRY BAUR
SIMONE SIMON

V. Turschansky lavastus.

Löbusasisuline, muusikarohke suurfilm

Peaosades:

Armastuse kadrill

MAGDA SCHNEIDER
WOLF ALBACH-RETTY
THEO LINGEN
HUBERT v. MEYRINCK

Richard Eichbergi lavastus.

Victor Hugo suurromaanii «Les Misérables» järgi lavastatud kõrgeväärtuslik suurteos

Hüljatud

Peaosades kaks Filmiakadeemia kõrgema auhinnaga kroonitud karakternäitlejat: FREDERIC MARCH ja CHARLES LAUGHTON

Film jooksis läinud hooajal vahetpidamatult 6 kuud Pariisi kinoteatris.

Maailma eduline superfilm

Peaosas: PAULA WESSELY

Episood

Veneetsia filmivõistlusel omas Paula Wessely selle suurfilmiga kõrgema auhinna parima näitleja saavutuse eest.

Athena Café

GUSTAV ADOLFI 10

Central Café

ÜLIKOOLI TÄN. 34

NOBELI LAUREAATE

10
AUTORIT

Anatole France: Kuningatar Hanejala praeköök (1 köites).
Luigi Pirandello: Kadunud Mattia Pascal (1 köites).
Vladyslav St. Reymont: Töötatud maa (1 köites). Sigrid
Undset: Kristiina Lauritsatütar (3 köites). John Galsworthy:
Fosyte'ide saaga (3 köites). Grazia Deledda: Kõrkjad
tuules (1 köites). George B. Shaw: Püha Johanna (1 köites).
Thomas Mann: Buddenbrookid (2 köites). Knut Hamsun:
Maa õnnistus (1 köites). Sinclair Lewis: Babbitt (1 köites).

15
KÖITES

Raamatuaasta

puhul laseb K./Ü. „Loodus“ selle sarja müügile ennekuulmata odava hinnaga: umbes 0,5 senti lk. Esimesed teosed („Babbitt“, „Kuningatar Hanejala“ praeköök“, „Kadunud M. Pascal“, „Kristiina Lauritsatütar“ I osa) ilmuvad oktoobris. Terve sari ilmub käesoleval aastal.

Hinnad ettetellimisel

Sularahas:	Järelmaksuga:
25. oktoobrini 30 kr.	36 krooni — 6 osas:
25. novembrini 33 „	25. oktoobril 10 kr.
25. jaanuarini 36 „	25. nov., 25. dets. à . . . 5 „
25. veebruarini 42 „	25. jaan., 25. veebr. à . . . 8 „
Peale raamatuaasta lõppu 50 „	

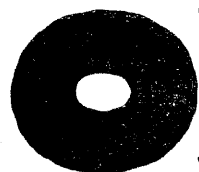
Tellimisi järelmaksuga võetakse vastu 1. jaanuarini 1936. Raamatud saadetakse eeltellijaile kätte ilmumise järjekorras, kusjuures tegelikud (posti- või pagasi-) saatekulud jäävad tellija kanda.

Raamatuaasta

kapitaalseim väljaanne, „NOBELI LAUREAATE“, trükitakse paksul alfababeril, kaaned hõbedasel kartongil.

Kõik teosed ilmuvad kärpimata tõlkes!

K./Ü. „LOODUS“, posti jooksev arve 2055.

STES KODUMAA KAUPA
KINDLUSTATE OMA KAAS-
KODANIKELE TÖÖD JA LEIBA.

A-S. Kreenbalt

Järgmiste kodumaa tekstiilvabrikute müügikeskkoht ja pealadu:

- BALTI PUUVILLA KETRAMISE
JA KUDUMISE VABRIKU A-S.
 - KREENHOLMI PUUVILLA-
SAADUSTE MANUFAKTUURI O-Ü.
 - SINDI TEKSTIILVABRIKUTE
ÜHISUS end. Vöhrmann ja Poeg
 - EESTI NIIDIVABRIKU ÜHISUS
-
-
-

Akadeemilisele perele —

naistele ja meestele

soovitan sügiseseks hooajaks suures valikus kõiksugu riidekaupu, karusnahku ja

valmisriideid

Tellimised täidetakse I-järgu juurdelõikajate ja parimate meistrite poolt, äri täielikul vastutusel

Mööduk. hinnad

Lahke teenimine

Karl Abel'i

riide- ja valmisriideäri

TARTUS, KAUBAHOOV 34/35, TELEF. 8-19

*Vanem ja kõige
rohkem levinud ajaleht*

„Sakala“

Asutanud
C. R. Jakobson 1878. a.

Hinnata kaasandeks:

„Sakala“ tähtraamat, rebitav seinakalender, kokkukõidetav jutulisa, piltidega ilustatud nädalaleht „Sõnapilt“ ning pooleaasta ja pikemaaja tellijaile põllutööajakiri „UUS TALU“

Oma trüki- ja kõitekoda

Töö kiire ja korralik
Hinnad odavad

Taimetus ja talitus:

VILJANDI, LOSSITÄN. 22, TELEF. 31 ja 2-31

DÄEVALEHT

on suurim,
üleriiklikult levinuim
ning loetavaim
ajaleht

„Päevalehe“ veergudel peegeldub kogu Eesti elu kõigis avaldusis.

„Päevalehe“ kuulutused väljendavad suurlehe mitmekesise ja arvurikka lugejaskonna nõudeid ja soove. „Päevalehe“ ja „Laste Rõõmu“ tellimisi võtavad vastu kõik postiasutised üle maa.

„Laste Rõõm“ meie populaarseim lasteajakiri

TEHNILISELT TÄIELIKEM

GRAAFIKATÖÖSTUS

TRÜKIKODA
KÖITEKODA
TSINKOGRAAFIA
LITOGRAAFIA
OFFSETT-TRÜKK

Raamatu- ja kirjutusmaterjal. kauplused

Kirjanduse ja paberilaod on suurimad ja täielikemad Eestis

TALLINNA
EESTI KIRJASTUS-ÜHISUS

Peakontor ja graafikatööstus: Tallinn, Pikk 2. Oma telefoni keskjaam nr. 428-83
Raamatukauplused: Tallinnas, Jaani tän. 6, telef. 446-11; Pikk tän. 2, telef. 428-83

HIND 50 SENTI